

HEIKINKADULTA KEVÄTKADULLE

SISÄLLYSLUETTELO

Koulun perustaminen	3
Berhard Fredrik Godenhjelm	11
Ida Godenhjelm	14
Minna Lindroos-Krohn	18
Ottilia Stenbäck	22
Topelius	26
Kevätyhtiö	29
Katri Bergholm: Kouluvuoteni	33
Viktorina Westrin	42
Hilda Käkikoski	44
Muistelmia konventeista	47
Ida Aalberg	48
Herzin puulaaki	50
Juhlasali	52
Hesteo	54
Hellaakoski	60
Arjava: Historiaesitys	64

Lähteet:

Helsingin suomalaisen tyttökoulun juhla-julkaisu 1869-1919

Tyttönormaalilyseon matrikkeli 1919-1969

Katri Bergholm: Elettyä ja kuultua

Tyyni Tuulio: Ottilia Stenbäck

Tämän julkaisun laati Ritva Raesmaa Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun
140-vuotisjuhluvuonna 2009

A. Helsingin Suomalainen Tyttökoulu yksityisenä oppilaitoksena.

Koulun perustaminen.

Suomen tyttökoululla ei ole pitkää historiaa takanaan, sillä se ei ulotu paljon sataa vuotta kauemmaksi. Ja kummallista on, että ensimmäiset syntyivät siinä osassa maata, joka oli yhdistetty Venäjään, eli n. s. Vanhassa Suomessa, jossa olot muuten olivat huonommalla kannalla kuin Ruotsin Suomessa. Mutta se läheinen yhteys, johon tämä osa maata joutui Itämeren-maakuntien kautta saksaan, vaikutti sen, että koululaitos siellä yleensä muodostettiin uusimpien kasvatusteoriatieteiden mukaan. V. 1788 siellä pantiin tyttöjen kouluopetuskin alulle siten, että Viipurin korkeamman poikakoulun yhteyteen perustettiin erityinen »Demoisellen-Classe», ja v. 1805 siitä muodostettiin itsenäinen »Töchterschule». Seuraavina vuosina perustettiin vielä I-luokkaisia tyttökouluja Viipuriin, - Haminaan, Käkisalmeen ja Savonlinnaan, joten Vanhassa Suomessa oli silloin kun se v. 1811 liitettiin muuhun Suomeen 5 koulua tyttöjä varten. Kaikissa oli saksa opetuskielenä. .

Maan muissa osissa ei ollut ainoatakaan naisoppilaitosta ennen Vuotta 1835, jolloin Pestalozzin kasvatusteoriatieteiden ihailija Odert Henrik Gripenberg perusti Helsinkiin tyttökoulun, joka sai osakseen suurta kannatusta, sinä siinä oli paljon oppilaita. Naisten kasvatusta oli kuitenkin pääasiassa kodin asiana; sittemmin sitä voitiin täydentää n. s. pensioaateissa, joihin kuitenkin vain varakkaat saattoivat tyttäriään lähettää. Vieraiden kielten, etupäässä ranskan, oppiminen oli niissä tärkeintä. Kun sitten v. 1843 ilmestyi uusi kouluasetus, muistettiin siinä myöskin tyttöjen opetusta. Mutta tätä koskevat säädökset tuntuivat oudoilta meidän korvissamme. Se ei tosin herätä kummastusta, että ruotsi oli oleva opetuskielenä, sillä eihän poikakoulujakaan vielä ollut suomenkielisiä, vaan merkillisempää on se, että »frouvasväen koulujen» tuli olla vain »sivistyneimpäin (eli herrasten) vanhempien tyttäriä varten, jotka siellä ovat niihin taitoin ja käsitöihin harjoitettavat, mitkä kunnollisen frouvasväen ylöskasvatukseen kuuluvat.» Helsinkiin ja Turkuun perustettiin tämän asetuksen mukaan kumpaankin 2-luokkaiset, tyttökoulut, jotka myöhemmin laajennettiin useampiluokkaisiksi, ja niiden lisäksi perustettiin seuraavalla vuosikymmenellä valtion tyttökouluja Kuopioon, Vaasaan ja Ouluun. Viimemainitutkin olivat kaikki ruotsinkielisiä, vieläpä Itä-Suomen tyttökoulujenkin opetuskielenä tuli v:n 1843 kouluasetuksen kautta olemaan ruotsi suomalaisille oudon kielen lisäksi oli niihin, kuten näkyy, ylimyksellinen leima virallisestikin painettu.

Alkoi sitten 1860-luvulla kansallinen nousuaika; suomalaisuus esiintyi yhä voimakkaampana, eivätkä sen vaatimukset saattaneet olla ulottumatta koulunkin alalle. Hallituksen taholta suomenkielen oikeuksia kyllä ankarasti vastustettiin, mutta siitä huolimatta se ikään kuin luonnon pakosta voitti enemmän alaa. Suomenkielisestäkin tyttöjen opetuksesta nousi jo mainitulla vuosikymmenellä kysymys, tosin aluksi hyvin ujosssa ja vaatimattomassa muodossa, vaikkei siihenkään hallituksen taholta huomiota kiinnitetty; v. 1865 asetettu koulukomitea näet ehdottaa muun muassa, että uusi tyttökoulu perustettaisiin Helsinkiin entisen lisäksi, ja että siihen ruotsalaisen osaston rinnalle muodostettaisiin myöskin suomalainen. Ehdotuksesta ei tullut mitään. Yksityisten taholta täytyi ruvetä asiaa ajamaan, jos mieli saada jotakin aikaan. V. 1864 saatiin Jyväskylässä alulle tyttökoulu, joka kyllä oli suomalainen, mutta koska siinä opetettiin muutamia aineita ruotsiksi, sai se puoliksi ruotsalaisen leiman. Ensimmäinen varsinainen suomenkielinen tyttökoulu Suomessa oli Helsinkiin v. 1869 perustettu, joka nykyään kulkee Helsingin Suomalaisen tyttökoulun nimellä.

Tämä oppilaitos syntyi ikään kuin itsestään hiljaisuudessa valmiiksi muokatusta maaperästä. Ei siitä julkisuudessa melua pidetty, ei ainoatakaan sanomalehtikirjoitusta meidän tietääksemme sen tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta kirjoitettu, ennen kuin se jo oli valmis. B. F. Godenhjelm kertoo, että pienessä seurapiirissä, joka harrasti Suomalaisuutta keskusteltiin muun muassa siitä, miten tytöille voitaisiin saada suomenkielistä opetusta, varsinkin kun monella piiriin kuuluvalla oli kouluiässä olevia tyttäriä. Godenhjelmin rouvassa silloin syntyi tuuma, että oli perustettava-suomenkielinen tyttökoulu. Hän siis lausui syntysanat. Tuuma lausuttiin tuttaville ja ystäville; se herätti vastakaikua ja innostusta; muiden muassa silloinen kasva-

tusopin professori Z. J. Cleve sitä lämpimästi kannatti, professori Yrjö Sakari Forsman kehotti sitä panemaan toimeen.

Keväällä v. 1869 laadittiin anomuskirja, jossa pyydettiin lupaa perustaa Helsingin kaupunkiin yksityinen tyttökoulu, joka, suomi opetuskielenä, tulisi opetusaineisiin ja kursseihin nähden lähipitäen vastaamaan samassa kaupungissa olevaa valtion tyttökoulua. Sen alle piirsivät nimensä vastamainitut Cleve ja Forsman sekä lähetyskoulun opettaja C.G.Tötterman, maanmittari Pietari Hannikainen ja talonomistaja G. Stigell ynnä yliopiston lehtori B. F. Godenhjelm. Anomuskirja oli osoitettu Hänen Keisarill. Maj :ilensa, mutta lähetettiin Porvoon tuomiokapitulin kautta, kirkolla kun silloin oli koululaitoksen joht. Tuomiokapitulin antaman lausunnon nojalla Senaatti myönsi luvan koulun perustamiseen 1 p. huhtikuuta v. 1869. .

Kun perustamis-lupa oli saatu, asettivat perustajat 20 p. toukok. 1869 pitämässään kokouksessa koulun hoitoa ja taloudellista puolta valvomaan johtokunnan, johon valittiin professori Z. J. Cleve, lähetyskoulun opettaja C. G. Tötterman sekä lehtori B. F. Godenhjelm ja hänen rouvansa Ida Godenhjelm, varajäseneksi tuli prof. Y. S. Forsman. Johtokunnan esimiehenä toimi prof. Cleve ja sihteerin sekä rahastonhoitajan tehtävät annettiin lehtori B. F. Godenhjelmille, joka yhdessä rouvansa kanssa oli muutenkin koko puuhan keskuksena ja ajajana.

Taloudellinen puoli oli koululle tietysti ensi huoli, mutta vähällä silloin voitiin panna suuretkin asiat alulle; vaatimukset olivat pienet, mutta uhrautuvaisuus ja innostus sitä suuremmat. Hyvään alkuun päästiin sen lahjoituksen kautta, jonka tunnettu kauppias ja yhtiön»Stenberg ja pojat» päämies J. D. Stenberg lokakuun 5 p. v. 1864 oli tehnyt. Hän oli näet antanut Suomalaisen kirjallisuuden seuran haltuun 2 hypoteekkiyhtiön velkaseteliä, yhteensä 10,000 markan arvoisia, lausuen lahjoituskirjassaan, että hän vakuutettuna suomalaisen tyttökoulun tarpeellisuudesta Suomen pääkaupungissa ja siinä vakaassa uskossa, että se välemmin tai myöhemmin aikaan saadaan samaan kuntoon ja laajuuteen oppiaineiden, oppilasten ja opettajien puolesta kuin nykyinen pääkaupungissa oleva valtion ruotsalainen tyttökoulu, tahtoo »tällaisen koulun: alkuunpanemiseksi, jossa suomenkieli tulee opetuskieleksi», määrätä, että vastaiset korot käytetään palkan lisäykseksi sen koulun suomenkielen opettajalle. Siksi kun sellainen oppilaitos saataisiin, oli mainitun lahjoitusrahaston korot annettava 5:nä tai useampana palkintona sellaisille Helsingin ruotsalaisen tyttökoulun oppilaille, jotka ovat Helsingissä syntyneet tai pienestä siellä kasvaneet ja jotka koulussa ovat osottaneet parasta taitoa _suomenkielessä sekä kirjallisesti että suullisesti. Korkorahat käytettiinkin viimeksimainitulla tavalla v:een 1869, sillä mainitun vuoden keväällä niitä vaadittiin suomalaiselle tyttökoululle, koska sellaisen perustamiseen jo oli lupa saatu.

Suomal. kirjallisuuden seurassa syntyi kuitenkin eri mielipiteitä asian johdosta, jotkut kun katsoivat korko-
varojen kuuluvan suomalaiselle koululle, vasta sitten, kun se oli täydellinen eli 7-luokkainen, kuten ruotsalainen oli, Lahjoittajan ajatusta kysyttiin asian johdosta, ja hän ilmoitti mielipiteensä, että varat heti kuuluvat suomalaiselle tyttökoululle. Samalla J. D. Stenberg tarjoutui vielä tämän lahjoituksen lisäksi hankki

maan pulpetteja ynnä muita koulun tarpeita, antaen sitä varten 300 markkaa sekä yhtä suuren summan vuosittain viiden vuoden kuluessa varattomien oppilasten koulumaksuksi. Useat koulun suosijat ja ystävät antoivat niinkään rahalahjoja jo sitä alkuun pantaessa ja myöhemminkin, kun se jo oli käynnissä.

Kevään lopussa alettiin valmistaa koulun toimintaa, joka oli pantava alulle syksyllä. Samassa perustajain kokouksessa, jossa johtokunta valittiin, määrättiin myöskin ensimmäisen luokan oppiaineiksi: uskonto, äidinkieli ynnä lauseoppi ja oikeinkirjoitus, päässälasku, maantiede, kaunokirjoitus, piirustus, laulu ja voimistelu. Opettaja päätettiin myöskin ottaa, ja hänen palkkseen määrättiin 800 markkaa, mutta, jos oppilaita tulisi enemmän kuin 15, oli se korotettava 1000:een markkaan.

Sanomalehdissäkin rupeaa pian alkavasta koulusta näkymään tietoja ja uutisia, joiden tarkoitus on, kiinnittää yleisön huomiota siihen; niinpä Uuden Suomettaren 35:ssä numerossa toukok. 3 p:ltä sanotaan Helsingin Heikin kirjeessä Vuorentaustan Veikolle, - joka Heikki kirjoitustavasta päättäen on Yrjö Koskinen, - että yksityisten perustama tyttökoulu kuuluu ensi syksynä alkavan yhdellä luokalla ja että J. D. Stenbergin lahjoituksen johdosta koulumaksu voitiin panna yhtä huokeaksi kuin se oli valtion ruotsalaisessa tyttökoulussa eli 60 m:ksi. Kymmenkunta oppilasta sanoo hän kuulleensa olevan jo tiedossa ja arvelee, että tietenkä useampia vielä ilmestyy. »Talonpojan tytär on yhtä tervetullut kuin herrasmiehen; ainoa vaatimus on, että vanhemmat ovat kunnollisia ja lapset siivoja», kirjoittaa hän lopuksi ikään kuin vastakohtaksi ruotsalaisten tyttökoulujen ylimykselliselle hengelle. »Suomea puhuville tytöille on nyt tarjottu tilaisuus, kansallisuuttaan ja kieltänsä unhottamatta, tulla osallisiksi kaikesta siitä tiedosta ja opista, joka nykyaikana vaaditaan sivistyneeltä naiselta», sanotaan Kesäkuun 17 p. samana vuonna. olevassa U. S:n kirjoituksessa, ja huomautetaan, että naisten sivistys ansaitsee, nousevan sukupolven kasvatukseen katsoen, yhtä suurta huolenpitoa kuin miesten, ellei suurempaakin.

Samassa U. S:n numerossa kesäk. 17 p. on myöskin johtokunnan ilmoitus koulun avajaisista, jossa sanotaan, että se on »tehtäväkseen asettanut suomenkielellä toimittaa oppilailtensa kaikki ne tiedot, jotka kuuluvat ajanmukaiseen korkeampaan naissivistykseen, ja on voimiansa myöden koettava edistää heidän sekä tieteellistä että siveydellistä kasvatustaan.

Opetusta oli annettava ennen mainituissa oppiaineissa, mutta sitä paitsi ne, joiden vanhemmat haluavat lapsilleen, saavat lisäksi harjoittaa tavallisia naisten käsitöitä». pääsyvaatimukset, kuten silloisissa olosuhteissa saattaa arvata, olivat epämääräisiä; selvä sisäluku kyllä vaaditaan, mutta vain kirjoitustaidon alkeita, jotakin kristillisyyden tuntemista sekä jonkinlaista käsitystä luvunlaskusta». Iästä sanotaan, että pyrkijän tulee olla vähintään 8 vuotta, mutta ylintä ikärajaa ei mainita.

Kesän aikana nähtävästi hankittiin kouluun ensimmäinen opettaja, joksi valittiin neiti *Minna Lindroos*. Hän oli kyllä käynyt ruotsalaista tyttökoulua, mutta ollut hospitanttina Jyväskylän seminaarissa sekä sittemmin toiminut kansakoulunopettajana Lappeenrannassa, joten hän oli joutunut perehtymään suomenkieliseen opetukseen. Kouluhuoneustoksi vuokrattiin Itäisen Henrikinkadun 3:sta kaksi huonetta sen pihanpuoleisesta rakennuksesta, josta vuokraa maksettiin 300 markkaa. Pulpetteja sekä muita huonekaluja ynnä kartoja ja muita koulutarpeita hankittiin niin ikään, ja niihin käytettiin laskujen mukaan yhteensä 614 m:kaa 3 p:iä.

Suurivaltiaain Armollisin Keisari ja Suuriruhtinas!

Teidän Keisarillisen Majesteettinne luona pyydämme allekirjoittaneet syvimmissä alamaisuudessa esittää nöyrän anomuksen saadaksemme täällä Helsingin kaupungissa perustaa yksityisen koulun korkeampaa naissivistystä varten suomenkielellä, johon alamaiseen anomukseen meillä on yhä enemmän syytä, koska niistä oppilaitoksista, joita yleisillä tai yksityisillä varoilla pääkaupungissa kustannetaan, ei ole ainoata, missä sivistyneet suomenkieliset perheet voisivat tyttärilleen asian mukaista kasvatusta toimittaa. Sen vuoksi ja koska meillä useillakin on kouluikään ehtineitä tyttölapsia ja tietääksemme useat muutkin perheet tässä kaupungissa että lähiseudulla haluavat tyttärillensä suomenkielistä opetusta, uskallamme alamaissimmasti toivoa, että meille Armosta suodaan oikeus asettaa semmoinen oppilaitos, joka, opetuskieleltään suomalainen, lukumäärän puolesta likimmästi vastaisi sitä korkeampaa ruotsinkielistä naiskoulua, jota valtion varoilla tässä kaupungissa kustannetaan. Pysymme alamaissimmalla uskollisuudella ja hartaudella,
Suurivaltiaain Armollisin Keisari ja Suuriruhtinas!

Teidän Majesteettinne

Uskollisimmat alamaiset
Ja palvelijat:

Yrjö Sakari Forsman
Professori

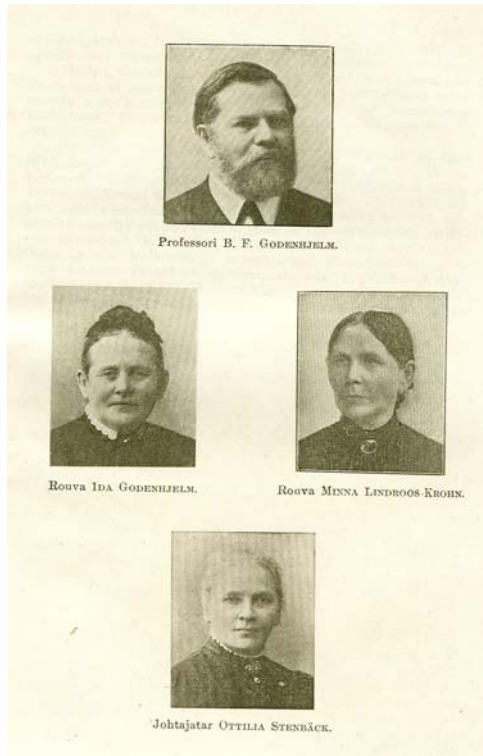
P.Hannikainen
kommission maanmittari

Z.J.Cleve
professor

B.F.Godenhjelm
Yliopiston lehtori

G.Stigell
talonomistaja

C.G.Tötterman
lähetyskoulun
opettaja

Professori B. F. GODENIJELM.

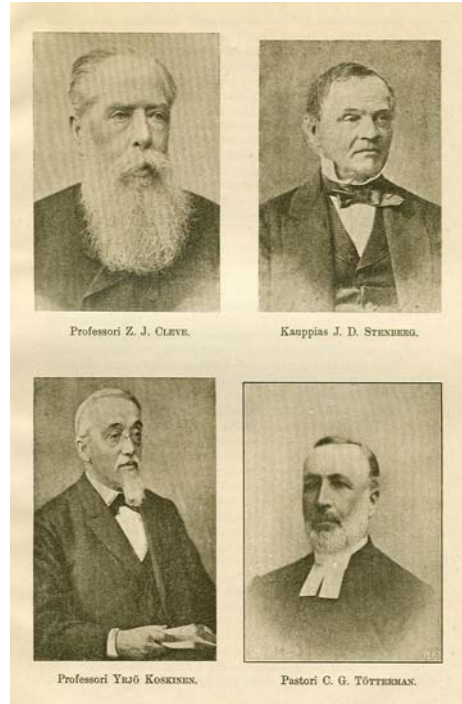
ROUVA IDA GODENIJELM.

ROUVA MINNA LINDROOS KROHN.

JOHTAJATAR OTILIA STENBÄCK.

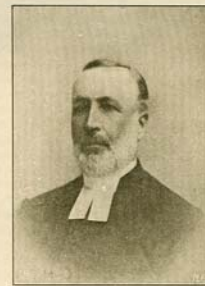

Professori Z. J. CLEVE.

Kauppias J. D. STENBÄCK.

Professori YRJÖ KOSKINEN.

PASTORI C. G. TÖTTERMAN.

Suurevaltainen Arvolaisten Keskus ja Suurekirkon!

*Tiedän Keskuslaitoksen, Keskuslaitoksen luona pyydämme ottakaa vastaan
 pyynnämme alustavasti ja ottaa meidän nimen alla, josta on
 lailla Keskuslaitoksen keskuksella ja ottaa meidän
 keskuksella.*

*... ja ottaa meidän nimen alla, josta on
 lailla Keskuslaitoksen keskuksella ja ottaa meidän
 keskuksella.*

*Pyynnämme alustavasti ja ottaa meidän
 keskuksella.*

Suurevaltainen Arvolaisten Keskus ja Suurekirkon!

Tiedän Keskuslaitoksen

*... ja ottaa meidän
 keskuksella.*

*Urho Isak Toivanen, P. Hannikainen, E. J. Cleve,
 kirjuri, Keskuslaitoksen puolesta, Professori*

*B. F. Godenijelm, G. Stigell, C. G. Tötterman,
 kirjuri, Keskuslaitoksen puolesta, Keskuslaitoksen puolesta*

Koulu muodostuu täysiluokkaiseksi. Opettajat ja oppilaat.

Uusi oppilaitos, jollaista Suomessa ennen ei ollut, oli valmis toimimaan. Mutta tulisiko se onnistumaan - sitä monet epäilivät. Sillä moni, joka muuten suosi kansallisia sivistysrientejä, sanoo Godenhjelm, pelkäsi suomalaisissa kouluissa kasvatetun nuorison jäävän vieraaksi perinnäiselle kulttuurille ja kohtaa van vaikeuksia seura- ja yhteiskuntaelämässä, jossa joka askelella ruotsi isännöitsi ja vaati itselleen herran oikeuksia». Eikä ole kummaa, että tällaisia epäilyksiä heräsi ihmisten mielissä. Ainahan uusille, ennen koettelemattomille urille suuntaaminen on epävarmaa, ja tässä kohden se varsinkin saattoi tuntua arvelutta valta, kun suurin osa sivistyneistä oli vastustavalla kannalla tai kokonaan vihamielinen, kaikelle, mikä suomenkielen ja suomalaisen kulttuurin elvyttämistä tarkoitti. Tarvittiin rohkeutta, lujaa toivoa sekä varmaa luottamusta asian onnistumiseen. Eikä näitä ominaisuuksia puuttunut Godenhjelmilta ja hänen rouvaltaan.

”Minun täytyy tunnustaa”, sanoo hän; “ettei meidän mielessämme epäily hetkeksikään saanut sijaa. Nuoruuden luottamuksella katselimme tulevaisuuteen. Olihan nyt kansamme kevät; eikö kesä toteuttaisi kevään oikeutettuja toiveita?”

Koulun laajeneminen

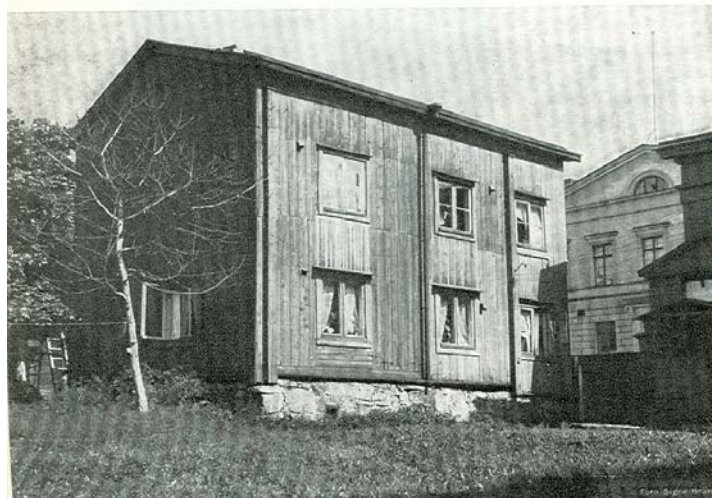
Kun oppilasluku vuosi vuodelta kasvoi yhä suuremmaksi, ei tyttökoulu saattanut ajan mittaan työkennellä samoissa puitteissa, vaan sen täytyi väkisin laajentua. Luokat tulivat yhä suuremmiksi, jonka vuoksi kunkin oppilaan ohjaaminen ja hänen kehityksensä seuraaminen kävi vaikeaksi, eikä koululain mukaankaan oppilasten lukumäärä luokalla yleensä pitäisi olla 40 suurempi. Oli sen vuoksi perustettava rinnakkaisluokkia, joita syksystä 1899 on yhtä mittaa ollut.

Minne sijoittaa nuo kaikki luokat, jotka vuosittain syntyivät? Koulurakennus oli aluksi, kuten ennen on mainittu, niin laaja, että siitä riitti luovuttaa suojia muillekin, mutta silloin olikin vain 7 luokkaa ja lisäksi 2 jatko-opistoluokkaa; oppilasten luku yhteensä 288. Lukuvuonna 1904-05 oli luokkien lukumäärä 19, ja oppilaita yhteensä 700 vaiheilla; rinnakkaisluokkia oli näet täytynyt järjestää jatko-opistoonkin. Uusia luokkahuoneita oli sen vuoksi hankittava mistä vain voitiin itse koulurakennuksessa. Ensin opettajain- ja konferenssihuone otettiin luokkahuoneeksi, sitten voimisteluhuoneen yhteydessä oleva pukuhuone; jonka virkaa toimittamaan rakennettiin pieni komero porttikäytävän yläpuolelle. Sitten tuli kansliahuoneen vuoro, ja johtajattaren täytyi kirjoineen, ja papereineen lähteä keskikäytävän päähän erotettuun pieneen suojaan. Seuraavana vuonna johtajatar karkotettiin koulutalosta pois, jossa Yrjönkadun puoleisessa sivustassa hänen yksityisasuntonsa oli ollut, ja siten saatiin taas kaksi uutta luokkahuonetta, joista toinen kuitenkin oli niin pieni, ettei sitä voitu käyttää muuhun kuin n. s. kielihuoneeksi, ainoastaan osa luokkien oppilaita kun silloin on yhdessä. Vuotta myöhemmin valmistettiin ullakolle yksi luokkahuone.

Mutta tämän jälkeen lopuivat kaikki tilat koulurakennuksessa, jonka vuoksi oli lähdettävä sen ulkopuolelta hankkimaan uusille luokille paikkoja. Syksyllä 1903 saatiin koulun läheisyydestä, Annakadun 3:sta, vuokratuksi yksi luokkahuone; seuraavana syksynä tämä paikka jätettiin ja kaksi luokkaa sijoitettiin seurakunnan omistamaan taloon Annankadun 14:ssa, jossa myöskin muutamat kieliluokat pidettiin; sieltä saatiin sitä paitsi koulun palvelijoiden asunnot. Mutta 1906 tyttökoulu menetti tämän lisänsä, seurakunta kun tarvitsi itse nuo huoneet, ja silloin senaatin suostumuksella sijoitettiin kaksi luokkaa entisen normaalilyseon ja nykyisen kouluhallituksen taloon Ratakadun 4-6:ssa. Lukuvuoden 1918-19 alkaessa ei niitäkään enää saatu, kouluhallitus kun tarvitsi ne omiin tarpeisiinsa. Kaupungissa, yleensä vallitsevan asuntopulan vuoksi huoneita ollut muualtakaan saatavissa, jonka vuoksi ei ollut muuta keinoa kuin omassa rakennuksessa järjestää luku tunnit siten, että osa luokkia käy koulussa klo 8-1, toinen osa taas lukee klo 1-6. On selvää, että tästä on monia haittoja: kouluhuoneita ei voida tarpeeksi tuulettaa, iltapäivillä lukevat oppilaat ovat talven aikana miltei koko ajan pimeän aikaan koulussa j. n. e.

Näin ahtaissa ja epämukavissa oloissa kun koulun täytyi työskennellä, oli luonnollista, että aljettiin toivoa uutta, avarampaa koulutaloa. Jo lähes 20 vuotta asia on ollut vireillä, mutta ei vieläkään ole lopulliseen tulokseen päästy. Ensimmäinen ehdotus tilojen väljentämiseksi oli nykyisen koulurakennuksen korottaminen neljännellä kerroksella. Sellaisen ehdotuksen johtajatar teki v. 1891, mutta se ei saanut hallituksen hyväksymistä. Silloin ei muu neuvona kuin uuden paikan saanti. Ja uusi koulutalo kävi tuiki tarpeelliseksi senkin vuoksi, että ennen mainitut tyttökoulun jatkoloukat, jotka työskentelivät vuokrahuoneissa, päätettiin yhdistää tyttökouluun muodostamaan edellisen kanssa tyttölyseon. vapaata maailmankatsomusta siinä on tahdottu Suomen naisten mieliin juurruttaa. Se on saanut osakseen hoivaa, huolenpitoa, sydämenlämpöä ja uhrautuvaa rakkautta runsaammassa määrässä kuin kenties mikään muu oppilaitos maassamme. Ja se on herättänyt niissä, jotka sitä osakseen ovat saaneet, vastarakkautta ja kiitollisuudentunteita, jommoista harvan oppilaitoksen osalle on tullut. Mutta Helsingin Suomalaisella tyttökoululla on muutenkin käänteentekevä merkitys maamme naissivistyksen historiassa. Se oli ensimmäinen korkeampi suomenkielinen naiskoulu, joka kokosi piiriinsä oppilaita sellaisista yhteiskuntaluokista, joissa naisen oppimiseen ei aikaisemmin ollut huomiota kiinnitetty, ja näin ollen se on tullut levittämään valistusta laajoihin kansankerroksiin. Oppilaslukunsa puolesta tämä tyttökoulu on ollut suurin naisoppilaitos maassamme; siinä on 50 vuoden kuluessa saanut opetusta yhteensä 3,229 oppilasta, joista 712 sen yksityisenä ollessa. Sankat joukot ovat myöskin siinä saaneet opettajavalmistuksensa.

Mutta ajan mukaan olosuhteetkin muuttuvat, ja nyt kun Helsingin Suomalainen tyttökoulu täyttää 50 vuotta, on sekin muutoksen alaisena. Se tulee kai ennen pitkää jättämään vanhan nimensäkin ja vaihtamaan sen ehkä komeammalta kuuluvan tyttölyseon. Mutta tämä on vain todistuksena siitä, että naisopetus on mennyt pitkän askeleen eteenpäin. Ja samoin kuin tämä oppilaitos on puolen vuosisadan aikana täyttänyt tärkeän kulttuuritehtävän Suomessa, niin toivomme, että sen toiminta siinä laajemmassa muodossa, johon se tästä alkaen tulee suuntautumaan, yhtä arvokkaalla tavalla jatkuu isänmaan ja inhimillisen sivistyksen hyväksi.

Lukuvuoden 1905-06 kuluessa pannaan rakennus-asia kouluhallituksen puolelta vireille, se kun pyytää silloin pedagogisen johtokunnan ja opettajakunnan .tekemään ehdotuksia, miten se olisi suunniteltava tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Ehdotus tehtiinkin, muun muassa kolme tonttipaikkaa suositeltiin vastaista rakennusta varten. Näitä ei kuitenkaan katsottu sopiviksi; mutta sen sijaan senaatti päätti rakentaa tyttökoululle rakennuksen Liisan- ja Nikolainkadun kulmaukseen sekä antoi rakennushallitukselle määräyksen piirustusten valmistamiseen sitä varten. Näin pitkälle oli päästy v. 1910 keväällä. Mutta sitten taas ilmenee vaikeuksia. Aiotulla tonttipaikalla sijaitsi yliopiston yhteydessä olevien sairashuoneiden rakennuksia - pesutupa, Keittiö y. m. -, ja kun kaikkia sairashuoneita parillaan oltiin hommassa siirtää Meilahteen, olisi näidenkin, niin arveltiin, pitänyt pian sinne joutua. Mutta rakennushallituksen yliarkkitehti J. Ahrenberg ilmoittaakin, ettei tyttökoulun_ rakennusta mainitulla tontilla kävisi alottaminen ennen v:tta 1917, koska vastamainittuja sairaaloiden rakennuksia ei voitaisi sitä ennen siirtää pois. Piirustukset valmistettiin kuitenkin, ja v. 1911 antoivat noiden kolmen oppilaitoksen -tyttökoulun, jatkolokkien ja jatko-opiston opettajat, jotka tulisivat siellä työskentelemään, lausuntonsa niiden johdosta, tehden useita huomautuksia. Vielä pari. kertaa piirustukset tulivat opettajien tarkastettaviksi, ja lopulta ne heidän mielestään oli saatu, tarkoituksenmukaisiksi. Hallituskin määräsi v. 1914 rakennusta varten 960,000 markkaa, josta 300,000 saatettiin sinä vuonna käyttää. Asia näytti siis lähenevän onnellista ratkaisua. Tarkoitus lienee ollut aloittaa rakennustyöt syksyllä 1914; mutta silloin puhkesi maailmansota, joka 'saattoi tämän, kuten monet muutkin asiat, suunniltaan pois. Töistä ei tullut mitään, ja epätietoista on, milloin taas rakennusasia pääsee oikealle tolalle ja tuleeko koulu rakennettavaksi sille määrätylle tontille. Näin ollen tyttökoulu on yhä edelleen entisessä rakennuksessaan Bulevardin- ja Yrjönkatujen kulmassa, odotellen parempia aikoja ja niiden mukana parempaa suojaa.

BERNHARD FREDRIK GODENHJELM.

50 vuotta on vierinyt ajan virtaan. 50 vuotta on toiminut se oppilaitos, joka kantaa Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun nimeä. Sen ajan puitteihin mahtuu kokonainen ihmisikä; mahtuu puoli vuosisataa kansakunnan historiaa, joka on saanut kokea ihanien kevättoiveiden ja tuhoavien syyshallojen vaihtelevia vaiheita, kunnes lopulta uuden ajan aamukoitto kimmeltää — itsenäisen valtakunnan voittoisan lipun suojassa!

Suuret olivat niiden uranuurtajain unelmat Suomen tulevaisuudesta, jotka uskalsivat ryhtyä tyhjistä takomaan onnen sampo Pohjan karulle kansalle. Valtaava oli se sisäinen innostus, joka pani rikkaat älyt ja uutterat kädet väsymättömään työhön suomalaisen Suomen luomiseksi. Ihmetellen jälkimaailma katselee niitä sivistyssaavutuksia, jotka 50 vuoden kuluessa on aikaan saatu.

Uurastavan työn sankarien joukossa, jotka Suomelle uuden ajan aksone loivat, on B. F. Godenhjelmilla merkittävä sijansa. Joskaan ei älyllisen neron suuruus silmiämme häikäise, sitä enemmän herättää ihailuamme uupumaton työtarmo ja ehtymätön sydämenlämpö. Sillä nämä Godenhjelmin ominaisuudet loivat uudelle Suomelle yhden välttämättömän elinehdon: suomenkielisen naissivistyksen.

Godenhjelmissä oli suuria edellytyksiä tämän tehtävän suorittamiseen. Syntyneenä Pietarissa v. 1840 etevän taide maalarin hienosti sivistyneessä kodissa, jossa äidin lempeä olemus löi leimansa pojan luonteeseen, hän aikaiseen sai sopusointuisan elämäntyytyksensä. Vietettyään nuoruusvuotensa maailmankaupungin avaroissa oloissa hän myös aikaisin oli perehtynyt saksan kielen käyttöön. Helsingin mallikelpoisessa Backmanin lyseossa hän, perheen tänne muutettua, sai perusteelliset koulu tiedot, päästen v. 1858 ylioppilaaksi luokkansa ensimmäisenä. Yliopistossa hän harjoitti syvällisiä opintoja humanistisissa tie teissä, ja maisteriksi tultuansa v. 1864 hän oli saavuttanut laajan lukeneisuuden sekä avarat näköalat tieteiden maailmaan.

Valpasälyinen nuorukainen joutui yliopistossa sen henkisen piirin yhteyteen, joka 1860-luvulla oli suurmiestemme isänmaallisen herätyksen lumoissa. Lönnrotin työ innosti Kalevalan ja muun kansanrunouden tutkimiseen, Runebergin ja Topeliuksen teokset virittivät runollisia taipumuksia ja Snellmanin voimakaat kirjotukset velvottivat nuorta polvea uhraamaan kaiken tarmonsa suomenkielisen sivistyksen hyväksi. Jo koulupoikana oli G. asuessaan kesäisin Alahovin kartanossa perehtynyt Kyminlaakson kansankieleen sekä mieltynyt itse kansaan. Myöhemmin hän ylioppilaana teki useille seuduille tutkimusretkiä ja perehtyi erilaisiin murteisiin. Hänen suomen kielen harrastuksensa yhä yltyi siinä toveripiirissä, joka v. 1862 oli

syntynyt ylioppilasten keskuudessa nimellä »Suomen vstävain liitto». Tämä velvotti jäsenensä »harrastamaan Suomen kieltä sekä keskenään että kaikissa muissa sopivissa tiloissa». Kun sitten Godenhjelm päästyään v. 1864 saksan kielen lehtoriksi yliopistoon ryhtyi kirjalliseen työhön, oli hän suomen kielen taidossa edellä useimpia tovereitansa.

Kirjallisia taipumuksiaan hän sai pian osoittaa ystävänsä Yrjö Koskisen perustamassa Kirjallisessa Kuu-kausilehdessä. Sekä esteettisiä kirjoitelmia että kirjallisuusarvosteluita valui hänen kynästänsä. Myöhemmin hän kirjoitti Valvojaan ja muihin julkaisuihin. Hänen täytyi kuitenkin uhrata suurin osa ajastansa tärkeään mutta epäkiitolliseen työhön: Saksalais-suomalaisen sanakirjan aikaansaamiseen. Siten ei jäänyt koskaan riittävästi aikaa esteettiseen kirjailijatyöhön, johon hänellä olisi ollut suuret edellytykset. Ainoastaan yksi laajempi teos jäi tämän harrastuksen pysyväksi hedeli suurisuuntainen tutkimus »Runous ja runouden muodot», jonka jälkiosa vasta hänen kuoltuaan julkaistiin. Toisellakin tavoin hän osoitti esteettisiä harrastuksiaan ahkerasti kannattamalla Suomalaisen teatterin toimintaa, jonka johtokuntaan hän pitkät ajat kuului. Aivan uuden työalan hänelle raivasi kirjailijana hänen altis antaumisensa opetustoimeen, jonka hedelminä ilmestyivät oivallinen »Oppikirja suomalaisen kirjallisuuden historiassa» sekä »Lyhyt runousoppi».

Runoilijanakin Godenhjelm koetteli silloin tällöin siipiensä kantovoimaa. Jos kohta rikkaampi runollinen innoitus häneltä puuttui, on hän kuitenkin lämpimästi ja muotokauniisti laulanut luonnolle ja isänmaalle tai ilmaissut persoonallisia tunteitaan. Päivänpaistetta hän sanoo lapsuudestaan rakastaneensa ja päivänpaistetta hän tahtoi »luoda sydämiin ihmisten».

Ja tämä toivomus toteutui runsaammassa määrässä, kuin hän lienee koskaan uneksunut. Kun hän oli löytänyt erikoisalansa, kasvatus- ja opetusalan, sai hänen selvä älynsä, lämmin sydämensä ja sopusointuinen maailmankatsomuksensa oikean kaikupohjan.

Nuorena maisterina Godenhjelm kerran antoi havainto -opetusta eräässä Helsingin kansakoulussa ja sai arvaamatta kuulijaksi nuoren opettajattaren, Ida Gustava Lindroosin, joka Saksassa oli perehtynyt Fröbelin lastentarhajärjestelyyn. Tuttavuudesta sukeutui lämpimämpi suhde, ja v. 1867 perustettiin uusi koti — aitosuomalainen koti. Asia herätti suurta huomiota aikana, joi loin ainoastaan Yrjö Koskisen ja Julius Krohnin perheet olivat rohjenneet ottaa suomen perhekielekseen. Mutta tästä kodista muodostui sittemmin — omien lasten puutteessa — korkeampaa sivistystä hakevien suomalaisten neitosten lämmin tyyssija; sieltä sinkosivat v. 1869 Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun syntysanat.

Mitä tämä merkitsi aikana, jolloin sivistynyt säätyimme oli aivan ruotsalainen, jolloin Suomea puhuvan kansan tyttärillä ei ollut muuta sivistystietä kuin Jyväskylän tyttökoulun tai seminaarin kautta, siitä antaa tämän julkaisun ensimmäinen kirjoitus havainnollisen kuvan. Mainittakoon vain, että Godenhjelmien rakkaus luomaansa tyttökouluun keksi yhä uusia keinoja koulun ylläpitämiseksi, että heidän oma työnsä oli palkatonta, että valtion lopulta täytyi ottaa kannattaakseen opistoa, jonka kasvava menestys todisti sen tarpeellisuutta. Koulun sisäistä henkeä kuvaavat m. m. sanat, jotka johtajatar O. Stenbäck lausui lehtori G:n hautajaistilaisuudessa: »Tyttökoulu oli meille kuin suuri, ihana koti, ja sen rakkaat perustajat tämän kodin keskipiste. Heidän tunteensa se tempasi kaikki mukaansa, ja he avasivat meille uusia näköaloja.» Näin kasvoi pienestä vaatimattomasta koulusta iso opetuslaitos, jolle Godenhjelmin uupumaton uurastus lopulta hankki oman upean talon, jossa koulu vieläkin sijaitsee.

Mutta korkeammalle tahtoi Godenhjelm suomenkielisen naissivistuksen kohottaa. Ei pitkälle riittänyt se tietomäärä, jonka nuoret neitokset Tyttökoulussa omaksuivat. Heidän tuli päästä omin siivin kohoamaan korkeampaan tietopiiriin, sitä vaati naisen sielullinen kehitys. Ja niin perustettiin v. 1881 Suomalainen Jatko-opisto. Tämän oli ensiksikin korotettava tyttöjen yleissivistystä, toiseksi valmistettava tulevia opettajattaria tyttökouluihin. Pakollisiksi aineiksi määrättiin äidinkieli, sielu tiede ja kasvatusoppi, joihin liittyi muita aineita. Entisistä oppi laitoksista se poikkesi aineenvalinta-vapaudellaan. Täten toivoi Godenhjelm opintojen tulevan perusteellisemmiksi syventymällä vain muutamiin pääaineihin, joita sitten paremmin saattoi hallita. Tämä aate on ollut suuressa määrin hedelmällinen ja osaltaan hankkinut opistolle sen luottamuksen, jota muutenkin Godenjelmiä herättävä ja kasvattava vaikutus vuosi vuodelta kartutti. Omasta puolestaan Godenhjelm kuvasi vanhoilla päivillään luomiensa opistojen vaiheita ja kertyneitä kokemuksiaan arvokkaassa julkaisussa: »Suomalaisen naissivistuksen työmailta.»

Vieläpä Godenhjelm valtiopäivilläkin sukunsa edustajana ritaristossa ja aatelissa pontevasti puolusti naissivistuksen asiaa samoin kuin suomenkielisten koulujen ja muiden kansallisten harrastusten menestymistä. Muuhun julkiseen elämään hän ei ottanut osaa.

Näin lehtori Godenhjelm itse työssään kasvoi sen suuren tehtävän tasalle, jolle hän elämänsä parhaimman osan omisti. Hänen koulunsa tuli Suomen tyttöjen lämpimäksi kotiliedeksi, hänen kasvatusaatteensa kantivat runsaita hedelmiä. Godenjelmiä herttaisen sopusuhtainen perhe-elämä tuli nuorille neidoille esikuvaksi, heidän antaumuksensa suureen elämäntehtävään nuori son ihanteiden tienviitaksi. Vuosittain uudistuvat koulujuhlat Godenhjelmin kunniaksi ja suurenmoinen hautajaistilaisuus v. 1912 osaltaan ilmaisivat moni satalukuisten oppilaiden ja suomenkielisen kansan kiitollisuutta hänen suuresta elämäntyöstään, jonka kannattavana voimana oli ollut: »rakkaus suurin kaikista.»

Artur Sieberg.

IDA GODENHJELM

Etsiessämme jonkun siunauksellisen toiminnan alkuituja ja seuratessamme sen kätkeytyjä juurisäikeitä päädyimme useimmiten jonkun henkilön persoonallisiin elämyksiin, jotka ovat hänen vastaista toimintaan suunnanneet, valaisseet ja hedelmöittäneet.

Mieleeni on elävästi painunut opettajani Elisabeth Blomqvistin, eräällä kasvatusopin tunnilla 1880-luvulla mainitsema tyttökouluolojamme koskeva tosiasia. Hän kertoi, että vasta verraten äskettäin - myöhemmin olen saanut tietää että se oli tapahtunut nimenomaan hänen aloitteestaan - oli saatu muutetuksi se säännös, että naiskoulu oli avoinna vain säätyläisten tyttärille. Ja hän kuvasi sitä vääryyttä, joka täten tapahtui alempisäätyisille lahjakkaille tytöille, kun heiltä ehkäistiin heidän tiedonjanssa tyydyttäminen ja henkinen kehitys, johon heidän luonnonlahjansa viittasivat.

Ida Lindroosin eteen nousi tämän vanhan ylimysmielisen säädöksen raja-aita. Se ei saanut hänen kasvuaan ehkäistä. Sillä elävä ja tarmokas henki etsii Itselleen sulussa olevien asemesta uusia teitä opiskelunsa tyydyttämiseksi. Mutta epäkohta oli räikeänä ilmennyt hänen eteensä, ja siksi hän vihki elämänsä kansansa tyttären opintien tasoittamiseen. Ja se työtoveruus, mikä oli Godenhjelm-puolisoiden avioliiton kannattavana voimana, johti ajan virtaukset yhtymään tähän pyrkimykseen ja elävöittämään sitä kansalliseksi ja kansanvaltaiseksi liikkeeksi.

Ida Lindroos syntyi heinäk. 1 p. 1837. Olosuhteet hänen lapsuudessaan olivat omansa monipuolisesti kehittämään. hänen luonnettaan. Isä, tulliylivahtimestari Abraham Lindroos, oli huolimatta perin käytännöllisestä ammatistaan sangen mieltynyt lukemiseen ja kertoeli mielellään perhepiirissä lukemiaan. Äiti, Gustaava, o. s. Lauren, harrasti runoutta, joten Runebergin ja Topeliuksen uudet teokset hankittuina kotiin pääsivät elvyttämään nuorten isänmaallista mieltä ja syventämään heidän elämäkatsomustaan, luoden runouden hohdetta arkisiin oloihin. Olosuhteet olivat pikkukaupungin tavalliset. Koti, Suomalaisen tyttökoulun piirissä sittemmin niin tutussa Ludviginkadun 8:ssa, oli silloisen Helsingin laidassa. Nykyinen Kolmikulma kodin vieressä oli vehmas ruoho-kenttä, jossa Lindroosin lapset - Ida vanhimpana seitsemästä sisaruksesta - leikkivät ja juoksentelivät kuin maalla konsanaan.

Vanhemmat henkisine harrastuksineen pitivät, mikäli mahdollista, huolta lasten kouluttamisesta. Ida sai käydä ensin lastentarhaa, sittemmin pientenlastenkoulua ja erästä yksityistä koulua, jossa saksa, ja ranska olivat pääaineina ja jossa hän saksan- ja venäjänkielisten toveriensa parissa käytännöllisestikin

perehtyi vieraisiin ”kieliin. Tähän puutteellisempaan kouluun oli tyytyminen, kun valtion ruotsalainen tyttökoulu, niin kuin jo viittasin, sulki ovensa kansan lapsilta. Mutta Elisabeth Blomqvistin harrastuksen huomaamme kohdistuneen nuoreen Ida Lindroosiin, joka häneltä sai kirjallisuutta tietojensa kartuttamiseksi ynnä muuta johtoa.

Tämä tiedonhalu pysyi hänessä ominaisena piirteenä aina hänen vanhuuteensa asti. Puheessa, jonka hän, jos muistan oikein - piti Suomalaisen tyttökoulun Godenhjelm-puolisolle pitämässä erojaisjuhlassa, hän kertoi miten usein hän tyttökoulussa kuunnellessaan eri aineiden opetustunteja oli opettajan huulilta kuullut sellaista, jota hän ei ennen tietänyt, ja kuinka tällainen tosiasia oli antanut hänelle aiheen kodin hiljaisuudessa tietokirjallisuuden avulla syventyä hänen mieltään täten kiinnittäneeseen asiaan. Muuten kuinka kuvaava piirre menneiden polvien naisten elämästä! Hartaimmatkin olivat saaneet poimia vain tiedon murusia; monta kertaa sattumalta - ja sentähden itse saaneet tehdä usein hapuilevaa, vaivalloista työtä kootakseen tietämänsä kokonaisuudeksi. Sellaista koettuaan jalo mieli pyrkii tehokkaasti uurastamaan tulevien polvien hyväksi.

Mutta palataksemme Ida Lindroosin nuoruusvuosiin on meidän todettava että lukeminen, tietojen hankkiminen, ei suinkaan ollut eikä saanut olla hänen elämänsä pääasiallisimpana tehtävänä. Päinvastoin, vanhimpana sisarena hän pienestä alkaen oli toimessa äidin talousapulaisena ja pienten siskojen vaalijana. Käytyään koulua neljä vuotta hänen sairaalloisen äidin asemesta ajoittain täytyi ottaa koko kodin johto nuoriin käsiinsä. Tässä edesvastuullisessa toimessa kehittyi Idassa se tasaisuus, vakavuus ja velvollisuudentunto sekä se kyky käyttää aikaansa hyvin ja saada sitä riittämään, joka hilpeän ja iloisen mielenlaadun ohella oli hänelle niin ominainen. Ja tosiaan olivat nämä ominaisuudet tarpeellisia aikana, jolloin kaupunkilaiskodissakin valmistettiin kotona alusta alkaen perheen ruoka ja juoma ja jolloin kodin kaikki ompelut katsottiin luonnostaan kuuluvan perheen naisille. Idasta tiedämmekin, että hän harrastuksella antautui käsitöiden valmistamiseen kehittäen täten sekä hyvää aistia että kätevyyttä. Ainoastaan lomahetkillään hän sai tutustua paitsi oman maan suuriin kirjailijoihin ulkomaalaiseen kirjallisuuteen, etenkin Dickensin, Walter Scottin sekä Flygare-Carlenin teoksiin.

Loppupuolella 1850-lukua johtui Ida Lindroos vähitellen uusille urille varsinaiseen elämäntyöhönsä. Avustettuaan ensin nuorempaa sisartaan Minnaa hänen perustamassaan pikkulastenkoulussa hän, siirtyi everstinna A. Karamsinin lastenkodin opettajaksi, joksi hän osoittautui erinomaisen sopivaksi. Vilkkaan mielikuvituksen opastamana hän keksi pienokaisille näppäriä pikku käsitöitä ym. kätevyyttä edistäviä tehtäviä sekä hauskoja leikkejä. Mutta ennen kaikkea hän osasi kehittävästi ja jalostavasti vaikuttaa pikku hoidokkiensa luonteisiin.

Näin ollen ei ole ihmeellistä että vaikutusvaltaiset henki/öt, jotka harrastivat lastenopetuksen parantamista, pitivät huolta siitä että nuori, lahjakas opettaja pääsi tietojansa laajentamaan. V. 1861 hän lähti pitkälle opintomatalle Saksaan, jolloin hän tarkkasilmäisenä ja opinhaluisena kokosi tietoja ja sai herätteitä, joista hänen tuleva toimintansa niitti runsaan sadon. V. 1863-67 hän sitten Helsingissä toimi omassa perustamassaan pikkulastenkoulussa ja siihen liittyneessä Fröbelin mallisessa lastentarhassa. Hänen kouluunsa kertyi ennen pitkää lähemmäs sataan nouseva oppilasparvi, kaupungin sivistyneiden kotien lapsia - tähän aikaan odottamattoman runsas luku, joka puhuu selvää kieltään opettajan etevyydestä.

Kasvaneena umpiruotsalaisessa ympäristössä Ida Lindroos kuitenkin joutui kosketukseen suomalais-kansallisen liikkeen kanssa. Hänen isänmaallinen, ihanteellinen mielensä lämpeni sen velvoittavalle aatteelle. Jouduttuaan kihloihin saksankielen lehtorin R F. Godenhjelmien kanssa hän ennen pitkää lukeutui siihen pieneen ryhmään, joka päättäväisenä tahtoi olla mukana luomassa kieleltään suomalaista sivistynyttä säätyä, ryhmään, jota runoilija myöhemmin kuvaa sanoilla: ”Me kansa Suomen aamukoin, sen toiveiden, sen taisteloin ens’ innostuksen kansa - -” Innostusta ja toivehikasta mieltä vaadittiin todellakin vaikeuksien voittamiseksi. Mutta sulhasensa opastamana hän tarmokkaasti teki työtä perehtyäkseen suomenkieleen, niin että Godenhjelmien perhe oli yksi Helsingin ensimmäisiä, jossa kotikielenä oli suomi. Heidän häänsä olivat kesällä 1867.

Godenhjelm-puolisoiden monikymmenvuotinen työtoveri, johtajatar O. Stenbäck lausuu heidän avioliitostaan seuraavasti:

»Heidän kotinsa oli onnellisimpia, mitä voi ajatella. Sellaiseksi sen teki rakkaus ja keskinäinen ymmärtämys kaikessa, mikä elämässä oli heille kallista, yhteiset harrastukset ja työ isänmaan hyväksi. Jo kodin ulkoasu - taideteokset kansallisine aiheineen ja isänmaallinen kirjallisuus pöydillä ja kirjahyllyillä - ilmaisi asujaintensa aatteellista mieltä ja kansallisia harrastuksia. He olivat kumpikin sopusointuisia luonteita, ja heidän kotinsa tuntui olevan »rauhan satama, jonka suojassa sisäisiä myrskyjä ei synny ja jonne ulkoiset eivät voi tunkeutua», niin kuin eräs heidän ystävästään, joka monena vuotena nautti heidän kotinsa suojaa, on lausunut. He antoivat toisillensa sisimmät ajatuksensa ja harrastuksensa, heidän elämäntyönsä oli niin yhteistä, että syrjäisempänä olijan on vaikea sanoa, mikä siinä on toisen, mikä toisen osuutta. - He elivät toisilleen voidakseen sitä paremmin elää muiden hyväksi.

Avioliittonsa johdosta ei Ida Godenhjelm luopunut koulu harrastuksistaan. Päinvastoin, hän se on lausunut Suomalaisen Tyttökoulun syntysanat. V. 1869 Godenhjelm-puolisot ynnä jotkut muut rohkeat kansalaiset perustivat mainitun laitoksen, ja sen johtokunnan jäsenenä rouva G. asiantuntemuksellaan ja kokemuksellaan suuresti vaikutti uuden oppilaitoksen järjestelyyn. Yhä edelleen läpi vuosikymmenien omistivat perustajat tälle laitokselle hartaan ja alttiin työnsä ja myötätuntonsa. Etenkin koulun alkuaikoina muodostivat johtajat, opettajat, oppilaat ikään kuin suuren perheen, jossa apua ja neuvoa tarvitsevat eivät koskaan turhaan kääntyneet ensin mainittujen puoleen.

Mutta sivistystarve eneni. Ja siten syntyi uusi kulttuuriahjo Suomen naisten kehitystä varten, Suomalainen Jatko-opisto, joka avattiin V. 1881. Tässäkin opistossa rouva G:n monivuotinen kokemus tuli nuorten opettajakokelaiden hyväksi. Pedagogisen johtokunnan jäsenenä hän seurasi heidän opetusharjoituksiaan. Käsityötuntien, mutta etenkin alkeisopetuksen valvonta oli hänen alansa tehtävä, johon hän omasi mitä parhaimmat edellytykset, pedagogista älyä, harjaantumista ja ennen kaikkea harrastusta nuoria kohtaan, jotka häneltä saivat neuvoja, rohkaisua ja innostavaa ohjausta.

»Hänen älykkyytensä ja laajat tietonsa, hänen lahjomaton oikeudentuntonsa ja objektivisuutensa, joihin yhtyi tahdikkaus ja äidillinen hellyys, tekivät hänelle työn nuorison parissa ja puolesta helpoksi sekä tuottivat hänelle Nuorten luottamuksen», lausui hänestä entinen oppilas, johtajatar Hanna Andersin.

Mutta tämä harrastus ei rajoittunut yksinomaan tunteihin. Jatko-opiston oppilaista tuntui luonnollisimmalta asialta vaikeuksien ja pulmien sattuessa mennä -johtajien aina avoimeen, vierasvaraiseen kotiin. Ja omituisesti olivat lehtorin ystävällisyys ja rouva G:n avuliaisuus, neuvokkuus ja luonteva lämminsydämys omansa lohduttamaan ja rohkaisemaan nuorten mieliä, niin että he poistuessaan tulisivat olevansa valmiit uusiin ponnistuksiin.

Ja kiitollinen oli koko tyttökoulun sekä laaja sukulais- ja ystäväpiiri niistä monilukuisista tilaisuuksista, jolloin saivat viettää hetken tässä vanhanaikaisen herttaisessa kodissa, jossa kaikki puhui perheenäidin huolekkuudesta ja järjestelykyvystä. Viihtyisä oli samoin kesäkotit Lopen Syrjässä, ”jossa emäntä julkisista velvollisuuksista vapautuneena sai mielin määrin omistautua kodille ja viettää rauhallista perhe-elämää. Vaikka Ida Godenhjelm uhrasi Tyttökoululle ja Jatko-opistolle aikaansa niin runsain määrin, riitti häneltä sitä kuitenkin muihinkin yrityksiin. Niinpä hän oli Helsingin Käsityökoulun johtokunnan jäsenenä sen perustamisesta alkaen. Etenkin sen opettajatar-osasto oli hänen harrastuksensa esineenä. Samoin hän oli Helsingin Suomalaisen Yhteiskoulun johtokunnan jäsenenä, samalla kun hän siinä opetti terveysoppia. Tälle aineelle hän erikoisesti oli omistautunut, ja on hän siltä alalta julkaissut kansantajuisia kirjasia.

Vielä toisellakin tavoin hän on työskennellyt Suomen lasten hyväksi, nimittäin julkaisemalla lastenlehteä »Pääskynen». Kuinka suuri merkitys tällä pirteällä, hyvin toimitetulla lehdellä oli, sen oivaltaa, kun muistaa, miten köyhä oli suomalainen kirjallisuus ja vielä enemmän lastenkirjallisuus noin 40-50 vuotta sitten. Tällainen monipuolinen uranaukaisijan toiminta on suotu niille, jotka paljon rakastavat.

Ida Godenhjelm kuoli kesällä 1913 viimeisenä Suomalaisen Tyttökoulun perustajista. Hänen haudallaan lausui professori J. Gummerus m. m. seuraavasti:

»Godenhjelm puolisojen elämällä oli se kaiken todellisen elämänluonne, että siitä versoi ja kasvoi uutta elämää. Ja kuinka rikkaasti sitä kasvoikaan! Omia lapsia heillä ei ollut, mutta nuoria ihmisvesoja oli alati nousemassa heidän ympärillään, ehtymättömästi, polvi polven perästä ja heille he antoivat ”uskonsa, toivonsa aarteet- ennen kaikkea rakkautensa, suurimman kaikesta. Kuinka monelle näistä nuorista oli heidän pieni, rauhainen kotinsa paikka, josta saatiin uutta elämän toivoa ja valoisampaa mieltä. Kuinka monelle se

opisto, jonka he loivat, on avartanut elämää ja vapauteen ja valoon päästänyt ennen kahlehdittuja voimia! Kuinka paljon ovatkaan kaiken tämän kautta isänmaamme henkisen viljelyksen vainiot kasvaneet! Siksi, että heillä oli elämää sydämessä ja valoa mielessä, syntyi elämää ja valoa heidän ympärilleenkin.» Jumalaa etsivän hengen valoa ja lämpöä säteili ympärilleen Ida Godenhjelmin elämä ja toiminta, ja hänen muistoansa siunaavat työtoverit, oppilaat ja vastaiset polvet Suomen naisia.

Ilmi Hallsten.

Godenhjelmien viimeinen lepopaikka Hietaniemessä

MINNA LINDROOS-KROHN.

Muistan elävästi ensi tutustumiseni *Minna Lindroosiin*. Olin nuorena kansakoulunopettajattarena maaseudulta saapunut pääkaupunkiin. ystäväni L y d i a Wegelius(o. s.Bergroth)) oli houkuttellut minut virantoimittajakseen Helsingin Suomalaiseen Tyttökouluun siksi aikaa, kun hän kuuluisalta luonnonparantajalta Jakob Bäckilta Waasassa haki apua sairaalle pojalleen.

Arkaillen olin ottanut vastaan tarjoumuksen. Olinhan vain vähän oppia saanut kansakoulunopettajatar. Kotipitäjäni maalaiskansakoulunkin tehtävät tuntuivat ylivoimaisilta ja kovin vastuunalaisilta. Kuinka uskaltaisin ajatellakaan opettajatointa pääkaupungissa, vieläpä korkeammassa oppikoulussa! Olin vielä perin kokematonkin, vasta toista vuotta opettajana. Oman kritiikkini varalle jätettynä kaipasin suuresti ohjausta ja neuvoja, joita harjoitusvuotena seminaarissa olimme saaneet entisiltä opettajiltamme. Tuntui se koulunpitiöni niin hapuilevalta, epämääräiseltä. Olin kuullut puhuttavan Helsingin yksityisestä Suomalaisesta Tyttökoulusta. Se kuvastui mielessäni ihanneopistona, jossa oli maailman parhaimmat opettajat. Sinnekö minä? En rohkene, en mitenkään. Eihän se ollut mikään harjoituskoulu kokemattomalle opettajalle. Siellä on suuret vaatimukset ja kysytään sekä oppia että taitoa. Mutta kysymys oli vaan kuukauden ajasta. Ystäväni rohkaisi minua -ja niin uskalsin luvata, pyysin hänen vaan valmistautumaan siihen, että monet aukot ja puutteet oli hänen täytettävä, kun palaisi virkavapautensa päätyttyä takaisin kouluun:

Ja niin olin saapunut Helsinkiin; Ennen koulun alkamista oli tietysti käytävä esittäytymässä Tyttökoulun johtajattarelle, neiti Minna Lindroosille. Se ei ollut helppo tehtävä. Miten kriittisesti hän minua tarkasteleisi! Hyväksyisikö edes virantoimittajaksi? Suuntasin askeleeni hänen asuntoonsa Ludviginkadun varrella. Päärakennuksessa kadulle päin asuivat lehtori Godenhjelm-puolisot, Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun perustajat - rouva G. oli neiti Lindroosin sisar - piharakennuksessa johtajatar: niin oli neuvottu minua sinne lähtiessä, joten tiesin ohjata kulkuni oikealle ovelle. Tuskin uskalsin vetää ovikellon nuoraa. Pari kertaa yritin, vasta kolmannella kilistin soi. Vastaan tuli nuoren näköinen nainen, minua kahdeksan vuotta vanhempi, mutta sehän merkitsi paljon siinä iässä. Hän oli perin herttainen, silmät oikein säteilivät hyvyttä, ääni sointuisa ja koko olento harvinaisen miellyttävä. Osakseni tuli erinomaisen ystävällinen, melkein pättävällinen tervehdys. Hän oli arvannut kuka olin; veljeni, joka oli ollut opettajana neiti Lindroosin koulussa, oli puhunut minusta. Ensi hetkeltä poistui pelko ja arkuus. Niin vaatimat onko hän, pääkaupungin tyttökoulun johtajatar onkin, ajattelin. Kohtelee minua ihan kuin vertaistaan. Ei ollut rahtuakaan jällellä sitä juhlallista tunnelmaa, joka oli vallannut minut sinne lähtiessä.

Minnan koti oli vaatimaton ja puoleensa vetävä, kaikessa yksinkertaisuudessaan hyvin aistikas, siten kuvasta en haltijattarensa luonnetta. Huoneustoon kuului kaksi kamaria ja keittiö. Minnan oma huone, samalla hänen vastaanotto huoneensa, oli pitkänomainen, kapea ja niin pieni, että vain välttämättömimmät huonekalut siinä saivat sijaa. Toisessa viereisessä huoneessa asui hänen iäkäs isänsä, ent. tullivirkailija Lindroos, joka otettuaan virastaan eron vietti elämänsä ehtoon tyttärensä luona. Vanhukseenkin tutustuin. Ijässä heikentyneenä hän liikkui tyttärensä käsivarteen nojautuen. Kun Minnan hellä katse kohdistui isään, oli kuin päivänpaiste olisi kirkastanut tämän rypistyneitä kasvoja. Ida Godenhjelmkin saapui sinne minun siellä ollessani. Samassa talossa asuen oli Godenhjelm puolisoilla ja Minnalla tilaisuutta milloin hyvänsä neuvotella heille kullakin kalliista asiasta, lempilapsestaan, äsken perustetusta tyttökoulusta. He olivat kuin yksi sydän ja yksi sielu jakamattomalla harrastuksella antautuen sen hyväksi. Sisarusten puhe nytkin kääntyi heti Tyttökoulun asioihin. ”Kuule, Ida”, kertoi Minna innokkaasti, ”tänäpäivänä ilmoitettiin jo seitsemästoista oppilas ensimmäiselle luokalle. Me saamme ensi vuonna suuren ensimmäisen luokan.”

Kuinka toisin tuntein palasinkaan ensi vierailultani sittemmin niin tutusta Ludviginkadun 6:nnesta, kuin sinne olin lähtenyt! Myöhemmin sain viettää lukuisia, muistorikkaita hetkiä tuossa viihdykkäässä kodissa. Paljon on sen jälkeen muuttunut. Talon haltijain muutettua majaa oli se jonkun aikaa autiona. Seinät samat, mutta kolkon tyhjää oli niiden sisäpuolella. Tänä vuonna on kodikkaitten puurakennuksien sijalle kohonnut upea kivimuuri, jossa monet sanomalehtitoimistot ahertelevat julkisen sanan palveluksessa.

Yleisvaikutus, minkä olin saanut Minna Lindroosiin tutustuessani, oli: hän on hyvä ihminen, hellä tytär, harras isänmaan ystävä, jaloa ja kaunistava harrastava henkilö. Oli innostuttava ajatus saada työskennellä vaikkapa vähänkin aikaa Helsingin Suomalaisessa Tyttökoulussa, sen isänmaanrakkauden elähtämässä

ilmapiirissä ja tutustua niihin jaloihin henkilöihin, jotka olivat luoneet sen hengen ja sille omistivat jakamattoman rakkautensa ja alttiiksi antavan työnsä. En silloin voinut aavistaa, että pitemmäksikin aikaa ajautuisin yhteistoimintaan heidän kanssaan.

Maamme ensimmäiset suomalaiset oppikoulut olivat isänmaanrakkauden ja yhä voimakkaammin esiintyvän kansallistunteen synnyttämien kansan elämän virvoittavia hetteitä. Mutta suurta vastustusta niiden oli kestettävä. Poikakoulut, n. s. 'alkeisoppilaitokset, olivat pitkiä aikoja ruotsinmielisten viranomaisten silmätikkuna; miltei jokaisen puolesta käytiin sanomalehdistössä ja valtiopäivillä ankaraa sotaa, jota koko maassa jännityksellä seurattiin. Verrattain rauhallisesti tapahtui kuitenkin naisopistojemme kehitys. Ensimmäiset syntyivät yksityisten aloitteesta eivätkä siksi joutuneet suomenkielistä sivistystä halveksivan ja vihamielisen hallituksen arvostuksen alaisiksi. Perustajilla oli luja usko suomalaisuuden voittoon. Se antoi heille intoa ja kestävyyttä.

Minna Lindroosin sopuosointuiselle luonteelle taistelu oli vierasta, mutta hiljaisessa, kärsivällisyyttä ja luottamusta kysyvässä työssä, hän oli oikea henkilö paikallaan. Epäilyksiä. Olisi voinut herättää oppilaitten pieni lukumäärä koulun alkuaikoina, mutta nuori innokas johtajatar katseli toivehikkaasti tulevaisuutta. Hänen erityinen ilonsa »seitsemänneistöistä uudesta oppilaasta» osoittaa, miten jokainen uusi tulokas ikään kuin vahvisti hänen luottamustaan. Ja tuo toivehikas mieli tarttui oppilaisiinkin. Niinpä he kerran, voimistelutunnilla kävelyretkellä nähdessään sotilasjoukon, olivat tuumineet, että »vastaisuudessa meidän koulumme oppilaitten luku on yhtä suuri kuin naiden marssivien sotilaitten». Tosi ennustus! Ei masentanut Minnan mieltä ihmisten arvelut, kannattaisiko koko yritys oliko edes suomalaisen tyttökoulun todellista tarvetta olemassa. Silloista yleistä katsantotapaa kuvaa eräs koulun ensimmäisiä oppilaita seuraavasti:

»Kun sanoma suomalaisen tyttökoulun perustamisesta maamme pääkaupunkiin» levisi maaseudulle, syttyi innostus asiaan Suomen kansaa ja kieltä rakastavissa ja suomalaista sivistystä harrastavissa perheissä, varsinkin niissä, joissa oli kouluijässä olevia tyttöjä. Kaikkiialla joutui asia vilkkaan pohdinnan alaiseksi.

Monessa kodissa kuitenkin vielä epäiltiin aikeen toteuttamisen mahdollisuutta: Toiset rohkenivat uskoa suomalaisen sivistyksen tulevaisuuteen, ja kaukaisiltakin seuduilta, suuria uhrauksia pelkäämättä he päättivät lähettää tyttärensä tähän opintahjoon. Niinpä minunkin äitini lähti viemään vanhinta tyttärtään Enonkosken pienestä pappilasta laivateitse Viipurin kautta Helsinkiin kouluun. Siellä jouduin asumaan enoni, pastori B-n perheessä, jonka samanikäiset tyttäret kävivät ruotsalaista »fruntimmersskoolaa». Sukulaiset ja useimmat tuttavamme eivät voineet käsittää, miten kaukana Karjalan mailla asuvat vanhempani toivat tyttärensä pääkaupunkiin kouluun, vieläpä oppilaitokseen, josta ei vielä tiedetty millaiseksi se muodostuisi ja oliko sillä ollenkaan elämisen ja kehittymisen mahdollisuutta, ja jos kerran lähettää tyttärensä pääkaupunkiin, miksei käytä hyvässä maineessa ja tarjona olevaa, jo vakiintunutta ja ansiokkaasti johdettua ruotsalaista tyttökoulua. Nämä arvelut eivät kuitenkaan saaneet äitini päätöstä horjumaan. Hän selitti, että olisi kotia lähempänäkin ollut ruotsalainen tyttökoulu, nimittäin Savonlinnassa, mutta tyttönen tuotiin pääkaupunkiin juuri siksi, että hän saisi opetuksensa Suomen kielellä».

Aluksi johtajatar oli koulun ainoa opettajatar, joka siis opetti kaikkia aineita. Ensimmäisellä luokalla oli 17 oppilasta, toisella vaan 6. Oppilasmäärään nähden oli siis opetus helppoa, mutta vaikeuksia tuotti sekä oppilaitten eri-ikäisyys että heidän eri kielensä. Vanhin oppilas oli 18 ja kolme nuorinta 8-vuotisia. Aikaa myöten tämä epätasaisuus kuitenkin poistui, kun vanhin oppilas jo ensimmäiseltä luokalta erosi ja nuorimmat lukuvuoden päättyessä jäivät luokalle. Useampien äidinkieli oli suomi, mutta oli joukossa joitakuuta, joiden kotikielenä oli ruotsi ja opetuskieli heille siksi verrattain vierasta. Ymmärtämyksellä ja pedagogisella taidolla Minna, vaivaansa milloinkaan lukuun ottamatta, voitti vaikeudet. Oppilaittensa etua hän huolellisesti valvoi. Siitä muuan esimerkki. Tyttönen, lukuvuoden alkaessa parisen viikkoa koulua käytyään, sairastui vilutautiin, joka piti hänet viikkokausia vuoteessa. Kun hän terveeksi tultuaan palasi kouluun, oli hän tovereistaan tiedoissa paljon jälellä. Luonnollinen seuraus olisi ollut luokalle jääminen, mutta tuo oppilaitansa tarkasti valvova ja heidän etuansa hellästi huolehtiva opettaja oli huomannut, että siirtyminen seuraavalle luokalle tytön kehitykselle oli edullisempi, siksi antoi hän hänelle yksityisopetusta pitkin koko kevätlukukautta ja muutenkin arkaa vasta-alkavaa ystävällisesti kehoitti ja tuki. Seurauksena olikin, että tyttö menestyksellisesti suoritti luokkansa oppimäärän ja lukuvuoden päättyessä siirrettiin kolmannelle luokalle.

Kun oppilaan isä kävi neiti Lindroosia kiittämässä ja kysyi, mitä hän oli opetuksesta velkaa, vastasi hän: »Eihän näitä tunteja ole minulta pyydetty, vaan olen ne itse ehdottanut, ehkä siis palkasta ole tätä tehnyt». Sama entinen oppilas vieläkin liikutuksella puhuu opettajansa alttiudesta, jolla hän valvoi oppilaittensa tarpeita ja etuja. Neiti Lindroosin opetuksesta hän kertoo: »Opettaessaan hän esitti aineitaan innottavasti ja jos huomasi jollekin oppilaista olevan vaikeata käsittää selitettyä asiaa, uudisti hän tuskastumatta, selityksensä siksi kuin jokainen sen ymmärsi. Monesti olen ihmetellyt sitä pettämätöntä kärsivällisyyttä, jota hän tunneillaan osoitti. Yksimielinen tunnustus oppilaitten kesken myöskin oli, että hän (oli täysin puolueeton, kohdellen kaikkia samalla tavalla.» .

Sen ohella kun Minna oli erittäin lempeäluonteinen, ylläpiti hän hyvää kuria ja valvoi tarkoin, että oppilaat tunnollisesti täyttivät velvollisuutensa. Joka ei osannut oppimääräänsä, sai jäädä jälkiläksylle. Kun jotkut oppilaat kerran ilman syytä pyysivät vapautusta muutamista: aineista, oli johtajatar vakavasti huomauttanut tuon mieliteon johtuvan siitä, että olivat haluttomat työhön ja että työ on suurimpia siunauksia, joita Jumala maallisessa suhteessa on meille antanut. Se varjelee paljosta pahasta ja pitää ruumiin ja sielun voimat virkeinä ja joustavina. Se hyvä, mikä täällä maailmassa voi osaksemme tulla, on juuri työllä hankittava. Hän kehoitti oppilaitaan innolla tekemään työtä, sillä siten se paremmin menestyy, kuin jos sitä huolimattomasti suoritetaan.

Liiallisen ankaruuden painostamaa koulukuria Minna ei käyttänyt. Hän ymmärsi hyvin nuorten iloisuuden tarpeen ja että heidän mielensä raikkaus toisinaan voi purkautua ilman haittaa koulun tavanmukaiselle järjestykselle. Niinpä koulun sijaitessa Kasarmitorin kulmauksessa tapahtui toisinaan, että luokka ulkoa kuultuaan rummun äänen vastustamatta ryntäsi ikkunan luo katselemaan sotamiesten harjoituksia. Opettaja ei sitä paheksinut; oppilaitten hetkisen pidettyä tuota lystiä, kutsui hän heidät järjestykseen ja jatkoi tyynesti opetustaan. Eräänä huhtikuun 1 p:nä oli tyttöjen mieleen juolahtanut »aprillata» opettajaansa, ottivat ennen hänen luokalle saapumistaan päällysvaatteensa kainaloonsa (vaatenaulakko oli luokahuoneessa) ja piiloutuivat takimaiseen tyhjänä olevan luokahuoneen peräsoppeen. Saapuessaan kouluun» opettaja oudoksui tyhjää luokkahuonetta ja luuli, että oppilaat eivät olleet kouluun saapuneetkaan. Hän astui perähuoneeseen huolestunut ilme kasvoissaan, mutta kun oppilaat huusivat»april, april!» niin hän herttaisesti nauroi heidän pienelle kepposelleen. .

Koulun elämä noina alkuaikoina oli kodikasta ja perheellistä. Sellaista se oli vielä silloinkin, kun allekirjoittaneella oli onni toimia Minna Lindroosin, työtoverina. Yhteenkuuluvaisuuden tunne oli voimakas ja toverihenki lämmin niin opettajien kuin oppilaittenkin keskuudessa. Hyvin viihdyttiin hänen vaatimatommassa, mutta niin kodikkaassa kodissaan. Opettajakokoukset ja todistusten kirjoittamistilaisuudet johtajattaren kodissa olivat hupaisia hetkiä, joita vieläkin mielihyvällä muistetaan.

Syyslukukauden päättyessä vietettiin koulussa tavanmukaista n. s. Lucia-juhlaa. Lämpimässä muistossa ensimmäiset oppilaat säilyttävät varsinkin ensimmäistä viettämäänsä loppujuhlaa. Johtajatar oli paitsi oppilaita kutsunut tilaisuuteen muutamia koulun ystäviä ja kannattajia. Kouluhuoneen peräseinä oli koristettu kuusilla, joiden keskellä oli kultakirjaimin sanat: »Päivä koittaa», ja sen takaa säteili kirkas valo. Neiti Lindroos oli puhunut oppilaille sydämellisiä sanoja ja lopuksi leikittiin ja iloittiin sydämen pohjasta.

Johtajattaren nimipäivä, Wilhelminan päivä, oli oppilaille mitä mieluisimpia. Aamusella käytiin hänen kodissaan laulutervehdyksellä, toisinaan laulettiin johonkin tunnettuun säveleeseen tilaisuutta varten sovelletut sanat.

Laulun ohella oli nimipäivälahjan antaminen rakkaalle opettajalle tärkeä asia. Ensimmäisenä vuonna tuotti tytöille paljon päänvaivaa, mitä he antaisivat. Joku joukosta ehdotti: »Yhteinen valokuvamme!» johon kaikki ihastuneina yhtyivät. Mutta kun tytöt kertoivat päätöksestään kodeissaan, oli eräs äiti arvellut, ettei ole sopivaa antaa omaa kuvaansa opettajalleen nimipäivälahjaksi. Sen johdosta asiasta luokalla uudelleen neuvoteltiin, mutta tytöt eivät tahtoneet luopua tuumastaan. »Sanokoon Armin mamma mitä tahansa; me annamme valokuvan», he päättelivät. Mieluinen kuuluu lahja opettajalle olleenkin ja onni oli että tytöt pitivät puoliaan, sillä näin säilyi jälkimaailmallekin Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun ensimmäisen oppilasparven valokuva, joka tässäkin julkaisussa on saanut sijansa. Toisena vuonna oppilaat Wilhelminan päivänä lahjoittivat kattolampun. Se antoi neiti Lindroosille aiheen puhua oppilailleen »valosta ylhäältä»,

jota hän sanoi rakastavansa ja kehoitti oppilaitansakin sitä etsimään ja seuraamaan. Kerran oppilaat nimipäivälahjaksi antoivat kultasormuksen, jonka he silkkisiteellä kiinnittivät kukkivan ruusunoksaan. Aluksi neiti Lindroos vain ihaili kaunista kukkaa; antajat jännityksellä odottivat, eikö hän huomaisikaan sormusta, joka heistä oli pää-asia, kunnes lehtorinrouva Godenhjelm lahjaa katsellessaan huomautti: »Mutta tämähän ruusu kantaa kultahedelmiä». Sekin lahja vertauskuvana aiheutti toivotuksen, että antajat ruusun tavoin suloa ympärilleen levittäisivät ja että heidän elämänsä varsi kultahedelmiä kasvattaisi.

Ottilia Stenbäck

Minna Lindroos- Krohn

Ottilia Stenbäck 17-vuotiaana.

OTTILIA STENBÄCK

Ensimmäinen johtajatar hoiti koulua noin 7 vuotta ja sen jälkeen eli 43 vuotta, on sen johto ollut uskottuna neiti Stenbäckin käsiin. Äsken pyytämänsä virkaeron nojalla hän nyt 70 vuotta täytettyään vetäytyy hyvin ansaitsemaansa vanhuuden lepoa nauttimaan. Päättynyt on silloin kauemmin kuin ihmispolven ikää kestänyt, yhdenjaksoinen toiminta muuttamattomalla työalalla. Niin pitkän ajan kuluessa työn hedelmät jo kypsyvät, tulevat näkyviin niiden aatteiden voima ja pätevyys, jotka ovat olleet toiminnan ohjeena. Neiti Stenbäckin työn ohjeet ovat aina olleet helposti hänen ympäristönsä huomattavina: uskonnollisen elämän ja kansallisen mielen herättäminen ja elvyttäminen koulunuorisossa. Perintönä on hän omasta kodistaan ja siinä vallitsevasta katsantokannasta saanut ne vaikutelmat, jotka hän sitten on koettanut elämässä työllä toteuttaa.

Ottilia Stenbäck syntyi 31:nä joulukuuta 1848 Alavudella, jossa hänen isänsä oli silloin kirkkoherrana, palveltuaan sitä ennen pappina Lapin pohjoisimmassa perukassa. Isän veli oli runoilija, professori Lauri Stenbäck, ja äidin, Ottilia von Essenin veli oli professori C.G.von Essen, molemmat herännäisliikkeen etevimpiä johtomiehiä. Koti oli siis tämän liikkeen mitä lähimmässä yhteydessä, liikkeen, joka niin syvästi on vaikuttanut siihen liittyneiden kansalaisten ei vain yleiseen maailmankatsomukseen, vaan jokapäiväisenkin elämän ja sen yksityiskohtien järjestämiseen. Samalla kun liikkeen johtajat tahtoivat nostaa kansansa hengellistä elämää ja saattaa sitä läheiseen henkilökohtaiseen yhteyteen Jumalan kanssa, joutui tämä liike, ehkä osaksi sitä varsinaisesti tarkoittamattakaan, edistämään takapajulle jääneen suomenkielisen aineellisenkin sivistyksen kohottamista.

Työskennellessään kansan piirissä joutuivat liikkeen johtohenkilöt lähempään ja monipuolisempaan kosketukseen suomenkielisen rahvaan kanssa, kuin sivistyneet kansalaiset ja virkamiehet yleensä siihen aikaan. He oppivat silloin paremmin kuin useimmat muut huomaamaan tämän kansanaineksen tarpeita. Siten sai suomalainen kansallinenkin liike, sikäli kuin se tarkoitti sorrettuun kansanluokkaan kohdistuvien vääryyksien poistamista heränneiden piiristä, varsinkin myöhempinä aikoina, runsaasti apua ja arvokasta kannatusta.

Jo nuorena otti neiti Stenbäck, joka ajan tavan mukaan oli saanut opetuksensa yksinomaan kodissaan, osaa siihen valistustyöhön, joka Alavuden pappilasta käsin kunnassa suoritettiin ja ohjattiin. Kahdenkymmenen yhden vuoden iässä hän pääsi Jyväskylän seminaariin jatkamaan omia opintojaan. Saatuun v. 1873 seminaarin päästötodistuksen toimi neiti S. vähän aikaa kotikunnassaan kansakoulun

opettajana. Pian hän kuitenkin siirtyi Helsinkiin, osaksi omia opintojaan jatkaakseen, osaksi antaakseen opetusta. Vuonna 1875 hän tuli kuusi vuotta varhemmin perustetun Helsingin suomalaisen tyttökoulun opettajaksi ja jo seuraavana vuonna sen johtajattareksi. Hänen varsinaiset opetusaineensa olivat uskonto ja suomenkieli, mutta on hän, etenkin alkuvuosina, opettanut erinäisiä muitakin aineita. Hänen lähimpien harrastustensa esineenä on myöskin aina ollut soitanto, jonka alalla hän itse omistaa huomattavaa kykyä.

Nuorena koulussa, joka ei siihen aikaan vielä ollut varsin suuri, vallitsi erinomainen suhde opettajien ja oppilaiden kesken sekä harras isänmaallinen mieliala, joka ei uuden johtajattaren aikana mitenkään huonontunut. Itse työhönsä innostuneena osasi hän siirtää tätä intoa muihinkin opettajiin. Velvollisuuksiinsa tunnollisesti täyttäen asetti hän oppilailleen suuret vaatimukset, mutta osasi samalla voittaa heidän luottamuksensa. Vuosien vierieissä koulu suureni, asettaen yhä kasvavia vaatimuksia johtajattaren järjestelykykyyn. Tästä oli kuitenkin, niin kauan kun koulu pysyi yksityisenä, runsas osa Godenhjelm-puolisojen suoritettava. Kun koulu v. 1886 muutettiin valtion laitokseksi ja neiti S. nimitettiin sen johtajattareksi, määräsi Hallitus samalla, että Godenhjelm-puolisot edelleen säilyttäisivät sen johtavan aseman, mikä heillä oli yksityisessä koulussa ollut koulun opetuksen järjestämiseen nähden. Valtion oppilaitoksena oli koulu lain mukaan välittömästi Koulutoimen Ylihallituksen alainen, ja johtajattaren velvollisuudet sekä kouluun että Ylihallitukseen nähden olivat laissa määrättyt. Hallituksen edellä mainittu määräys oli kuitenkin omansa luomaan Koulu toimen Ylihallituksen ja johtajattaren väliin lain sivulla olevan asteen, jonka oikeudet ja velvollisuudet eivät olleet tarkoin määrättyt. Tarvittiin kummaltakin puolen ilmaantuvan tarmokkaan toimintahalun hillitsemistä ja tosisivistyksen antamaa mukautumiskykyä, jotta eivät pohjimmalla piileskelevät, muutamiin koulun järjestelykysymyksiin kohdistuvat erimielisyydet pääsisi näkyviin, siten vahingoittaakseen koulun kasvattavaa vaikutusta.

Suomalaisessa Jatko-opistossa on neiti S. melkein sen alusta alkaen ollut pedagogiikan historian opettajana. Opettajiksi pyrkiville nuorille naisille on hän siten selvittänyt kasvatustieteen kehityksen kulun, aikojen vierieissä siinä esiintyvien periaatteiden kehityksen, ja miten opetuksen alalla toimivat merkkihenkilöt ovat eri aikoina pyrkineet aatteitaan toteuttamaan. Itselleen on hän hankkinut laajat kasvatustieteelliset tiedot sekä kasvatustieteessä yliopistollisen arvosanan. Jatko-opiston opetuksessa käytettäväksi on hän julkaissut ansiokkaan kaksiosaisen teoksen nimeltä »Kasvatustieteen historia pääpiirteissä» (v. 1890 ja 1892), josta on ilmestynyt pari painosta. Teosta on käytetty myöskin yliopisto-opetuksessa. Kun professori Godenhjelm v. 1905 luopui Jatko-opiston johdosta, määrättiin siihen neiti S., joka oli kuulunut laitoksen pedagogiseen johtokuntaan siitä asti kun jatko-opisto joutui valtion huostaan.

Lyhyesti on jo viitattu niihin periaatteisiin, jotka aina ovat olleet neiti S:n sekä opetuksen että opiston johdon pääasiallisena silmämääränä. Hän on tahtonut saada koulun näkyvästikin toimimaan kristillisessä hengessä. Mutta ei siinä kyllin. Hän on pyrkinyt vaikuttamaan jokaisen pienokaisen mieleen siten, että tämä tuntisi omaavansa henkilökohtaisen Vapahtajansa. Toiseksi on neiti S. herkeämättä koettanut koulutyönsä virittää oppilaissa lämmintä suomalaista isänmaanrakkautta, puhdasta suomalaista kansallisuutta sekä harrasta myötätuntoa jokaista taloudellisesti heikossa asemassa olevaa kansalaista kohti. Yhteiskunnalliselta kannalta ei ole ollut vähäarvoinen se ohjaus yksinkertaisen kodin ja siinä suoritettavien jokapäiväisten kotiaskarten arvossa pitämiseen, jonka neiti S. on pyrkinyt oppilaisiinsa istuttamaan. Tämä on monasti ollut hyvinkin tarpeen, milloin oppilaiden vanhemmat ovat tyttäriään kouluttamalla tahtoneet hankkia heille enemmän oppimisen mahdollisuutta kuin heillä itsellään on ollut.

Pyrkimistään täyttämään näitä tarkoitustensa on neiti S:llä ollut käytettävänä eri välineitä. Ensimmäinen on tietysti ollut opetustunnilla annettu opetus, jolloin hän, erinomaista pedagogista esitystään käyttäen, on kiinnittänyt oppilaittensa huomion aineeseensa ja samalla laajassa määrässä soveltanut siltä saat opetuksia jokapäiväisen käytännöllisen elämän vaihteleviin toimiin. Toisena julkisena vaikutustilaisuutena ovat olleet jokavuotiset juhlapuheet, jotka hän on pitänyt lukukausien avajais- ja päättäjaisillaisuiksi ja koulun toimeenpanemissa juhlissa, sekä ne lukemattomat hartauspuheet, joilla hän aamuhetkinä on koulun päiväntöyhtöä aloittanut. Harvinaisen selvällä ja koruttomalla puhujalahjallaan on hän näissä, sekä muodon että sisällöksen puolesta eheissä puheissaan painanut nuorison mieleen täysipainoisia aatteita, jotka ovat omansa herättämään

vastakaikua nuorison herkässä mielessä ja joiden vaikutus on ulottunut kiitävää hetkeä paljon kauemmas, osaksi koko vastaisen elämän varalle. Syvästi on hän vielä vaikuttanut oppilaisiin sillä sydämellisellä ystävyydellä, jolla hän on osannut lähestyä oppilaitaan, yksityisissä keskusteluissa, sekä oppilaiden konventeissa ja ompeluseuroissa tapahtuvilla herttaisilla jutteluilla. Luottamuksella ovat oppilaat voineet kääntyä johtajattarensa puoleen, jos ovat tahtoneet sen tehdä. Milloin tämä ei ole tapahtunut, on syy tuskin ollut pääasiallisesti johtajattaren. Miellyttävän näyn on monasti tarjonnut johtajatar pienten oppilaittensa ympäröimänä väliaikoina koulun laajoissa käytävissä tahi pihamaalla, kun hän ystävällisesti on ottanut osaa heidän pikkuharrastuksiinsa, jopa leikkeihinsä. Kylmältä saattaa hänen esiintymisensä myöskin joskus tuntua, mutta silloin on siihen kyllä erityiset syynsä.

Johtajattaren virkaan kuuluvien käytännöllisten tointen suorittamisessa ei neiti S. aina ole onnistunut yhtä hyvin kuin viran aatteellisen puolen hoidossa. Viran viimeksi mainittuihin tehtäviin, jotka enemmän ovat hänen lahjansa mukaiset, ovat hänen harrastuksensa olleet niin kiinnitetyt, etteivät voimat aina ole täysin riittäneet niiden lukemattomien käytännöllisten tointen järjestämiseen, jotka kuuluvat suuren, ylen suuren oppi laitoksen johtajan jokapäiväiseen huoleen. Ankaran velvollisuudentuntonsa johtamana on hän reippaasti nämäkin toimet suorittanut, mikäli hän ei ole saanut oikeutta siirtää niitä erityiselle taloudenhoitajalle. Yleensä on hän niistäkin suoriutunut ihmeteltävän hyvin, vaikka hänen ei aina ole onnistunut löytää tahi soveltaa käytännöllisesti edullisimpia ulkonaisia järjestelymuotoja.

Opettajakokouksien johtamisessa hän, kuten yleensä kaikki voimakkaat luonteet, pontevasti on koettanut saada päätökset kallistumaan hänen oikeaksi arvelemaansa suuntaan. Ja onhan luonnollista, että varsinkin koulukuria koskevissa asioissa oppi laitoksen johtajalle, joka paljon suuremmassa määrässä kuin muut opettajat vastaa koulussa vallitsevasta hengestä ja järjestyksestä, on myönnettävä keskittävä asema. Tämän on hän myöskin osannut päättävästi varmallalla tavallaan itselleen hankkia, etenkin niihin aikoihin, jolloin oppilaitos vielä oli kohtuullisen suuri. Mutta senkin jälkeen, kun se oli kasvanut siten, että se kaikkine osastoineen aika ajoin on 'ollut maan suurimpana oppilaitoksena, on hän monipäisen opettajakunnan keskuudessa hyvin osannut säilyttää johtavan asemansa.

Jatko-opiston varsinaiseen johtoon ja järjestelyyn ei neiti S. erityisesti ottanut osaa siihen aikaan, kun Godenhjelm oli sen johtajana. Hän hoiti etupäässä laitoksen taloudellisen puolen. Pedagogisen johtokunnan jäsenenä arvostellessaan käytännöllisiä opettajakokeita on hän, kasvatusopin varsinaisena edustajana, kiinnittänyt huomiota etupäässä annetun koetunnin muodolliseen puoleen. Kun koe tahi opetusharjoitus kohdistui hänen toimialaansa kuuluviin aineisiin, pääasiallisesti uskonnon opetukseen, antoi hän opettajiksi pyrkiville aina asiallisesti täysi painoista ja eheätä ohjausta.

Vähän sen jälkeen kun neiti S. tuli Jatko-opiston johtajaksi, alkoi oppilasluvun vähentyminen, johon ei kuitenkaan viimeksi mainittu seikka ollut, syynä. Sen aiheutti lukuisten yliopistoon johtavien yhteiskoulujen perustaminen maan kaikkiin osiin. Kun näiden oppilaat saattavat yliopistossa jatkaa opintojaan ja siellä suorittamiensa tutkintojen perustuksilla virkojen saamisessa edullisesti kilpailla vain jatko-opiston käyneiden kanssa, kadotti opisto yhden käytännöllisessä elämässä tärkeän puolen tehtävistään. Syntyi silloin kysymys opiston toiminnan laajentamisesta siten, että siihen liitettäisiin varsinaiset oppikurssit niitä nuoria naisia varten, jotka tahtoivat valmistautua antautuakseen yhteiskunnallisen työn eri aloille. Neiti S. oli silloin niitä, jotka ensimmäisinä oivalsivat aatteen kantavuuden ja käytännöllisen merkityksen. Innokkaasti on hän sanoin ja kynää käyttämällä asian toteuttamista edistänyt.

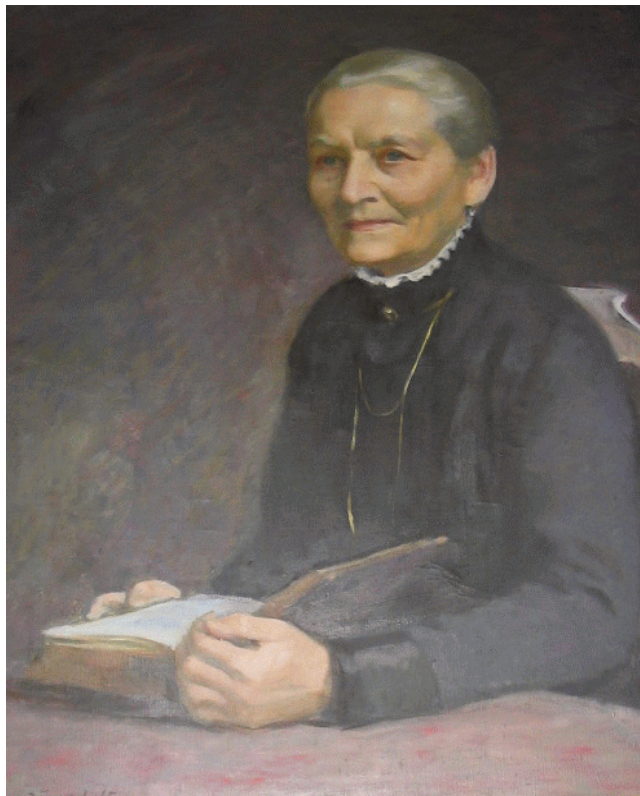
Mainitsemista ansaitsee vielä neiti S:n laaja toiminta koulun ulkopuolella. Tämä yhteiskunnallinen työ on ollut hänen suoritettava koulun johtajattaren monihaaraisen toimen ohella. Etupäässä on hän kohdistanut tämän työn yhdistykseen, joiden tarkoituksena on uskonnollinen herätystyö sosiaalisen avunantotoimen yhteydessä. Kun v. 1896 Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys perustettiin, kuului hän johtohenkilöihin ja valittiin Helsingin osaston puheenjohtajaksi. Kun tämä osasto sitten käytännöllisistä syistä jakautui kahtia kielellisellä perustuksella, tuli neiti S. suomenkielisen yhdistyksen puheenjohtajaksi, missä toimessa hän on innokkaasti edistänyt kaikkia niitä erikoistoimia, joihin yhdistys on ryhtynyt yleensä vähävaraisten ja erikseen

työläisnaisten hyväksi. Viimeisten vuosien aiheuttamista toiminnan aloista mainittakoon sotaorpojen kotien perustaminen, johon neiti S myöskin on voimiaan uhrannut.

Hallituskin on hyväkseen käyttänyt hänen laajoja tietojaan naiskasvatuksen alalla, asettamalla hänet n. s. suuren koulukomitean jäseneksi v. 1906. Siinä on hänen vaikutuksensa komitean laatimaan tyttökoulujen järjestelysuunnitelmaan ollut sangen huomattava. Ja kun tyttökoulujenkin ohjelma vainovuosina väkivaltaisesti muutettiin palvelemaan kansamme venäläistytämisen tarkoituksia, esitti neiti S. koulunsa vuosikertomuksessa rohkeasti tästä suunnitelmasta murhaavan arvostelun opetuksen ja kasvatuksen kannalta.

Isänmaallemme nykyään niin kohtalokkaana aikana käy jokaiselle entisiä selvemmäksi, miten äärettömän suuri arvo on pantava kasvatukselle, jonka johtolankana on kristillis-siveellisen maailmankatsomuksen elvyttäminen, ja syventäminen nuorisossa. Siinä on tavattavan se pohja, jolle isänmaata pelastavan, itsekkäisyydestä vapaan kansalaistoiminnan tulee nojata. Ja tältäkin kannalta on erittäin korkeaksi arvioitava sen työn merkitys, jonka neiti Stenbäck jo on ennättänyt suorittaa kansansa palveluksessa. Kun hän nyt on vapautunut koulutyöstään, saat taa isänmaa vielä häneltä odottaa hedelmiä tuottavaa työtä kirjallisella ja yhteiskunnallisella alalla.

Onni Hallstén.

TOPELIUS

Viehättävä lehti tyttökoulun historiassa on suhde Z. Topeliukseen, joka vanhetessaan yhä enemmän vakiintui lastenkirjailijan »setä»-hahmoonsa. Tässä yhteydessä voi muistaa, että Ottilia Stenbäck oli lapsena ollut harras Eos-lehden lukija ja Topeliuksen ihailija. Ensimmäinen tutustuminen koulun ja Topeliuksen välillä tapahtui kaikesti jo mainituissa »Kevät-yhtiön» juhlissa, joita vietettiin 70-luvun alusta saakka. Kun sitten Topelius 14. 1. 1888 täytti 70 vuotta, kävivät oppilaat tavallisten kevätlukukauden avajaisten jälkeen laulamassa hänelle. Tästä kertoo vuosikertomus: »Tilaisuutta varten oli Z. T:n runoon 'Kirsikukkaset' sovitettu sävel, jota oppilaat lauloivat ja sen lisäksi vielä pari muuta Topelius'en laulua. Ikimüistettava oli koulumme oppilaille hetki, jolloin silmästä silmään saivat nähdä sitä kirjailijaa, jota he ihan pienistä ovat oppineet rakastamaan ja jolta niin paljon hyvää ovat vastaanottaneet. Sitten vietettiin koulussa kaunis, jos kohta yksinkertainen juhla Z. Topeliuksen kunniaksi. Lehtori Godenhjelm esitti Topelius'en merkityksen kirjailijana yleensä ja lasten kirjailijana erittäin. Z. T:n lauluja laulettiin, pari hänen runojansa ja satujansa lausuttiin. Vielä oli koululla sen jälkeen ilo saada vastaanottaa valtioneuvos Topelius koulussa, jolloin hän, oppilaitten taaskin hänelle laulettua, lausui heille muutamia herttaisia sanoja. Pysyväksi muistoksi Topelius'en 70 :nnestä syntymäpäivästä ovat Suomalaisen Tyttökoulun ja Jatko-opiston opettajat pyytäneet saada maalauttaa etevän kirjailijan ja lasten ystävän kuvan koulussa säilytettäväksi, johon pyyntöön valtioneuvos Topelius hyväntahtoisesti on suostunutkin.» Kuvan, joka edelleen on koulun seinällä, maalasi Maria Wiik.

Topeliuksen käynneistä sekä suomalaisessa että parin kadunkulman päässä olevassa ruotsalaisessa tyttökoulussa näyttää tulleen perinne, ehkä jokavuotinen. »Kuinka en rakastaisi näitä lapsia! He juuri alituisen nuorentavat minua, niin etten koskaan tule vanhaksi», Topelius kirjoittaa Ottilia Stenbäckille (28. 1. 1888). Monet entiset oppilaat ovat tallettaneet muistoja Topeliuksen käynneistä. Tieto hänen tulostaan levisi kulovalkeana luokasta luokkaan. »Oppilaat muodostivat alakerrasta juhlasaliin asti kunniakujan, jota pitkin Topelius herttaisesti nyökyttäen oikealle ja vasemmalle kulki. Silloin johtajattaremme koko hienostunut käytös ja miellyttävä seurustelutaito tulivat oikeuksiinsa. Topeliuksen vierailut olivat todellisia juhlahetkiä koululle», kirjoittaa Katri Bergholm. Elsbeth Frey on kertonut haastattelijalle, että Topelius oli aina rukouksissa mukana ja kävi kuuntelemassa joillakin luokilla. Tytöt parveilivat hänen ympärillään ja hän puheli heille.

Keväällä 1893, jolloin koulut yö talvisen sairaustauon jälkeen jatkui kesäkuun puoliväliin, tapahtui se suuri hauskuus, että tyttökoulun »kevätyhtiö»sai pitää kevät juhlaansa Östersundomin Koivuniemessä, runoilijan myöhäisiän kodissa. Tapauksesta kertoo Katri Bergholm kirjassaan, ja siitä on Aune Krohn, joka pienenä alaluokkalaisena joutui luokkansa edustajana ojentamaan kukkia ja pitämään puheen, kirjoittanut 80-vuotisjulkaisuun viehättävän kuvauksen. Ilona Jalava on haastattelussa maininnut Koivuniemen valkoisen ruokasalin niin jääneen mieleen, että hän teetti itselleen samantapaisen valkoisen kaluston 35 vuotta myöhemmin. Hyvämuistinen Avena Sahlberg on tallettanut muutamia yksityiskohtia lisää.

»Oli lämmintä ja kaunista», hän kertoo. »Minä olin siinä joukossa, joka käveli Tikkurilan asemalta. (Matkaa oli 12 km; se käveltiin myös takaisin. Heikoimpia varten oli paluumatkalla kolmet rattaat.) Pienemmät tulivat laivalla. Portin kohdalla tuli Topelius ja kaksi tai kolme lastenlasta sinivalkoiset liput käsissä toivotamaan meidät tervetulleiksi. Koivuniemessä oli kaksi rakennusta, ja pienemmässä saimme omista eväistämme keittää kahvia. Meillä oli kahvipannut joka luokalla. Toiset kävivät uimassa, leikittiin, ja yhtäkkiä Topelius kutsui meidät katsomaan kotiaan. Ruokasalin seinällä oli suuri Suomen kartta, pöydällä kaksi suurta tarjotinta, toisessa ruokkurusinoita, toisessa kuorimanteleita. Saimme ottaa ja syödä. Sitten katselimme kaikkia huoneita. Kaikki oli yksinkertaista ja korutonta. Kun tulimme ulos, piti Topelius meille kauniin puheen ja sanoi: 'Katsokaa kuinka kaunis tämä maa on, se on meidän isänmaamme. Koettakaa kasvaa sellaisiksi että olette tämän kauniin maan arvoisia.' Aino Krohn, neljäsluokkalainen, vastasi hyvin kauniisti, me itkimme.

Topelius sanoi olevansa iloinen, kun me kerran olimme hänen vierainaan, kun hän oli niin monta kertaa ollut meidän vieraanamme.»

Elsbeth Frey, maalaislapsi, kertoo sydämeensä oikein koskeneen, kun Koivuniemen narsissipenkit tyttö-koululaisten käynnin aikana tulivat pahasti tallatuiksi. Seuraavana keväänä Topelius lähetti Tiila Stenbäckille suuren narsissikimpun merkiksi siitä, että oppilaiden tekemä vahinko ei ollut korvaamaton.

Elsa Ervasti on haastattelijalle kertonut toisesta Koivuniemen matkasta, joka tapahtui talvella 1897. Konventissa oli Topeliukselle ommeltu keinutuolimatto, ja laulajat pääsivät tammikuun 14. päivänä viemään sitä runoilijalle. Tikkurilassa oli hevoset vastassa. Tyttöillä oli mammojen turkit ja takit yllä. »Kun tulimme perille, ukko nukkui päivällisuntaan. Tytär tuli sanomaan: 'Nyt voitte aloittaa laulun. Sassu (Anna Sarlin) oli johtamassa laulua. Minä olin ottanut mukaani syntymäpäiväkirjani ja sisareni syntymäpäiväkirjan ja menin niaamaan ja pyytämään Topeliuksen nimeä. Saimme kahvia ja kotona leivottuja rinkelä, piparkakkuja ym. pikkuleipää. Niitä ei tarvinnut panna talteen, kun kerran jo oli nimikirjoitus syntymäpäiväkirjassa. Topelius puhui ja kiitti. Tiila puhui ja me kiitimme saduista. 'Kuulkaa lapset', Topelius sanoi, 'en minä ole näitä itse kirjoittanut. Jumala on antanut minulle lahjan, ja minä olen käyttänyt sitä. Teidän pitää kiittää Jumalaa.' Reessä puhuimme Tiilan kanssa Välskärin kertomuksista. Oli tähtikirkas ilta, kun tulimme Helsinkiin.»

Topeliuksen viimeinen käynti tyttökoulussa tapahtui 24. tammikuuta 1898, pian jälkeen hänen 80-vuotispäivänsä, jota koulussa oli vietetty samaan tapaan kuin edellistä merkkipäivää. »Siinä hän istui harmaine hapsineen rauhanloiste silmissään ja hänen edessään joukko Suomen lapsia, joita hän niin lämpimästi rakasti... Mitä hän on ollut ja mitä hän oli meille, tunsimme kaikki syvästi», kirjoittaa Otilia Stenbäck sen kevään vuosikertomukseen, samaan, jossa jo on maaliskuussa kuolleen runoilijavanhuksen muistosanat.

KIRJE TOPELIUKSELTA Otilia Stenbäckille

»Koivuniemi 28. päivänä tammikuuta 1888.

Sinä hyvä, uskollinen ystävä!

Sinun, työtoveriesi ja Tyttökoulun (tämä sana on alkutekstissäkin suomeksi) lasten ystävyys tekee minut onnelliseksi ja kiitolliseksi. Ota vastaan itse ja vie toisille sydämenlämpimät kiitokseni, erityisesti kauniista säkeistä ja ihmeen hienosti piirretyistä (ciselerade) kanervankukista. On mahdotonta erehtyä tällaisesta sydämen kielestä. Ja sen kunnianosoituksen otan vastaan, sillä sen voin ottaa ilmaiseksi. Kuinka en rakastaisi näitä lapsia! He juuri alituisen nuorentavat minua, niin etten koskaan tule vanhaksi. Niin puutteellisesti kuin puhunkin heille, niin hyvin ymmärrän heitä. Sano heille paremmalla suomenkielellä kuin minä, että tämä on kuin sadussa:

‘Jos rakastat minua, niin rakastan sinua, mutta jollet rakasta minua, rakastan sinua kuitenkin.’

Olen näinä aikoina, niin kuin joskus ennenkin, saanut paljon kirjeitä suomea puhuvilta lapsilta ja muutamilta aikuisiltakin. Lasten naiivisuus on liikuttava. Rohkeimmat sanovat minua ilman muuta ‘sedäksi’. Eräs poika, Matti Tempas Ylivetelistä, aloittaa kirjeensä: ‘Korkeasti kunnioitettava setä ja isänmaan isä!’ Pieni kuopiolaistyttö menee vielä pitemmälle ja sanoo:

‘Kaikkein viisain mies koko maailmassa.’ On siinä arvonimiä kerrakseen, mutta enimmänsä minua kuitenkin miellyttää heidän sydämellinen ‘setänsä’.

Nyt olen pahoillani, hyvä Tiila, kun tuotan teille vaivaa ja kustannuksia muotokuvani vuoksi, koska en hyväksy Berndtsonia. Paitsi hänen kuvaansa on toinen, Reinholdin maalaama, joka esittää maailmanmiestä, ja ylioppilastalossa Löfgrenin, joka parhaiten on saanut minut näköiseksi, vaikka tyttäreni sanovatkin sitä happamaksi kuin etikka. Jollette tyydy viimeksi mainittuun, niin lähettäkää tänne joku oman valintanne mukaan. Minulla ei ole mitään Maria Wiikiä vastaan, hän on ystävämme jo lapsuudestaan saakka, mutta voi olla, hänellä on muuta työtä ja että hän on väsynyt. Joka tapauksessa on syytä ajan säästämiseksi odottaa valoisampaa vuo aikaa, huhtikuuta tai toukokuuta. Toivon saavani käydä luonasi ja koulussa sitä ennen.

Alkakoon uusi vuosi onnellisesti Tyttökoululle ja jatkukoon samanlaisena. Olet saanut lisää kuormaa, mutta myös rikkaan tulevaisuudenkylvön Jatko-opistosta. Nämä nuoret tulevat toimimaan suomalaisuuden hyväksi enemmän kuin kaikki puolueet. — Olen usein pannut ruotsalaisen tyttökoulun oppilaiden sydämelle, että he eivät olisi niin vieraita lähistöllä o levalle sisarkoululle, vaan solmisivat ystävyysuhteita ikätoveriensä kanssa. Ei ole niinkään helppoa murtaa jäitä, mutta onnellista olisi, jos voisi.

Voi hyvin ja tee iloisesti työtä! Lydiaa tervehtii

ystävänne Z. T.»

1 Kuvan maalasi Maria Wiik.

KEVÄTYHTIÖ

Topeliuksen aloitteesta perustettiin vuonna 1870 Kevätyhtiö (Maj Föreningen) pikkulintujen suojeluaatteen merkeissä. Toukokuussa vietettiin juhla Kaisaniemen kentällä ja se kokosi suuren joukon eri Helsingin koulujen oppilaita. He saapuivat paikalle lippuineen, opettajiensa seurassa. Suomalaisen tyttökoulun lipun aiheena oli lehtiseppeleen ympäröimä lentävä kyyhkynen, ja lipun oli suunnitellut lehtori Godenhjelmin isä, taidemaalari B.A. Godenhjelm. Jokaisella koululla oli kuninkaansa tai kuningattarensa, joka tyttökoulussa valittiin kahden ylimmän luokan oppilaiden joukosta. Topeliuksen läsnäolon oppilaat muistavat hyvin: hän seisoi Kaisaniemen portilla katselemassa koululaisten ohimarssia. Juhla vietettiin puheiden, leikin ja laulun merkeissä.

Näin sitä kuvailee **Katri Bergholm** kirjassaan *Kuultua ja elettyä*:

“Toinen tapahtuma oli keväällä, jolloin meidän piti valita Topeliuksen perustaman kevätyhdistyksen kuningatar. Tiila, johtajattaremme Ottilia Stenbäck, tuli meitä hakemaan ja vei meidät ylimpään kerrokseen seitsemänten luokkaan ja kehoitti meitä valitsemaan työistä sen, joka mielestämme olisi kaikkein herttaisimmin. Tällä luokalla minulla oli monta tuttavaa, olihan siellä Meurmanin tytöt, Helmi Krohn ynnä monta muuta. Me tarkastimme näitä onnellisia yläluokkalaisia, ja kahden välillä oli kilpailu. Toinen oli suloinen vaaleatukkainen Helmi Järnefelt, joka sittemmin meni naimisiin varatuomari, oikeuskansleri Axel Charpentierin kanssa, toinen oli Maila Winter, sittemmin tunnettu kirjailijamme Maila Talvio, professori J.J. Mikkolan puoliso. Me pidimme molempia hyvin suloisina, mutta Maila Winterin loistavat silmät ja pitkä, kihara tukka olivat kuitenkin yliveto, ja niin me kaikki huusimme kuin yhdestä suusta: ”Maila Winter, Maila Winter.” Kai muillakin luokilla oli sama mieli, sillä Mailasta tuli kevätyhdistyksen kuningatar. Kevätyhdistyksen huviretki oli koko kevään suurin tapaus. Koko koulu marssi silloin juhla-kulkueessa joko Kaisaniemeen tai Eläintarhaan viettämään siellä ihanan päivän kilpailuineen ja leikkeineen. Kulkueen etupäässä kulki kuningatar valkoisessa puvussaan kantaen kevätyhdistyksen vaaleansinistä lippua, missä oli pikkulinnun kuva, ja toisessa kädessään hänellä oli iso ruusukimppu. Minä olin niin ihastunut suloiseen kuningattareemme, että pyysin muistoksi häneltä yhtiä

vaaleanpunaista ruusunlehteä hänen kukkavihkostaan, mikä varmaan vieläkin on tallella muistojeni joukossa.

Mutta kulkueellamme oli myöskin kuninkaansa, ja se oli tällä kertaa maisteri Aukusti Herman Kallio. Hänellä oli valkovuokoista sidottu suuri seppel yllään, joka marsalkan nauhan tavoin kulki yli toisen olkapään. Hän kulki kulkueen vieressä kuningattaren lähellä. Näin kukitettuna marssimme koko koulu läpi kaupungin juhlapaikkaamme. Tästäkin huomaa, että Helsinki vielä silloin oli pikkukaupunki, koska tällainen lasten kulkue saattoi niin rauhassa lähteä huviretkelleen. Ja totisesti maisteri Kallio oli ystävällinen, kun suostui noin koristeltuna taivaltamaan läpi kaupungin.

Perille tultaessa joku opettajista, luullakseni Tiila, selitti yhdistyksemme merkitystä ja että meidänkin tuli omalta kohdaltamme olla ei vain kesäystävienme pikkulintujen, vaan myöskin kaikkien meitä heikompien ihmislasten tuki ja turva. Sitten seurasi koulumme kuorolaulua, joku lausui runon, ja sitten alkoivat kilpailut. Eivät ne mitään “olympialaisia” juuri olleet, sillä urheilu alkoi vasta orastaa poikakouluissa Ivar Wilskmanin ansiosta, ja tyttökouluissa voimistelu oli enimmäkseen liikkeitä ja hiukan kiipeämistä ja hyppyjä, vaikkakin meillä oli sen ajan etevin naisvoimistelija, rouva Elin Kallio, tai kuten kaikki häntä nimittivät “mamma Kallio”, opettajanamme. Mutta sen sijaan kilpailtiin pallonheitossa, hyppynuoralla hyppäämisessä ja myöskin kilpajuoksussa. Palkintoina oli joku pieni muistoesine. Muistan, että minä, joka en koskaan ollut hyvä voimistelija, osasin kuitenkin hypätä nuuraa, niin että sain palkinnon molemmissa näissä lajeissa. Voi, kuinka olin ylpeä ja onnellinen!

Ja sitten alkoivat leikit, piiritanssit ja arvausleikit, joihin opettajammekin ottivat osaa. Kyllä tämä huviretki oli kevään huipputapaus ja niin hauska, että oikein sääliittää, etteivät nykyajan lapset saa ottaa sellaisiin osaa ja saada yhtä hauskoja muistoja kuin me. Näitä kevytyhdistyksen retkiä jatkui vielä muutama vuosi, kunnes ne ehkäpä kaupungin kasvun tai jonkin muun syyn vuoksi lakkautettiin meidän sanomattomaksi suruksemme. Ikäänkuin korvauksena siitä saimme kesäkussa 1893 tehdä koko koulu huviretken setä Topeliuksen luo Koivuniemeen. Sinne lähdimme laivalla opettajat mukanaamme. Perillä saimme leikkiä ja uida ja katsella satusedän kaunista kotia, missä varmaan itse satujen hyvä haltijatar näkymättömänä asui. Sitten setä Topelius puhui meille velvoittavasti tehtävästämme suomalaisina tyttöinä. Unohtumattoman ihana päivä! Osa meistä, minä niitten joukossa, käveli sieltä Tikkurilan asemalle. Mutta ensin huiskutettiin nenäliinoilla niin kauan kuin näimme rakkaan vanhuksen vastaavan huiskutuksiimme. Matka sujui helposti laulaen ja iloisesti toisillemme kertoen päivän ihmeellisiä tapahtumia.”

KEVÄTYHTIÖ KOIVUNIEMELLÄ

Ensiluokkalaisen muistelmia

Kun olin pikkutyttö, näin siskollani vinokaiteen muotoisen punertavan lappusen, jossa oli linnun kuva. Se oli “Kevätyhtiön” pikkulintujen pienten suojelijain yhdistyksen eli – kuten siihen maailman aikaan sanottiin -”yhtiön merkinä.” Ja kuin kaunis uni kajastelivat mielessäni sen kevätretket, jolloin tyttökoululaisetkin läksivät muiden mukana luonnon helmaan, taajana parvena, nuori kuningattarensa etunenässä. Tuo runollisuuden hohde oli kuitenkin kouluelämästä jo sammunut, kun allekirjoittanut vapisevin sydämin istui tyttökoulun penkillä päästäkseen “sisään” hankin tuohon juhmalliseen rakennukseen, jonka avaroita tiloja ja korkeita kattoja hän oli jo pienenä pahaisena ihailut ollessaan “lussijuhlissa” isojen siskojen kutsuvieraana.

Kävipä siis riemun humaus kautta koko koulun, kun armeliaat opettajat keksivät jotain: koulu pääsee Koivuniemelle setä Topeliuksen luo!

Setä Topelius oli sen ajan lasten tenhosana. Hän rakasti meitä ja me rakastimme häntä – se oli meidän polven suuri onni, sillä onnellista on saada rakkautta ja itse rakastaa. Hymyillen hän kulki koulussamme pitkän kunniakujamme läpi, valkohapsisena ja ystävällisenä, nyökytellen oikealle ja vasemmalle ja kohdaten kaikkialla kirkkaita, ihastuksesta väriseviä lapsensilmä.

Ja nyt pääsisimme hänen luokseen, hänen kotiinsa! Sen yhteydessä toteutui pienen ensi luokan tyttösen toinenkin unelma: hän sai elää Kevätyhtiön juhlan kuningattarineen kaikkineen. Niin oli siellä korkeammissa ilmapiireissä päätetty, ja niiden toimesta heräsi vanha Kevätyhtiö vielä kerran henkiin yhdeksi kesäkuiseksi päiväksi.

Meillä oli todella “hivittävän hauskaa” oikeaan koulutyttömallin, ainakin meidän alaluokkalaisten. Mekin saimme näet olla mukana kuningatarita valitsemassa. Luoksemme tulla touhusi muuan noita suurella kunnioituksella katselemiamme viidesluokkalaista, ja meille mainittiin kaksi ehdokasta, joiden kannattajat saivat asettua eri puolille luokkahuonetta. Perin jännittävää se oli ja ensiluokkalaisten vähäistä arvoa kohottavaa.

Sitten me läksimme suurelle matkallemme kahdessa joukossa, heikommat laivalla ja reippaammat junalla ja jalkapatikassa. Ja muassa oli meillä kukkia ystävillemme. Eri luokilla piti olla edustajansa, joka ojentaisi kukat ja - ja - sanoisi muutaman sanan. Toisin sanoen, pitäisi puheen setä Topeliukselle! Kyllä sen pienen ensiluokkalaisekin sydän sykähteli, kun hän laivan punasametilla istuen kirjoitteli “puhettansa” ja ajatteli lähestyvää juhmallista hetkeä. Eivät taitaneet maistua edes auringonkultainen, ihana meri ja kesäiset saaristomaisemat, joita toiset mielin määrin ihailivat. Puheen oli tosin määrä käydä johtajattaren turvallisen tulikokeen läpi, mutta sittenkin... Kovin olikin myöhemmin pieni kirjoittaja häpeissään, kun hänen muistikirjaansa tuli itsensä neiti Stenbäckin omalla käsialalla “setä” joka paikkaan, mihin lapsenkäsi - ja luultavasti -sydänkin oli kirjoittanut yksinkertaisesti vain “sinä”. Mutta kelpasihan se muuten sentään, vaikka lienee “Tiila” salaa hymyillyt sen suurta lapsellisuutta, ja niin oli huolen taakka siltä osin keventynyt. Vehmainen, armas Koivuniemi! Joka kerta, kun näen kuvasi, muistan ilmielävästi tuon lapsuuteni kirkkaan päivän, iloisen nuoren parvemme, kauniin kuningattaremme ja ennen kaikkea kultaisen auringonpaisteen ja rakkaan, vanhan ystävämmme. Me uimme Koivuniemen rannassa, me leikimme sen koivujen suojassa, me pääsimme sen tilavaan, valoisaa ruokasaliin, jossa pitkällä pöydällä oli suuri tarjotin kukkuroillaan “hyvää” lapsille.

Niin, annoimmehan me kukkamme ja pidimme puheemme. Se ei tapahtunut päära-kennuksessa, vaan erään toisen rakennuksen avoverannalla. En tiedä, kuinka lienevät muut suoriutuneet, mutta sen ensiluokkalaisen kävi hullusti. Kaikki varoitukset, kaikki hyvät neuvot ja konseptinkorjaukset unohtuivat, ja “sedästä” tuli kuin tulikin “sinä”. Mutta Topelius hymyili kaunisti hymyään ja taputti tyttöstä päälle. Hän kuuli vain lapsen vapisevan kiitoksen saduista ja rakkaudesta ja kaikesta kauniista - ja ymmärsi. Isosisko, neljäsluokkalainen, taisi nuorempaansa häveten narkästyneenä antaa torut tyhmyydestä, muuta siitä huolimatta pelko ja vavistus haihtuivat ja vaihtuivat jo ujoksi nauruksi, kun rakastettu, leikillisyydestään kuulu “pappa” Kallio, jopka rehevänä ja hyväntuulisena istuskeli portailla, kysäisi veitikka silmänurkassa.”No, pelottikos?”

Niin päivä kului riemuisana. Tyttösemme sillalta mereen lentänyt ja uimataitoisten toverien pelastama hattukin oli jo ennättänyt kuivua korkean rantaruohikon varassa, kun viimein käskettiin kokoontumaan päärakennuksen edustalle: setä Topelius pitäisi puheen. Moni lapsenmieli unohti viikkojen viertyä hänen varmasti ylevät sanansa, muuta sydän ei unohtanut ihanaa kesäillan aurinkoa, joka valoi kultiaan vanhan rakastavakatsaisen miehen hopeahapsille, ja syvimmästä sydäimestä lähti jäähyväishuutomme, reipas, riemukas: “Eläköön, setä Topelius!” Hilpeinä lähdimme kaikki astelemaan jalan kohti Tikkurilan asemaa tien kajahdella laulustamme. . . “Raitis, hei, pilvetön päivä kirkas vaan!” Ei ollut huolta, pelkkää riemua. Ja niin emme taitaneet kukaan pahoitella, että kävimme sinä vuonna koulua vielä kesäkuussa. Rakas, vaikkakin sillä kertaa kiusallinen opinahjomme oli hankkinut meille haihtumattomaksi muiston sellaisen, jota me ihmislapset niin suuresti kaipaamme elontaipaleellamme, jotain kirkasta ja kohottavaa, hyvyyttä ja rakkautta.

Aune Krohn vuonna 1919

Katri Bergholm: Kouluvuoteni

Vuonna 1887 minut otettiin oppilaaksi Helsingin suomalaiseen tyttökouluun. Koulu oli kolme vuotta aikaisemmin otettu valtion huostaan, mutta vieläkin eli jonkinlainen vapaaehtoisuuden leima opettajissa, jotka jo koulun alkuvaiheista saakka olivat kuuluneet sen opettajistoon ja joista moni ensi vuodet jopa palkatta oli tehnyt työtään helpottaakseen suomenkielisen sivistyksen kylvämistä nuorten tyttöjen sydämiin. Ja olivathan Godenhjelm-puolisot yhä vieläkin koulun elähdyttäjii, vaikkakaan lehtorilla ei enää ollut tunteja muuta kuin Jatko-opistossa ja Ida Godenhjelmilla vain terveys opin tunnint yläluokilla.

Koulu .oli alkuaan ollut 7-luokkainen. Nyt valtion kouluna se oli 5-luokkainen, kaksi alinta luokkaa oli muutettu valmistaviksi luokiksi, joista jo toisella alettiin opettaa toista kotimaista kieltä. Ensimmäisellä varsinaisella aloitettiin saksan tai ranskan pitkä kurssi. Luokkahuoneiden ovien yläpuolella oli vielä numerot 1-7, ja minun aikanani nimitettiin luokkia niiden mukaan, joten viimeisen luokan tytöt olivat seitsemäsluokkalaisia. Koulumme, joka sijaitsi Bulevardin ja Yrjönkadun kulmassa ja jonka suojissa nykyään toimii Toinen suomalainen tyttökoulu, oli kaunis ja tilava. Sen juhlasali oli todella kunnioitusta herättävä~ Eiköhän se silloin ollut maamme parhaita koulurakennuksia.

Ensimmäisen valmistavan luokan valvoja oli neiti Ida Wenell, erittäin etevä opettaja, joka osasi innostaa oppilaitaan aineisiinsa. Tältä luokalta on mieleeni jäänyt kaksi minulle tärkeätä tapahtumaa. Ensimmäinen oli kevätlukukaudella, tammikuun 14 p:nä, jolloin Topelius täytti 70 vuotta. Jokaiselta luokalta oli yksi oppilas mukana onnittelulähetystössä, enkä tiedä, miten tämä onni osui minulle. Johtajattaremme Ottilia Stenbäckin johdolla kävimme kunniakäynnillä Seura-huoneessa, missä setä Topelius isossa huoneessa, luullakseni 35:ssä, otti vastaan lähetystöt. Johtajatar puhui ensin koulun puolesta, ja sitten sanoi kukin oppilas jonkin pienen tervehdyksen rakkaalle satusedällemme. Niin kai minäkin tein, vaikka en muista muuta kuin että ihastuneena katselin setä Topeliuksen lempeitä kasvoja ja hänen kultaista hymyilyään hänen ottaessaan vastaan lasten onnentoivotukset ja kiitokset.

Toinen tapahtuma oli keväällä, jolloin meidän piti valita Topeliuksen perustaman kevätyhdistyksen kuningatar. Tiila, johtajattaremme Ottilia Stenbäck, tuli meitä hakemaan ja vei meidät ylimpään kerrokseen seitsemänteen luokkaan ja kehoitti meitä valitsemaan tytoistä sen, joka mielestämme olisi kaikkein herttaisim. Tällä luokalla minulla oli monta tuttavaa, olihan siellä Meurmanin tytöt, Helmi Krohn ynnä monta muuta. Me tarkastimme näitä onnellisia yläluokkalaisia, ja kahden välillä oli kilpailu. Toinen oli suloinen vaaleatukkainen Helmi Järnefelt, joka sittemmin meni naimisiin varatuomari, oikeuskansleri Axel Charpentier'n kanssa, toinen oli Maila Winter, sittemmin tunnettu kirjailijamme Maila Talvio, professori J. J. Mikkolan puoliso. Me pidimme molempia hyvin suloisina, mutta Maila Winterin loistavat silmät ja pitkä, kihara tukka olivat kuitenkin yliveto, ja niin me kaikki huusimme kuin yhdestä suusta: "Maila Winter, Maila Winter." Kai muillakin luokilla oli sama mieli, sillä Mailasta tuli kevätyhdistyksen kuningatar. Kevätyhdistyksen huviretki oli koko kevään suurin tapaus. Koko koulu marssi silloin juhlakulkueessa joko Kaisaniemeen tai Eläintarhaan viettämään siellä ihanan päivän kilpailuineen ja leikkeineen. Kulkueen etupäässä kulki kuningatar valkoisessa puvussa kantaen kevätyhdistyksen vaaleansinistä lippua, missä oli pikkulinnun kuva, ja toisessa kädessään hänellä oli iso ruusukimppu. Minä olin niin ihastunut suloiseen kuningattareemme, että pyysin muistoksi häneltä yhtä vaaleanpunaista ruusunlehteä hänen kukkavihkostaan, mikä varmaan vieläkin on tallella muistojeni joukossa.

Mutta kulkueellamme oli myöskin kuninkaansa, ja se oli tällä kertaa maisteri Aukusti Herman Kallio. Hänellä oli valkovuokoista sidottu suuri sepele yllään, joka marsalkan nauhan tavoin kulki yli toisen olkapään. Hän kulki kulkueen vieressä kuningattaren lähellä. Näin kukitettuna marssimme koko koulu läpi kaupungin juhlapaikkaamme. Tästäkin huomaa, että Helsinki vielä silloin oli pikkukaupunki, koska tällainen lasten kulkue saattoi niin rauhassa lähteä huviretkelleen. Ja totisesti maisteri Kallio oli ystävällinen, kun suostui noin koristeltuna taivaltamaan läpi kaupungin.

Perille tultaessa joku opettajista, luullakseni Tiila, selitti yhdistyksemme merkitystä ja että meidänkin tuli omalta kohdaltamme olla ei vain kesästäviemme pikkulintujen, vaan myöskin kaikkien meitä heikompia ihmisten tuki ja turva. Sitten seurasi koulumme kuorolaulua, joku lausui runon, ja sitten alkoivat kilpailut. Eivät ne mitään ”olympialaisia” juuri olleet, sillä urheilu alkoi vasta orastaa poikakouluissa Ivar Wilskmanin ansiosta, ja tyttökouluissa voimistelu oli enimmäkseen liikkeitä ja hiukan kiipeämistä ja hyppyjä, vaikkakin meillä oli sen ajan etevin naisvoimistelija, rouva Elin Kallio, tai kuten kaikki häntä nimittivät, ”mamma Kallio”, opettajamme. Mutta sen sijaan kilpailtiin pallonheitossa, hyppynuoralla hyppäämisessä ja myöskin kilpajuoksussa. Palkintoina oli jokin pieni muistoesine. Muistan, että minä, joka en koskaan ollut hyvä voimistella, osasin kuitenkin hyvin heittää palloa ja hypätä nuoraa, niin että sain palkinnot molemmissa näissä lajeissa. Voi kuinka olin ylpeä ja onnellinen!

Ja sitten alkoivat leikit, piiritanssit ja arvausleikit, joihin opettajammekin ottivat osaa. Kyllä tämä huviretki oli kevään huipputapaus ja niin hauska, että oikein sääliittää, etteivät nykyajan lapset saa ottaa sellaisiin osaa ja saada yhtä hauskoja muistoja kuin me. Näitä kevätyhdistyksen retkiä jatkui vielä muutama vuosi, kunnes ne ehkäpä kaupungin kasvun tai jonkin muun syyn vuoksi lakkautettiin meidän sanomattomaksi suruksemme. Ikään kuin korvauksena siitä saimme kesäkuussa 1893 tehdä koko koulu huviretken setä Topeliuksen luo Koivuniemeen. Sinne lähdimme laivalla opettajat mukana. Perillä saimme leikkiä ja uida ja katsella satusedän kaunista kotia, missä varmaan itse satujen hyvä haltiat näkymättömänä asui. Sitten setä Topelius puhui meille velvoittavasti tehtävästämme suomalaisina tyttöinä. Unohtumattoman ihana päivä! Osa meistä, minä niitten joukossa, käveli sieltä Tikkurilan asemalle. Mutta ensin huiskutettiin nenäliinoilla niin kauan kuin näimme rakkaan vanhuksen vastaavan huiskutuksiimme. Matka sujui helposti laulaen ja iloisesti toisillemme kertoen päivän ihmeellisiä tapahtumia.

Toisella valmistavalla luokalla oli luokan valvojana neiti Elina Ingman, minun suuri ihastukseni. Nimitin häntä usein ”mammaksi”, niin suuresti häntä rakastin. Vielä vanhoilla päivillään hän hymyillen muistutti minua tästä nimestä, jonka olin hänelle antanut. Hän opetti laskentaa ja ruotsia. Hän oli vaativa opettaja, mutta hyvin taitava. Joskus hän äkkiä kiivastui, jos joku tytöistä oli menetellyt hänen mielestään väärin tai osoittanut suoranaista laiskuutta. Mutta samalla hän oli niin nöyrä sydämeltyään, että hän saattoi jopa meidän pikku tyttöjen edessä luokalla pyytää anteeksi kiivauttaan. Tämä tietysti teki hänet meille vain rakkaammaksi ja sitä syvemmin häntä kunnioitimme.

Valmistavien luokkien vahtimestarina oli Karoliina, joka auttoi meitä pieniä jopa pukeutumisessakin. Minä ainakin ensimmäisenä talvena olin suuresti riippuvainen hänen avustaan. Minulla oli nimittäin sellainen ihmeellinen talvitakki, joka oli kiinni edestä ja vedettävä aina pään yli päälle. Se oli kai laitettu äidin tai sisarten jostakin puvusta, ja äidin mielestä oli sääli halkoa hyvää kangasta, mutta kyllä se palttoo tuotti minulle suoranaista kärsimystä. Karoliina hyvydessään koetti aina nopeasti auttaa minua, niin etteivät muut tytöt sitä: paljon huomaisi. Mutta tietysti he huomasivat, ja luulen, että vain yhden talven käytin tätä piinan kappaletta, sitten siihen jo ilmestyi oikea aukko alas asti.

Kun pääsin kolmannelle luokalle tahi oikeastaan ensimmäiselle varsinaiselle, tapahtui jotakin minulle hyvin ikävää. Perhelääkärimme professori Wasastjernan mielestä minä muka olin niin heikko, että minun piti olla koko kevätlukukausi poissa koulusta saadakseni uusia voimia jatkamaan opintojani, sitäkin suuremmalla syyllä, kun olin luokkani nuorin oppilas. Minusta se oli hirveä vääryys, ja yhä vieläkin joskus tuntuu mustalta pilkulta elämässäni, että minun piti jättää rakkaat luokkatoverini. Näin joutuivat Aino Krohn ja Ilo Jalava minua luokkaa korkeammalle, ja tullessani syksyllä taas kouluun oli minun löydettävä uudet ystävät. Suurimmaksi osaksi opettajatkin olivat uusia, sillä valmistavien luokkien opettajat eivät seuranneet meitä varsinaisille luokille.

Nyt sain ensin suomenkielen ja uskonnon opettajakseni johtajattaremme neiti Ottilia Stenbäckin, Tiila-tädin, jonka voimakas persoonallisuus jätti jälkensä varmaan jokaisen hänen oppilaansa sydämeen tavalla tai toisella, välinpitämättömän ei kukaan voinut olla hänen suhteensa. Hän oli todellakin ainutlaatuinen, viisas, hienostunut ja innoittava. Hän oli

jo silloin lämmin kristitty, mutta hän ei vielä ollut tullut niin ankaraksi ja minun mielestäni ahdasmieliseksi, kuin hän sitten ylemmillä luokilla oli. Ahdasmielisyys katosi taas hänen vanhoilla päivillään, ja jäljelle jäi vain lämmin ja kirkastunut uskova ihminen.

Tiila piti aina aamurukoukset, joita neiti Wenell harmonilla säesti. Moni niistä oli niin persoonallinen ja antoisa, että varmasti pieni tyttökin ne ymmärsi. Tiilan uskontotunnit eivät olleet vain raamatunhistorian oppimista, vaan ne myös elähdyttivät oppilaiden uskonnollista mieltä, jonka piti tulla ilmi arkielämässä totuudellisuutena, hyvytenä ja rakkautena. Suomen kieltä neiti Stenbäck myös opetti meille, ja kerran hän antoi suurimmalle osalle luokkaa laiskanläksyn, kun emme osanneet taivuttaa substantiiveja hyvin kaikissa sijoissa. Minäkin kuuluin näihin onnettomiin ja häpesin sanomattomasti osaamattomuuttani, mutta kyllä kieleemme sijat sen jälkeen ovat varmasti pysyneet muistossani.

Tiila edusti suuremmoisesti kouluamme. Kun hän juhlatilaisuuksissa esiintyi mustassa silkkipuvussaan, hänen käytöksensä ja ryhtinsä oli ylväs kuin kuningattaren. Hän osasi taidon luoda juhlasta todellisen juhlatilaisuuden. Muistan varsinkin setä -Topeliuksen vierailut koulussamme. Oppilaat muodostivat alakerrasta juhlasaliin asti kunniakujan; jota pitkin Topelius herttaisesti nyökäyttäen oikealle ja vasemmalle kulki. Silloin johtajattaremme koko hienostunut käytös ja miellyttävä seurustelutaito tulivat oikeuksiinsa. Topeliuksen vierailut olivat todellisia juhlahetkiä koko koululle.

Juhlista puheen ollen olivat koulun joulujuhlat, tahi kuten me niitä nimitimme, lussijuhlat, kauan odotettuja ja äärettömän hauskoja. Vakavampi puoli ohjelmaa lauluineen, puheineen ja lausuntoineen pidettiin isossa juhlasalissa, voimistelusalissa taas saimme leikkiä piirileikkejä, ja sinne joulupukkikin tuli. Yhdessä lussijuhllassa minä pienenä tyttönä sain lausua Sven Dufvan. Minua hiukan hävetti se kohta, missä sanottiin: ”ÄI’ yli päästä perhanaa, niin, vielä hetkinen!” Mutta Tiila seiso vieressäni rohkaisten ja sanoi vähän väliä: ”Kovemmin, kovemmin”, ja niin minä pääsin onnellisesti loppuun.

Kerran setä Topelius oli lussijuhllassa. Silloinko oli ilo ylimmillään, ja ujostellen ja ihastuneina katselimme rakkaan vanhuksen kultaista hymyilyä. Hänellä oli mukanaan iso pinkka ”Pikku satukirjaa”;joita hänen tyttärentyttärensä Anna Nyberg jakoi oppilaille.

Viimeisellä luokalla ollessani sain suuren luottamustehtävän olla joulupukkina. Niinä aikoina vieraili Helsingissä lappalaisjoukko, joka asui kodassa, mikä oli pystytetty silloisen sirkuksen, nykyisen hippodromin, viereen. Neiti Stenbäck tai joku muu opettajista oli saanut heiltä vuokratuksi poron’ pulkkineen, ja poroa taluttaen minä joulupukkina ajoin sisään voimistelusaliiin porttikäytävästä, mikä on voimistelusaliiin tasalla.

Tämä oli äärettömän hauska tehtävä, ja minä uskalsin vapaasti laskea leikkiä opettajienkin kanssa. Herätin tyttöissä iloa ja hilpeyttä kysyessäni maisteri Hallstenilta, oliko hän ollut kiltti poika ja eikö hän vain ollut antanut liian vaikeita laskuja oppilailleen. Sekä maisteri Hallsten että muutkin opettajat suhtautuivat mitä kunnioittavimmin joulupukkiiin ja olivat täysin mukana leikissä.

Ensimmäisellä luokalla oli valittavana joko ranskan tai saksan pitkä kurssi. Isäni, joka erityisesti rakasti kaunista ranskan kieltä ja arveli, että saksaa voisini oppia lyhyemmälläkin kurssilla tarpeeksi, pani minut lukemaan pitkää ranskaa. Opettajanani oli läpi koulun neiti Matilda Ellinen, etevä ja vaativa opettaja, jonka siron, kohtelias käytös ja hiukan omituiset tavat aina hiukan ihmetyttivät oppilaita. Mutta kyllähän sai meidät oppimaan! Ja kun suurempina paremmin ymmärsimme hänen erikoista luonnettaan, se herätti meissä kaikissa syvää kunnioitusta ja arvontoa. Jäykkyydestään huolimatta hän oli sydämeltään hyvä ja auttavainen ihminen.

Laskentoa opetti jo tällöin maisteri Onni Hallsten, joka oli etevä opettaja. Hän oli silloin vielä naimaton, ja tyttöjen kuiskailut siitä, kenet hän lopulta valitsisi elämäntoverikseen, olivat hyvin romanttisia ja mitä mahdollisimpia. Aina luulimme, että hän oli rakastunut johonkin yläluokan tyttöön, kunnes hän sitten löysi lahjakkaan rouvansa Ilmi Bergrothin ja meidän arvailumme jäivät siihen. Erinomaisen selvästi hän sai meidät ymmärtämään laskentoa ja sitä vähää algebraa ja geometriaa, mikä tyttökoulussa luettiin. Ja aina hän oli ystävällinen huvirekillämme ottaen osaa iloihimme ja piirileikkeihimme. Hän oli myöskin Tiilalle suurena apuna, kun tiliasiat vuosi vuodelta lisääntyivät koulun kasvaessa. Toiselta oikealta luokalta saimme suomen- ja ruotsinkielen opettajaksi hänet, joka sittemmin aina on merkinnyt minulle ihanneopettajaa, maisteri A. H. Kallion, eli ”pappa Kallion”, kuten kaikki häntä nimittivät. Hän oli opettaja Jumalan armosta, hän osasi sekä vaatia että innostaa nuorta oppilasparveaan. Kun ajattelen kouluni henkeä, silloin tuntuu minusta aina, että Tiila-täti ja pappa Kallio olivat sen vaikuttavimmat tekijät, toinen uskonnollisessa, toinen isänmaallisessa mielessä.

Ruotsintuntinsa Kallio usein alkoi kysymällä vain: ”Vad ha vi tilläxa i dag?” Kysymys saattoi tuntua hyvinkin yksinkertaiselta, mutta vastatessaan oppilaan piti lyhyesti ja selvästi kertoa läksyn sisältö pääpiirteittäin. Tämä oli monelle ylen vaikeata. Silloin Kallio kutsui oppilaan luokseen katederin ääreen, ojensi hänelle kirjan ja pyysi, että hän kirjasta osoittaisi läksyn. Jos tämä rupesi seläilemaan eikä hermostuneisuudessaan heti löytänyt oikeata kohtaa, Kallio tarjosi hänelle omat silmälasinsa avuksi, ja tyttö-raukan oli pantava ne nenälleen koko muun luokan hiljaa tirskuessa. Kallio sanoi vain aivan rauhallisesti, että eihän voi odottaa, että oppilas osaisi läksynsä, kun hän ei edes tiedä, mitä se sisältää, eikä löydä paikkaakaan, missä se kirjassa on.

Mutta koko tämän toimituksen aikana loisti kultainen, huumori hänen silmistään, ja pian taas hänen hyväntuulisuuksensa huojensi koko luokkaa, joka jännittyneenä oli seurannut tätä peloittavaa alkua. Huumori, ihmisen luonteen ymmärtäminen ja sen parhaiten puolien löytäminen olivatkin Kalliolle hänen opettajantoimessaan ilonlähteitä. Mutta hänen vaikutuksensa ulottui paljon syvemmälle. Miten ihmeellisen ihanasti hän osasikaan selittää Runebergin teosta ”Kungarne på Salamis”, jota silloin luimme kielioppituntien lomassa, ja miten hän osasi säilyttää meissäkin sen korkean ja vaativan

sävyn, mikä runoteoksessa piilee, huolimatta siitä, että sitä ruodittiin pala palalta, mikä yleensä tekee tällaiset koulussa luetut runoelmat vain jonkinlaisiksi opetuskohteiksi. Ainekirjoitusta Kallio myös opetti. Olin hyvin innostunut siihen, ja viimeisen tunnin jälkeen maisteri Kallio puhutteli minua kahden kesken ja kehoitti minua rupeamaan kirjoittamaan jotakin joskus ensin lehtiin, sitten ehkä muutakin. Tämä kehoitus, vaikka se äärettömästi ilahdutti minua, ujostutti samalla niin, että en koskaan kertonut siitä vanhemmilleni, en miehellenikään, ennen kuin yli 30 vuotta myöhemmin, jolloin se tuli ajankohtaiseksi.

Maisteri Kallion Kalevalan opetus oli suorastaan unohtumatonta. Muistan viimeisen Kalevala-tunnin, jolloin hän kertoi, että kerran Väinämöinen palaa takaisin ja että mekin, Suomen nuoret tyttäret, silloin olemme kukittamassa hänen tietään, kun hän tuo mukanaan kanteleensa, suomalaisen laulun, suomalaisen mielen. Oli kuin hän hengen silmillä olisi nähnyt sen vapaan isänmaan, joka tuli hänen oppilaittensa osaksi, mutta jota hän itse ei ennättänyt nähdä. Hänessä tunsin oman kotini hengen -yhtyvän opetukseen, joka siksi kai jättikin niin syvät jäljet, että vieläkin, 50 vuoden kuluttua, voisin elävästi kuvitella istuvani hänen tunnillaan ahmien sitä isänmaallista mieltä ja lujaa luottamusta tämän kansan tulevaisuuteen, joka elähdytti opettajaamme. Sellaisen opettajan muisto vaikuttaa siunauksena läpi elämän.

Historiassa ja maantieteessä oli opettajanamme neiti Hilda Homen, äitini hyvä ystävä, vilkas, puhelias ja innostunut opettaja. Hän oli niin kiinnostunut aineeseensa, että hän suorastaan ei voinut käsittää, että oppilaat liiankin usein väärinkäyttivät hänen hyväntahtoisuuttaan olemalla vallattomia ja tekemällä kaikenlaisia kujeita. Kuitenkin kaikki rakastimme ”Hummaa”, eikä kukaan olisi tahtonut pahoittaa tämän läpeensä hyvän ihmisen mieltä, mutta koulutyöt ovat koulutyttöjä, eikä heiltä voi odottaa kovin suurta hienotunteisuutta. Kurinpito ei kuulunut neiti Homenin vahvoihin puoliin. Muistan, kuinka hän kerran ilosta säteilevänä tuli korridorissa vastaan.

Hän oli ollut kuulemassa maisteri Hallstenin tuntia ja kertoi minulle riemuissaan: ”Minä olen niin, niin äärettömän iloinen, sillä ei maisteri Hallstenkaan osaa ensinkään pitää disipliiniä!”

Paras ystäväni Ja luokkatoverini Katri Danielson tunsikin myöskin neiti Homenin kotoaan käsin, jossa tämä seurusteli kuten meilläkin. Me pahanilliset tytöt keksimme, että jos joskus emme oikein olleet valmistaneet läksyjämme, me ennen tuntia menimme Humman luo ja sanoimme, että äitimme on niin ihmetelty, kun tati ei pitkään aikaan ole käynyt meillä kahvilla! Tästä tati Homen niin riemastui, että meidän tuntimme oli sillä melkein pelastettu.

Mutta aina ei käynyt näin onnellisesti. Kerran kun Katri ja minä, olimme nimittäin vierustoverit, juttelimme mielenkiintoisia asioita tunnilla, häiritsi neiti Homen meitä tekemällä kysymyksen: ”Osaako Katri Danielson kertoa jotakin Oulusta?” Katri vastasi hiukan hajamielisesti, että Oulu on hyvin kaunis kaupunki, ja istuutui heti jatkamaan juttuamme. Neiti Homen sanoi, että kyllähän se kaunis on, mutta eikö Katri tiedä muuta? Silloin Katri, joka piti tätä kysymystä häiritsevänä keskustelullemme, vastasi, että se on myöskin hyvin vanha kaupunki. Tätä mieltä ei Hilda Homen ollut, vaan innostui nyt itse niin kertomaan Oulusta, että hän tuskin huomasi vastausten puutteellisuutta, tai jos huomasi, oli liian kiltti siitä huomauttamaan. Sillä neiti Homen oli todellakin itse hyvyys.

Joskus hänkin sentään hermostui mahdottomiin tyttölapsiinsa ja lyöden kiivaassa tahdissa karttakepillä kättään piti meille oikean nuhdesaarnan, jonka me totisesti hyvin olimmekin ansainneet.

Neiti Homenin syntymäpäivä oli tammikuussa, ja meillä oli tapana mennä laulamaan hänelle. Kadut olivat silloin vielä aamupimeät, nietokset usein korkeat ja ulkona tammipakkanen. Kuinka herttaisesti hymylikään kultainen opettajamme kuullessaan laulumme, ja usein oli kahvipöytä valmiiksi katettuna. Pian siellä palelevat oppilaat lämpenivät, ei vain kuuman kahvin, vaan sitä enemmän hänen loputtoman hyvyytensä ansiosta.

Ylimmillä luokilla oli historianopettajanamme maisteri Robert Blomqvist, josta myöhemmin tuli Suomalaisen yhteiskoulun johtaja. Hän oli asiallinen ja taitava opettaja ja vaati oppilailtaan paljon. Kun historia oli lempiaineeni, ei ollut vaikeata seurata hänen opetustaan. Hän oli luonteeltaan mitä hienoin ihminen ja hyväsydäminen. Pidin sanomattoman paljon hänestä, vaikkakaan ei kukaan koskaan voittanut pappa Kallion sijaa sydämessäni. Hän oli ja on pysynyt ihanneopettajanani läpi elämän.

Kolmannella oikealla luokalla oli nyt valittava ns. kompensatiivikurssi kielissä. Minun, joka luin ranskaa, oli valittava saksa, englanti tai venäjä. Valitsin tietysti saksan.

Opettajanamme ensimmäisenä vuotena oli rakastettu valmistavan koulun johtajattareni Lyydi Stenbäck. Hänessä oli tällä aikaa tapahtunut syvä hengellinen murros, josta hän tahtoi tehdä oppilaansakin osallisiksi. Saksan tunnit aloitettiin usein rukouksella tai laulamalla jokin hengellinen laulu tai virsi.

Jotta hän enemmän voisi meihin vaikuttaa, hän perusti keskuuteemme raamattupiirin. Siihen saivat nekin osallistua, jotka eivät lukeneet lyhyttä saksaa. Me kokoontuimme hänen kotiinsa, ja hän luki ja puhui meille. Lopulta hän ehdotti, että meillä olisi jokin yhteinen tunnussana, millä tervehtisimme

toisiamme, me ”kiinalaiset”, sillä raamattupiirimme ompeli samalla Kiinan lähetyksen hyväksi. Silloin luokkatoverini Jenny Spennert, joka oli yhtä valmis vallattomuuteen kuin vakavuuteen, ehdotti, että käyttäisimme sanaa ”halleluja”. Eihän tästä onneksi kuitenkaan totta tullut. Ulos tultaessa Jenny taas hyppi ja pyöri ympäri kuin orava, mutta olen vakuuttunut siitä, että hän eli yhtä intensiivisesti mukana niin uskonnon kuin vallattomuuden ollessa kysymyksessä. Perin rehellinen hän aina oli. Näen hänet edessäni tanssimassa pihalla kiharat vauhdista hulmuten. Hän oli personoitunut hetken lapsi, huoleton, iloinen ja reipas, yhtä altis hyvään kuin ehkä pahaankin, kokonaan juuri sitä, mitä kullakin hetkellä oli.

Luimme vain yhden vuoden lyhyttä saksaa Lyydi Stenbäckin johdolla. Hän antautui kokonaan uskonnolliseen työhön ja jätti nyt koulun. Keväällä vuonna 1894 saapui kouluun järkyttävä sanoma, että hän oli jollakin matkalla tapaturmaisesti

kuollut. Syvä suru valtasi mieleemme, sillä olimmekaan ymmärtäneet, miten hartaasti hän meitä, oppilaitaan, rakasti, ja miten hän olisi tahtonut viedä meidät jokaisen niille iäisen elämän lähteille, mistä hänen palava henkensä oli löytänyt tyydytyksen ja virvoituksen, rauhan. Hän oli kyllä ollut kovin muuttunut jo viimeisenä vuotena meitä opettaessaan. Itse oppitunnit tuntuivat hänen mielestään toisarvoisilta, hän oli kutsuttu osoittamaan meille tietä Jumalan luo, ja sitä hän palavin sydämin koettikin kaikin voimin tehdä. Varmaankaan hänen voimansa eivät riittäneet tähän sammumattomaan liekkiin, joka paloi hänessä kuluttavana tulena, vaan kuolema tuli vapauttajana ja vei hänet siihen maahan, jossa hän jo oikeastaan oli elänytkin. Arvid Järnefelt on novelli kokoelmassaan ;)Ihmiskohtaloja) ottanut Lyydi Stenbäckin uskontoisteluun ja kuoleman aiheeksi viimeiseen novelliinsa, missä Friidan kohtalon esikuvana on Lyydi Stenbäck. En tiedä, kuoliko Lyydi Stenbäck juuri näin, mutta kyllä tämä kuvaus joka tapauksessa ilmaisee hänen tulisieluista luonnettaan ja hänen palavaa uskontoisteluaan.

Lyydi Stenbäckin tilalle olimme saaneet nuoren naismaisterin Sigrid Fineruksen opettajaksemme. Meitä oli vain neljä lyhyen saksan kurssin lukijaa, ja me tyrannisoimme nuorta kultaista opettajaamme aivan häikäilemättömästi. Emme suostuneet lausumaan runoa muuta kuin tuolilla seisten, ja kielioppia emme ensinkään tahtoneet lukea, vaan ehdotimme heti luettavaksi Schillerin Maria Stuartia. Opettajamme piti tätä liian vaikeana, mutta me selitimme, että me tahdoimme oppia ymmärtämään kieltä niinä kahtena vuotena, jotka olivat jäljellä, ja ettei meillä niin ollen ollut aikaa hukata kielioppiin. Kiltti opettajamme suostui tähän, ja hän opetti meitä niin hyvin, ettei koskaan saksalainen teksti tuottanut vaikeuksia, vaikka kieliopillinen pohja puuttui.

Kerran hän suri meidän liiallista vallattomuuttamme. Silloin päätimme seuraavalla tunnilla istua aivan mallioppilaina viitaten jäykästi kysymyksiin, ja vetämättä suutamme hymyyn. Mutta tämä outo näky oli opettajamme mielestä vielä ikävämpi, ja kun me selitimme, että emme tunne mitään välimuotoa, hän lopulta valitsi entiset raisut tyttönsä. Nyt häpeän, että tuotimme hänelle kiusaa. Hän oli niin nuori, vain hiukan meitä vanhempi, ja niin sanomattoman herttainen ja etevä opettaja. Kiitollisuudella muistankin aina hänen opetustaan, jonka avulla olen sentään kutakuinkin tullut toimeen jopa puheessakin. Saksankielen lukeminen ja ymmärtäminen eivät koskaan ole tuottaneet vaikeuksia, ja se on hänen ansiotaan.

Luonnontieteitä opetti meille maisteri Emil Malmberg, kuuluisan Melan veli. Hän oli nuori ja iloinen eikä ottanut kovin vakavasti opetustaan, vaan laski leikkiä kanssamme. Me pidimme hänestä kovin, sillä hänessä reipas nuorekkuus ja iloinen miehekkyyys yhtyivät kauniilla tavalla. Ja kun oli kokeet, kyllä silloin piti osata. Kun hän Helmi Tukiaiselta kysyi, mikä sydämellä on tehtävänä ihmisen elimistössä, niin Helmi, joka ei kehdannut sanoa, että sydämellä rakastetaan, vastasi, että sillä ajatellaan. Kun Malmberg ei tähän tyytynyt, kuiskasi Helmi lopuksi heikolla äänellä: ”Rakastetaan”, mikä sai meidät melkein pakahtumaan naurusta.

Ja entä kauheat Melan hammaskaavojen kokeet, tai lintukokeet, jolloin tuotiin täytettyjä lintuja luokkahuoneeseen ja piti osata niitten latinalaiset nimet! Niissä ei auttanut erehtyä! Joka kesä oli kerättävä kasveja, niin että herbaarioon kerääntyi vähintään 150 kasvia. Häpeäkseni pitää minun tunnustaa, että en oppinut niitä tutkimaan, vaan että ruohosta saattoi, tutkiessa kasviopin mukaan, ihan sukeutua suuri puu. Onneksi lankoni Eliel Waren oli erinomainen kasvien tuntija. Hän auttoi minua keräilemisessä samoin kuin hänen veljensä Paavokin, niin että herbaariossani oli kokonaista 300 kasvia. Jane tunsin hyvin, vaikkakaan en olisi osannut niitä tutkia. Paljon latinalaisia nimiä on vieläkin muistissani Emil Malmbergin ansiosta. Kun sitten oli annettava arvosana päästötodistukseen, kysyi Malmberg: ”Itkeekö Katri, jos ei saa kymppiä”, johon minä tietysti vastasin; että itken. Ja kymppi tuli.

Rouva Fanny Gylling, joka opetti pitkää saksankielen kurssia, ei koskaan ollut minun opettajanani eikä liioin englanninkielen opettaja neiti Hanna Andersin, mutta sain tovereiltani kuulla, miten harvinaisen eteviä opettajia he olivat ja miten suurenmoisia ihmisiä. Tämän saatoin itekin todeta, kun he konventeissa olivat vierainamme.

Laulua opetti alaluokilla neiti Viktorina Westrin. Hän opetti myös käsitöitä. Hän oli hyvin omaperäinen luonne, kulki hieman nukkavierussa turkissa, kesät, talvet, kuten työt väittivät, vaikka tämä tietysti oli liioittelua. Näen hänet edessäni tarkastamassa meidän käsitöitämme suu supussa pienenä pyöriönä. Usein hän antoi ankaran tuomion ”Purkaa kaikki ja ompele paremmin”. Sydämetään hän oli hyvä, ja hänen hiljainen kunnianhimonsa oli säästää niin paljon rahaa, että hän saattaisi lahjoittaa rakastamalleen koululle pienen stipendin varattomien oppilaitten avustamiseksi. Itse äärimmäisen täsmällisenä hän ei sietänyt hutiloimista. Sanomattoman kärsivällisesti hän suhtautui minuun, joka koulu-aikanani en vielä ollut saanut sitä intoa käsitöihin, joka myöhemmin tuotti minulle niin paljon iloa. Toinen paidanhilani olisi varmaan jäänyt iäksi koulutyöhöni kiinni ompelematta, jos ei Maiju Lattu kotona olisi armahtanut minua ja päättänyt työtä. Muistossani neiti Westrin, eli ”Vessu”, säilyy hyvin kauniina ja esimerkkinä siitä, miten uskollisuus vähässä saattaa saada paljon aikaan.

Hänen jälkeensä tuli laulunopettajaksemme neiti Anna Sarlin, neiti Westrinin täydellinen vastakohta. Anna Sarlin oli nuori, hauskanäköinen, pukeutui Pariisin uusimman muodin mukaan ja oli joskus jopa niin kovasti puuteroitu, etten koskaan ennen ollut sellaista nähnyt. Nykyään hän kyllä ei siinä suhteessa herättäisi huomiota. Muutamat meistä eri luokilta, kuten Gisela Eneberg, kaksi luokkaa minua ylempää, Ilona Jalava ja minä ihailimme häntä suuresti. On olemassa kuvakin, missä olemme yhdessä tämän rakastetun opettajamme kanssa. Anna Sarlin oli harvinaisen etevä laulupedagogi, ja hän osasi todellakin opettaa laulamaan. Luulen, ettei muissa kouluissa neliääninen laulu sointunut niin kauniina kuin tyttökoulun juhlissa, joihin juuri hän oli meitä harjoittanut. Hänen hienon ulkokuorensa alla oli mitä lämpimän ja uskollisin sydän, josta hänen läheiset ystävänsä samoin kuin hänen sisarustensa lapset voisivat kertoa monta esimerkiksi ja kohottavaa muistoa.

Piirustusta opetti hienostunut ja hiljainen taiteilija Anna Sahlsten. Siihen aikaan piirrettiin enimmäkseen kipsimallien mukaan tai geometrisia kuvioita. Koska minulla, ikävä kyllä, ei ollut laisinkaan taipumusta piirustukseen, eivät ne tunnit olleet minusta erittäin kiinnostavia. Mutta sitä enemmän pidin opettajastamme. Hänen luonteensa kirkkaus jätti jälkensä koulutyönkin sydämeen, ja myöhemmin sain onnen pitää häntä ystävänänikin. Kerran sain kuitenkin kiitostakin! Ylitarkastaja Aleksander Streng kävi koulua tarkastamassa ja oli myös meidän piirustustunnillamme. Äkkiä hän kohottaa minun piirustukseni esimerkiksi muille: ”Tässä on mainio piirustus, siinä ei ensinkään ole käytetty kumia.” Minä en sitä tosin käyttänyt paljon, sillä ei piirustus siitä kuitenkaan olisi parantunut! Tämä ”arvostelu” huvitti suuresti opettajaani. Voimistelunopettajamme ”mamma Kallio”, rouva Elin Kallio, o. s. Waenerberg, oli maamme huomattavin naisvoimistelija ja koko naisvoimistelun uranuurtaja. Hän oli kaunis, yleväryhtinen ja leikillinen, mutta kyllä hän saattoi olla ankarakin. Niille,

jotka olivat huonoja voimistelemaan, hän antoi mitä ihmeellisimpiä ”lempinimiä”, kuten ”jauhosäkki”, ”onkimato”, ”krakaburkki”, tämä viimeinen olin minä.

Yläluokilla kuului terveystoppi oppiaineisiin, ja sitä opetti itse rouva Ida Godenhjelm. Kuinka suuresti häntä rakastimme ja kunnioitimme. Olihan hän koulumme luojia, ja yhä vieläkin hänen henkensä vaikutti oppilaitokseen sovittavana, hillitseväenä, hyväntahtoisena ja samalla viisaana. Vaikka hän nuoruudessaan jo oli omaksunut suomalaisen mielen, oli kieli vielä sangen kankeata. Hän esimerkiksi puhui aina tarveysopista. Monet hänen sanontansa ovat jääneet muistiin, ehkä jonkin verran liioiteltuina. Kerrotaan hänen sanoneen: ”Kun pannaan puut uuniin ja peitti kiinni, silloin tulee häät (häkää).” Uäänteen hän lausui hiukan ruotsalaisittain, ja paljonko koulutyöt tarvitsevat tirskuakseen! Eiväthän he muuten koulutyttöjä olisikaan. Samoin hän aina kertoi, mitä ”minä itte ja minun mieheni” ajattelivat tietyistä terveystoppillisista toimenpiteistä. ”Minä itte ja minun mieheni” olivatkin esimerkillinen aviopari, jota lämmin keskinäinen rakkaus ja samat harrastukset yhdistivät. He tukivat toisiaan koko elämän erottamattomina puolisoina ja työtovereina. Vajaan vuoden kuluttua miehensä kuolemasta Ida Godenhjelm syyskuussa 1913 seurasi miestään.

Mainitsin, että Ida Godenhjelm joskus esiintyi sovittajana. Se tapahtui usein juuri Tiilan suhteen, jonka uskonnollisuus siihen aikaan oli sangen ankaraa ja suvaitsematonta. Oli sellainen tapa, että koulun ylin luokka kevätlukukaudella kutsuttiin aina vieraiksi Normaaliilyseon ”tippakonventtiin”, missä oli mitä hauskinda ohjelmaa ja lopuksi tanssia. Tämä kutsu oli aina hartaasti odotettu, ja se saapui meidänkin luokallemme, mutta Tiila kielsi sinne menemästä. Seuraava tunti oli juuri terveystoppia. Rouva Godenhjelm ihmetteli nähdessään muuten niin iloisen luokan alla päin, pahoilla mielin. Hän kysyi syytä suruumme, ja me kerroimme sen. Hän ei sanallakaan ryhtynyt arvostelemaan neiti Stenbäckin määräyksiä, vaan piti rauhallisesti tuntinsa.

Mutta seuraavana päivänä hän astui luokkaamme ja kertoi: ”Minä itte olen puhunut Tiilan kanssa, eikä hänellä ole mitään sitä vastaan, että te menette konventtiin, kun minä tulen teidän kanssanne.” Näin hän kaikessa hiljaisuudessa oli päättänyt uhrautua meidän vuoksemme, ja niin hän sitten tulikin ”tippakonventtiin” koko suuren tyttöjoukon etunenässä ja istui meidän iloamme katsellen, kunnes konventti oli lopussa. Tämä oli hänelle perin ominaista. Aina hän ajatteli muitten iloa. Mutta näin hän myös saavutti ei vain arvovaltaa, joka hänellä ennestäänkin oli, vaan jakamattoman kunnioituksen ja rakkauden koko tyttökoulun suuressa tyttöparvessa.

Kuten jo kerroin, oli johtajattaremmen ylimmillä luokilla ollessani omaksunut entistä paljon suvaitsemattomamman kannan. Johtuiko tämä ehkä Lyydi Stenbäckin kuolemasta vai lieneekö se aina yksi vaihe tosi kristityn elämässä, sitä en kykene arvostelemaan. Muistan vain, että hänen ja ”pappa Kallion” opetukset usein joutuivat ristiriitaan. Kallio kehoitti meitä menemään teatteriin katsomaan jotakin klassillista kappaletta, jota hän piti kuuluvana sivistykseemme, mutta Tiila kielsi. Ainoastaan jos vanhemmat itse halusivat viedä meidät mukanaan, jolloin meidän tuli ilmoittaa asiasta Tiilalle, hän suostui, vaikka luultavasti raskain sydämin.

Tästä muistuu mieleeni muuan kirkkohistoriantunti. Tiila oli juuri selittänyt adiaforaa ja kysyi sitten minulta, voisinko sanoa jonkin asian, joka toisille on syntiä, toisille ei. Minä vastasin: ”Teatteri.” Silloin Tiila selitti ”Ei niin, Katri, teatteri on kaikille syntiä; mutta muutamille on synti pitää tupsuja esiliinassaan, toisille ei.” Tuohon aikaan oli muodissa pitää esiliinoja, joitten nauhoissa oli suuret pyöreät tupsut, ”pompongit”). Näin hän ei olisi itsekään ajatellut kymmenen vuotta myöhemmin, sillä mitä kauemmin neiti Stenbäck eli, sitä enemmän pääsi hänessä vallalle hänen lempeytensä ja hyvä tahtonsa, joka koetti ymmärtää kaikkia, kuitenkin aina pysyen lujan uskon kalliopohjalla.

Koulussamme vallitsi yleensä kuri ja hyvä järjestys, jopa joskus pikkumaisuuteen asti. Kerran, Tiila-tädin jo lähetessä 80 vuotta, hän erään yhteisen tuttavamme luona kysyi minulta: ”No, Katrilla ei varmaankaan koskaan ollut koulussa muistutusta?” - ”Kyllä oli ja vieläpä Tiila-tädiltä”, vastasin minä.

Mistä syystä sen sain, hän kysyi, ja kerroin, että minulla on. tallella päiväkirja, missä on: ”Katri Ignatius on tänään unohtanut sateenvarjonsa kouluun.” - Tiila-täti tuli oikein onnettomaksi. ”Hävitä se, hävitä se!” hän sanoi, mutta minä rauhoitin häntä, että säästän sen muistona siitä, että järjestys sitä olla pitää.

Oli minulla viimeisellä luokalla muuan vaikea erimielisyys Tiilan kanssa. Iisalmelainen serkkuni

Kaarlo Ignatius, joka oli silloin ylioppilas ja Y. L.-läinen, oli kutsunut

minut Y. L:n rekiretkelle. Tämä oli niin hurmaavaa, että tuskin uskalsin uskoa sitä todeksi. Kotoa sanottiin, että saisin mennä ainoastaan siinä tapauksessa, että johtajattarella ei olisi mitään tätä vastaan. No, minä kysyin Tiilalta, ja hän suostui. Kuka oli onnellisempi kuin ininä! Sinä lauantaina, jona rekiretken piti olla, tuskin jaksoin seurata opetusta, niin jännityksessä olin.

Kun tulin kotiin kiirehtien, niin isä ja äiti olivat eteisessä minua vastassa ja kertoivat, että neiti Stenbäck itse oli käynyt meillä ‘kotona ja selittänyt vanhemmilleni, että kyllähän hän tietää, että minä olen hyvässä seurassa näinkin, mutta kun hän tarkemmin on asiaa harkinnut, tuntuu hänestä, että hänen on vaikeampi kieltää toisia oppilaita ehkä arvottomammista huveista, kun he saattavat viitata siihen, että minäkin olin päässyt juhlaan. Ja sitten hän oli jättänyt ratkaisun minulle, sillä hän ei tahtonut enää rikkoa sanaansa. Vanhemmat pyysivät nyt, että minä itse päättäisin, menenkö vai en. Vaikka tuntui sanomattoman vaikealta luopua odotetusta ihanasta illasta, en hetkeäkään epäröinyt, sillä eihän minulla olisi ollut ensinkään hauskaa, jos olisin mennyt sinne vastoin johtajattareni toivomusta.

Itkettyneenä menin avaamaan oven, kun Kaarlo-serkku sitä kello 6:n aikaan soitti, ja sanoin, että hän sai mennä yksin rekiretkelle tai etsiä toisen toverin, minä en voinut tulla. Ja sitten purskahdin itkuun. Kaarlo meni hiljaisella tavallaan maksamaan ajurin ja tuli sitten meille iltaa viettämään. Äiti ei tietänyt, miten hän parhaiten meitä huvittaisi, ja sitten hän toi vesipuolukoita oman huoneensa pöydälle ja otti esiin aarteen, isän kirjeitä ulkomaanmatkoilta, ja me saimme lukea niitä ääneen hänellekin. Luulen, että meidän molempien mielestä tämä ilta oli vielä paljon hauskempi kuin mitä rekiretki olisi saattanutkaan olla.

Tiila ei koskaan kysynyt, miten olin menetellyt, mutta kai hän sentään sai sen tietää. Sen vain tiedän, että koko kouluaikani ja myöhemminkin, koko elämänsä ajan, Tiila-täti oli minulle mitä kultaisin ja rakkain vanhempi ystävä, johon aina suhtauduin mitä suurimmalla kunnioituksella ja rakkaudella. Tämä oli minulla kerran tilaisuus tuoda ilmikin, kun hänen kuvansa koulussamme paljastettiin ja minä sain pitää paljastuspuheen. Onnellinen johtajatar, joka saattaa jättää lähtemättömät jäljet jokaisen oppilaansa sydämeen, jäljet, jotka aikaisemmin tai myöhemmin osoittavat kestävän arvonsa.

Tyttökoululle antoivat myöskin leimansa jatko-opistolaiset, “petokissat” - pedagogissa-sanasta muodostettu “lempinimi”. Heidän luokkansa olivat ylimmässä kerroksessa. He seurasivat tuntejamme, pitivät harjoitustunteja ja lopulta antoivat opetusnäytteetkin, jolloin lehtori Godenhjelm, joku kouluhallituksen jäsen ja asianomaisen aineen vakituinen opettaja olivat juhlapuvussa, herrat frakissa vaikkapa klo 8 aamulla.

Näitten jatkolaisten joukossa oli monta, joita äärettömästi ihailin, toisia taas, joitten harjoitustunteja käytettiin kaikenlaisiin kujeisiin. Enimmäkseen he olivat hauskoja ja lahjakkaita nuoria naisia, joista moni on suorittanut arvokkaan kulttuurityön maamme oppikouluissa ja joista monista on tullut ystäviäni.

Mutta .enhän vielä ole ensinkään kertonut luokkatovereistani, jotka olivat todellakin erinomaisen hauskoja ja hyviä tovereita. Meidän luokallamme oli 30 tyttöä päättäessämme koulumme, ja toverihenki oli harvinaisen läheinen ja ehjä. Ensimmäinen luokkatoveri, jonka kanssa rupesin olemaan enemmän tällä uudella ja lopullisella luokallani, oli Gerda Ervast, isäni hyvän ystävän Peder Ervastin tytär. Hän oli hyvä ja ikäisekseen sangen kehittynyt tyttö, niin että tunsin itseni usein hyvinkin lapselliseksi hänen seurassaan. Mutta olihan hän jo 4-vuotiaana jäänyt orvoksi äidistään, niin että hän siten oli saanut paljon aikaisemmin tuntea elämän vastuun ollessaan sairaan isänsä toveri ja hoitajakin. Hänen nuorempi veljensä Georg, sittemmin asevelvollisuuskutsuntoja välttääkseen Amerikkaan muuttanut insinööri, otti osaa leikkeihimme, mutta Pekka eli jo silloin omaa yksinäistä elämäänsä. Ei liian edes ottanut koskaan osaa oman koulunsa konventteihin. Hän oli itseensä sulkeutunut, mietiskelevä luonne, jonka muistan istuneen maalaamassa taulua erämaasta, missä aavalla aaltoilevalla hietikolla jokin yksinäinen kameeliratsastaja etsi tietään. Hän oli aina meille ystävällinen; mutta kuitenkin ikään kuin eristynyt. Gerdalie ‘hän oli hyvä ja rakas veli. Jos olisin ymmärtänyt, olisin ehkä jo silloin paremmin aavistanut, että hänen etsivä sielunsa haparoi löytääkseen pysyvää ja kestäväää pohjaa. Hän löysi sen sitten teosofiasta ja tuli sen merkkimieheksi maassamme. En koskaan ole ymmärtänyt tätä suuntaa ja arvelenkin, että vain tuollainen ihmisille ja elämälle vieras, luonteeltaan erakkomainen, vaikkakin harvinaisen lahjakas nuori mies saattoi löytää tyydytystä sillä tavalla, huomaamatta, että aivan kirkas lähde olisi ollut käden ulottuvilla.

. Rakkaimman ystäväni sain kuitenkin Katri Danielsonista, J. R. Danielsonin vanhimmasta tyttärestä. Meistä tuli oikeat parihevoset, ja ”molemmat Katrit” olivat aina yhdessä niin hyvissä riennöissä kuin vallattomuudessakin. Danielsonien kodista tuli minulle hyvin läheinen, ja lukemattomat kauniit muistot liittävät minut sekä Richard-setään että suloiseen ja kauniiseen Jenny-tätiin. Molemmat ottivat aina osaa meidän harrastuksiimme ja jaksoivat kuunnella meidän koulujuttujamme. Me kaksi istuimme vierekkäin läpi koko koulun, ja ystävyysimme jatkui siihen asti, kunnes kuolema vei Katri Lehtosen, professori U. L. Lehtosen vaimon, uuteen elämään.

Meidän edessämme luokassa istui kaksi vallatonta ja hauskaa tyttöä, Helmi Tukiainen ja Ester Floman. Heihin molempiin, varsinkin Helmiin, liityin hyvinkin läheisesti jo silloin. Usein tunnilla, kun Katri Danielson ja minä juttelimme keskenämme maisteri Hallstenin ollessa kääntyneenä taululle selittämään jotakin matemaattista ongelmaa, sanoi Hallsten vain: “Minun ei tarvitse kääntää päätänikään tietääkseni, että Tukiainen ja Floman taas juttelevat keskenään.” Usein hän olikin oikeassa, mutta kyllä nämä hyvät toverit usein saivat kantaa meidänkin rikkomuksiamme.

Helmi Tukiainen oli kaunis, kiharatukkainen ja hyvin huumorintajuinen tyttö, josta ei voinut olla pitämättä. Hänen isänsä oli ylijunailija rautatiellä, ja he asuivat ensin rautateitten talossa nykyisen Keskuskadun ja Kaivokadun kulmassa.

Helmin isä oli komea ja hyvin ystävällinen herra. Täti Tukiainen oli syntyisin Wiik ja oli erittäin hienosydäminen ja herttainen ihminen. Kuinka monta hauskaa hetkeä olenkaan viettänyt Helmin ystävällisessä kodissa. Vanhempi sisar Lydia, sittemmin ruustinna Wikman, oli meitä neljä luokkaa ylempänä, mutta aina meille läheinen, ja hän ja ainoa veli

Kaarlo, sittemmin lääkintäneuvos, ottivat osaa kutsuissa huvituksiimme. Nuorin sisar Lempi, nyt maisteri ja opettajatar, oli meitä pari luokkaa alempana.

Ester Flomanin isä oli kouluhallituksessa, äiti oli omaa sukuaan Clouberg. Setä Floman oli oikea vanhan ajan ritarillinen ja hieno mies, joka iloitsi lastensa kanssa ja jota me kaikki suuresti kunnioitimme. Täti taas oli vilkas, ystävällinen ja äärettömän puhelias. Hänellä olikin tapana keväisin lähteä kuukaudeksi Diakonissalaitokseen lepäämään, jotta hänellä ei olisi tilaisuutta puhua niin paljon - se ainakin kerrottiin syyksi. Pojat, John ja Jarl, olivat hyviä ystäviämme, ja Jarlin harvinainen musikaalisuus tuotti meille usein mitä puhtainta iloa. Vanhempi sisar Signe oli käynyt ruotsalaista koulua, mutt' a kyllä hänkin kuului ystäviimme.

Helmin ja Esterin edessä istuivat Elsa Cleve ja Maiju Unonius, hiljaisia, vakavia ja 1 uotettavia tovereita. Elsan olin tuntenut koko elämäni vanhempiemme ystävyysden

kautta, Unoniusten vieraanvaraisessa kodissa olin usein ja vietin siellä monta hauskaa hetkeä. Maijun äidin sisar, rouva Therese Hahl, o. s. Decker, oli musikaalinen ja kuului Topeliuksen "Sylvian laulajien" kuoroon, luullakseni sen johtajana. Unoniuksilla oli kerran lasten kutsut. Siellä olivat Maijun serkut, reippaat Borgströmin työt Lisi ja Elin, ja heidän veljensä Leonard ja mamsellimainen, hemmoteltu Walter Decker. Ylemmstä kerroksesta tulivat kenraali Akermanin lapset, joista vanhin veli kantoi sylissään sairaana ollutta pikku sisartaan. Karin oli kultainen lapsi, suuret kauniit silmät, ja kiharat riippuivat olkapäillä. En voinut aavistaa, että hänestä tulisi minun rakas toverini sotilaskotityössä, professorinrouva Karin Hahl.

Olen maininnut nämä viisi toveriani, jotka minun kanssani muodostivat ns. "kuutoset", mikä läpi koulun muodosti lähimmän ystäväpiirini. Me kokoonnuimme kerran viikossa toistemme luo, ja meillä oli sekä iloisia että vakavia pyrkimyksiä. Kerran olimme huomanneet, että joku oli luntannut luokallamme. Silloin kuutoset kokoontuivat meille, päätimme puhdistaa kurin luokallamme ja laitoimme säännöt, joihin sitten koko luokka yhtyi. Siinä oli ankarat rangaistukset! Lunttauksesta luokka erottaisi tekijän konventista, kuiskaajan kanssa ei kukaan saanut välitunneilla seurustella hänen rangaistusaikanaan, jne. Nämä säännöt vaikuttivat niin luokkaamme, ettei opettajilla eikä edes ankarimmilla tovereillakaan ollut aihetta muistutuksiin. Meillä oli todellakin kelpo luokka ja mainio toverihenki.

Luokkatovereitani oli vielä Ester Hjelt, professori, sittemmin valtioneuvos Edvard Hjeltin vanhin tytär. Hän oli hyvin lahjakas ja myöskin kunnianhimoinen tyttö. Ylemmillä luokilla hän sairastui ja sai vamman jalkaansa, mikä suuresti suretti meitä kaikkia. Sain joskus käydä häntä tervehtimässä hänen sairautensa aikana ja nähdä, miten hänessä, samoin kuin 'omassa veljessäni, tauti, vaikkakin ankara, samalla ihmeellisesti kohotti kuorman kantajaa.

Helmi Forsman oli luokan pienin tyttö, viimeisenä rivissä voimistelussa. Hän oli vaaleakiharainen, hiljainen ja herttainen tyttö, josta kaikki pitivät. Vielä olivat luokallani Lyydi Stenbäckin kasvattitytär Iiti Meriläinen, jonka kohtalo sittemmin kulki niin toisia teitä, kuin mitä hänen rakas kasvattajansa oli toivonut, Elsa Pohjala, reipas ja luotettava toveri, Karin Järnström ym.

Keväällä, kuudennella (neljännellä) luokalla, piti eroava luokka meille läksiäiskonventin, jossa oli runsas ohjelma. Vasta viimeisellä luokalla me pidimme varsinaista konventtia, niin oli koulussamme tapana. Me kokoonnuimme ainakin kerran kuukaudessa, usein oli joku opettajakin kanssamme, ja keskustelukysymyksiä riitti vaikka kuinka monta. Meidänkin luokallamme, kuten kai jokaisella luokalla vuosisadan aikana,

oli kysymyksenä mm., onko tanssi syntiä. Päädyimme tulokseen, että tämä juuri kuului adiafora-asioihin, joista olimme kirkkohistoriassa lukeneet.

Kerran oli meillä erittäin kaunis juhla, johon muutkin luokat saivat tulla katsojiksi. Me esitimme Topeliuksen "Niityn kukat", joka alkaa laululla "Me kainoja, pienoja, heikkoja vaan". Piirustuksenopettajamme, taiteilija Anna Sahlsten, oli valmistanut meille puvut silkkipaperista, ja kukin esitti eri kukkaa, Helmi Forsman vanamoja, Helmi Tukiainen ruusua, minä sinikelloa, jne. Se oli todella kaunis kuvaelma.

Mutta viimeisen konventtimme ohjelma, jonka olimme tarkoittaneet erikoisen hienoksi, sai hiukan koomillisen leiman. Siinä esiinnyin minä Väinämöisenä, ja minun piti vapauttaa Louhen vangitsemat kuu ja aurinko vankilastaan, niin että pääsisi päivä paistamahan, kuu kumottamahan rakkaan Suomeemme yli. Mutta Väinämöinen oli niin koomillisen näköinen, etteivät opettajat oikein tienneet, oliko tarkoitus nauraa vai pitikö kuvaelmamme ottaa vakavalta kannalta. Tämä oli katkera pala, kun juuri tahdoimme osoittaa, miten Suomen onnen antajat vielä vapautetaan ja parempi aika on koittava. Mutta opettajiemme ystävällisyys teki pian tästäkin murheenkryynistä iloisen muiston.

Konventtimme oli joka tapauksessa kehittävä ja hauska. Luokan merkinä meillä oli pieni siro hopeainen lyhty, ja tunnussanana "Kipinästä tuli syttyä". En tosin oikein ymmärrä, mitä lyhdyllä oli tämän sytyttävän kipinän kanssa tekemistä, mutta täydestä se meni.

Olihan minulla ystäviä yläluokillakin. Paitsi Aino Krohnia ja Ilona Jalavaa, oli minua kaksi luokkaa ylempänä Gisela Eneberg, Elsa Palmroth, Martta Pulkkinen ja hänen serkkunsa, pitkä ja hintelä Aino Ackte, jota ympäröi erikoinen sädekehä, olihan hän kuuluisan laulajattaremme Emmy Achten tytär. Hän oli yksinkertaisesti, melkeinpä hiukan taiteellisen huolimattomasti puettu. Iloinen ja vallaton hän oli, ja hänen ihmeelliset silmänsä loistivat kuin tähdet. Hänen tukkansa oli palmikolla, ja hänellä, kuten muillakin yläluokkalaisilla, oli pitkät, laahustavat hameet. Kuinka odotinkaan, että tämä onni ja arvokkuus pian tulisi minunkin osakseni. Kerrottiin, että Ainokin osaisi laulaa, mutta hän ei saanut ottaa osaa laulutunteihin, jotta ääni ei rasittuisi, seikka, mistä Anna Sarlin oli hyvin pahoillaan. Emme kukaan silloin voineet aavistaa hänen loistavaa taiteilijauraansa.

Mutta oli minulla ystäviä alaluokillakin. Samoin kuin itse ollessani valmistavilla luokilla sain nauttia Meurmanin tyttöjen, Helmi Krohnin ja Aili ja Helmi Järnefeltin ystävällisyyttä, joita minä puolestani suuresti ihailin, samoin oli minullakin suosikkeja alaluokilla, jotka vuorostaan pitivät minusta. Yksi näitä oli Enni Palmroth. Hän asui opettajamme Elina Ingmanin luona, joka asui yhdessä sisartensa, opettajatar Aina Ingmanin ja Käsityökoulun johtajattaren Junia Ingmanin, kanssa. Heidän luonaan asui muutamia täysihoitolaisia, niitten joukossa Enni Palmroth, josta nämä ystävälliset tädit niin huolehtivat, että pitivät huostassaan hänen rahansakin, joita sitten antoivat Ennille hänen tarvitessaan.

Kerran Enni oli mennyt pyytämään rahaa ostaakseen hammasharjan. Eräs näistä tädeistä piti tätä ostosta täysin turhana ja sanoi: “Enni voi nyt ensiksi käyttää Johannes Weikkolinin hammasharjaa. Hän osti sellaisen ja käytti sitä vain vähän aikaa. Sitten vasta, kun näemme, että Enni todellakin käyttää hammasharjaa säännöllisesti, vasta silloin’ saat ostaa oman”

Johannes Weikkolin on nyt tunnettu lääkäri, tohtori Johannes Weikkola. Olen joskus kertonut hänelle tämän jutun, joka on häntähuvittanut yhtä suuresti kuin Enniäkin. Ei pitänyt tuhлата rahaa kaikenlaisiin uudenaikaisiin turhamaisuuksiin! Toinen ystäväni oli valmis tavalla luokalla oleva pieni, kirkassilmäinen, kultakjharainen Toini Liljeström, josta äärettömästi pidin. Hän taas vuorostaan uskollisesti odotti, koska tulisin kouluun, avatakseen molemmat ovet yläluokkalaiselle, johon hän oli kiintynyt. Hänestä tuli sitten ylioppilas, hän meni naimisiin tohtori Juho Jänneksen kanssa ja luki vasta äitinä ja perheenemäntänä maisteriksi. Seurasin aina hänen kohtaloitaan ja iloitsin hänen ystävällisyydestään ja suloisuudestaan.

Jännekset olivat ensimmäinen vapaan Suomen ministeripari Berliinissä, missä Toini Jännes loistavasti edusti suomalaista naista.

Heidän palattuun takaisin Suomeen ehdotin, tavatessani Toinin, että hän liittyisi Helsingin sotilaskotiyhdistykseen. Tämän hän tekikin täydellä antaumuksella. Hänestä tuli sitten seuraajani Helsingin sotilaskodin puheenjohtajana ja myöhemmin Suomen Sotilaskotiliiton puheenjohtajana, missä tehtävässään saavutti kaikkien rakkauden ja ihailun. Talvisodan aikana Toini Jännes järjesti sodanaikaisen työn, ja seuraavassa sodassamme hän yhä laajensi työkenttää, kunnes hän erällä tarkastusmatkalla Kainuun erämaissa 5 p:nä heinäkuuta 1942 saavutti sankarikuoleman kahden muun sotilaskotisaren kanssa. Missä Toini Jännes liikkuikaan, siellä hän levitti ympärilleen aurinkoa ja rohkeata mieltä. Hänen ystävyytensä on elämäni rikkaimpia ja kauneimpia muistoja.

Kun koulu päättyi, itkimme niin, että harvoin olen tuntenut sellaista surua, niin rakkaaksi oli koulumme minulle käynyt. Sitä alkaessani muuan vanhempien tuttava vanha herra sanoi minulle: “Lapsi raukka, säälin niin sinua, sillä sinä olisit oikein kiltti ja ymmärtäväinen tyttö, mutta sinusta ei koskaan voi tulla sivistynyttä ihmistä, kun käyt suomalaista koulua.” Tämä minua hiukan hämmästytti, ja heti kotiin tultuani menin isän luo kertomaan asian. Isä vastasi tyynesti, että jos jollakulla on moittimista hänen lastensa kasvatusta vastaan, kääntyköön hänen puoleensa, sillä hän on minut kouluun pannut. Mutta sitten hän lisäsi olevansa vakuuttunut siitä, että kerran tulisin olemaan onnellinen siitä, että olen saanut suomenkielisen sivistyksen. Ja niin olenkin ollut. Voiko olla mitään onnellisempaa, kuin että mieleltään ja kieleltään, sydämetään ja sielultaan saa tuntea kuuluvansa erottamattomana osana omaan kansaansa?

Koulumme päättyi v. 1895 juhlaan, jonka opettajat pitivät meille Alppilassa ja jossa meille pidettiin kauniita ja velvoittavia puheita. Oppilaat taas kiittivät siitä lahjasta, minä koulu oli heille ollut.

Kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin, vuonna 1920, me entiset luokkatoverit kokoonnuimme Seurahuoneeseen. Suomi oli vapaa, ja valoisin toivein keskellä elämämme rikkainta työaikaa katselimme kaikki eteenpäin. Sitten päätimme, että kukin kertoisi siihenastiset elämänvaiheensa. Ne olivat hyvin erilaisia. Helmi Forsman oli YKY:n (Ylioppilaiden Kristillisen Yhdistyksen) sihteeri ja kertoi, miten hän sen piirissä tuns löytäneensä sisäisen rauhan. Vähän myöhemmin hän meni naimisiin professori Eelis Gulinin kanssa. Aliina Eriksson oli postivirkailija, mutta samalla hän oli korkean asteen teosofi, joka taas sitä tietä oli löytänyt tydytyksen. Jenny Spennert, joka oli jättänyt meidät kolmannelta varsinaiselta luokalta, mutta jonka aina laskimme kuuluvan luokkaamme, lauloi meille ihanalla äänellään, joka silloin oli kauneimmillaan. Hänellä oli ollut mitä kirjavimmat elämänvaiheet, onneton avioliitto aivan nuorena arvottoman miehen kanssa, sitten tanssijattaren ja operettilaulajattaren ura ja nyt todellinen, arvokas laulu.

Muuan tovereistamme, joka ihastuneena oli kuunnellut Jennyn laulua ja joka itse oli voimistelija, sanoi Jennylle:

“Kuinka onnellinen oletkaan, kun kerran taivaassa saat iäti laulaa”, johon Jenny heti vastasi: “Tahtoisitko sinä masseerata iäti taivaassa?” Niin jennymäinen vastaus kuin saattoi odottaa, mutta tästä ei suinkaan pidä tehdä sitä johtopäätöstä, että hän olisi ollut uskonnolle vieras, päinvastoin, hänessä eli voimakas kaipaus hyvyyteen ja puhtauteen.

Hanna Johansson taas kertoi, että hänellä oli seitsemän lasta ja että hän eli onnellisena perheenäitinä .Viipurissa. Elsa Pohjala oli virkailijana Kansallis-Osake- Pankissa, ”kuutoset”, paitsi Maiju Unonius, olivat naimisissa. Ester Hjelt oli ollut naimisissa metsänhoitaja, sittemmin ministeri Einar Cajanuksen kanssa, ja hän oli nyt leskeksi jouduttuaan ryhtynyt Tukholman Suomi-toimiston sotavuosina, on ollut kansalaisilleen. Helmi Hämäläisen kanssa.

Näin kulki silmiemme edessä sarja kohtaloita, ihmisten, jotka kerran olivat eläneet vierekkäin, mutta joitten tiet olivat eronneet eri suunnille. Ja kuitenkin voi sanoa, että pohja tuntui kaikissa, se pohja, minkä Suomalainen tyttökoulu ja sen henki oli oppilaisiinsa istuttanut.

Kun nyt ajattelen kouluani, teen sen hartaasti kiitollisena. Ehkä se tietomäärä, mikä siellä annettiin, ei vastaisi nykyajan vaatimuksia monessakaan suhteessa, mutta siellä pyrittiin kasvattamaan ja syventämään luonnetta ja antamaan elämälle tyydyttämätön kaipaus kohti kestäviä päämääriä. Sen antama uskonnollisuus ja isänmaanrakkaus oli velvoittavaa, ei onntoa sanahelinää, vaan todellista, epätsekästä työtä vaativaa. Sen vuoksi eläinkin vanha kouluni, sen opettajat ja sen oppilaat, muistossani milloinkaan sammumattomassa loisteessa. Parempaa perintöä ei mielestäni yksikään koulu kykene antamaan kuin että istuttaa oppilaisiinsa hartaan halun lisätä tietojaan ja ohjaa kunkin omalla sarallaan palvelemaan Jumalaa, isänmaata ja lähimmäistä.

VIKTORINA WESTRIN;

Kuinka viehättävinä ja sopusointuisina hämööttävätkään mielessä lapsuusijän ja kouluajan muistot, vaikka unhon verhot niitä hiukan himmentävätkin. Mutta ehkäpä juuri siksi. Surut ja vastukset ovat unohtuneet, ilot ja miellyttävät tapaukset ovat jääneet mieleen. Kouluajan muistoissa ovat opettajat tärkeinä tekijöinä. Ainakin meillä, jotka Helsingin Suomal. Tyttökoulun ensi vuosina olimme sen oppilaina, on mitä paras ja herttaisin muisto opettajistamme. Mitä kauemmin elämme, mitä enemmän elämänkokemusta saavutamme sitä enemmän olemme oppineet rakastamaan ja kunnioittamaan entisiä opettajiamme, sitä selvemmin olemme tulleet käsittämään heidän tunnollisuuttansa ja heidän oppilasten parasta tarkoittavaa työtänsä ja harrastustansa. Mahdotonta on sanoa, kuka tässä voiton veisi, sillä kaikki he kilpailivat työn tunnollisessa suorittamisessa.

Yksi näitä velvollisuudentuntoisia ahertajia koulun palveluksessa oli opettajatar Viktorina Westrin, joka Tyttökoulun ensi päivästä asti oli uskollisesti mukana, kunnes tuoni hänet korjasi 3 p:nä elokuuta 1902.

Viktorina Westrin, joka oli syntynyt syyskuun 19 p:nä 1844, oli Helsingin lapsia ja oli saanut kouluopetuksensa, kuten kaikki sen ajan tyttöset, ruotsinkielellä. Hänen puheestansa sitä kuitenkin arvasi paljoa vähemmän kuin monen muun silloisen opettajan. Hänen isänsä oli Vanhan kirkon director cantus Henrik Westrin, jolta hän kaiketi oli musikaaliset lahjansa perinyt, ja äitinsä nimi oli Eva Christina Stålhane. Perheen 9 lapsesta tulivat ainoastaan Viktorina ja häntä 3 vuotta nuorempi sisar Emelie täysikasvuisiksi. Isän kuoltua 1867 — äiti oli jo aikaisemmin, kuollut — jäivät sisarukset kahden ja asuivat yhdessä, toisiaan auttaen, kuolemaan

sa asti. Nuorempi sisar, lempeä ja ystävällinen, oli kodin täsmällinen taloudenhoitaja, joka sitä paitsi, Viktorinan avustamana, leipoi ehtoollisleipiä kirkolle, jota tointa he jatkoivat, kunnes vanhuus ja sairaus rupesivat vaivaamaan. Hauska oli nähdä sisaruksia sievässä, sopusointuisessa kodissa, jota hyvin hoidetut kukat somistivat ja jossa hyvät henget näyttivät asustavan.

Viktorina Westrin oli ensin- laulunopettaja, sittemmin opetti hän lisäksi käsitöitä ja kaunokirjoitusta kaikilla luokilla; joilla näitä aineita opetettiin, nim. laulua kaikilla luokilla, käsitöitä II—V luokilla ja kaunokirjoitusta I-III luokilla. Syyslukukauden alusta v. 1882 annettiin laulunopetus kahdella ylimmällä luokalla toiselle opettajalle.

Kun Tyttökoulu tuli valtion oppilaitokseksi, pysyi Viktorina Westrin tuntiopettajana käsitöissä ja kaunokirjoituksessa. -

Paitsi opetusta koulussa antoi Viktorina Westrin soittotunteja kodissansa, ja lukemattomat ovat - ne tyttöset, jotka siellä kävivät soitannon alkeita oppimassa.

- Opettajatar Westrin oli itse täsmällisyys ja sääntällisyys. Itse hän ei hutiloanut eikä hermostuneesti kiirehtinyt, eikä sallinut sitä oppilaitensa tekevän. Niin kuin hän tehtäväksi, niin se oli tinkimättä tehtävä.

Aina hän oli vakava, tyyni ja rauhallinen, mutta vaativain Oppilaat hän sai innostumaan aineisiinsa ja yleensä olivat tulokset hyvät. Oppilaat tunsivat kunnioitusta - opettajaa kohtaan, sillä hän oli aina oikeudenmukainen ja hänen tunnustusta sisältävät arvostelunsa tuottivat suurta iloa. Varsinkin käsitöissä oli kilpailu suuri ja se näytti suuresti tyydyttävän -opettajaa. Kaksinkertaisesti hauskat olivat käsityötunnit, kun opettaja jostakin hauskasta tahi opettavaisesta kirjasta luki ääneen. Yleensä hänen tuntinsa eivät koskaan tulleet ikäviksi eikä pitkäveiteiksi, niin hyvin hän taisi istuttaa omaa velvollisuudentuntoansa ja harrastustansa oppilaihin. Ja korkeat ajatukset hänellä olikin opetusvelvollisuudestaan ja aineittensa tärkeydestä. Hänellä olikin tapana sanoa: - käsityöt ja kaunis käsiala ovat naisen kunnia. Aniharvoin sattui, että joku oppilaista ei olisi käsitöissä suorittanut koko kurssia, monet ennättivät tehdä ylimääräisiäkin töitä. Ja kehumatta voi sanoa, että opettajatar Westrinin. kaunokirjoitusopetus oli sen lainen, että kaikki oppilaat, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, saivat kauniin, ainakin hyvän käsialan.

Kerran alaluokilla kirjoitetussa runossa, jossa opettajia arvosteltiin, sanottiin opettaja Westrinistä: ”Westrin kehuu toimiaan”. Joko tuo arvostelu oli väärinkäsityksestä syntynyt tahi olivat sanat huonosti valitut; oikea asianlaita oli, että opettajatar Westrin tahtoi saada oppilaita käsittämään, kuinka tärkeänarvoista oli suorittaa tunnollisesti ja hyvin koulutyönsä, olkoon että tehtävät kuuluivat harjoitusaineihin, joita aina on pidetty muita ala—arvoisempina. Viktorina Westrin hoiti tunnollisesti, mitä oli ottanut tehtäväksensä; sääntillisesti hän saapui kouluun, koskaan myöhästymättä. Virkavapautta hän ei-koskaan nauttinut, ennenkuin pari vuotta ennen kuolemaansa terveys murtui, jotta joutui vuoteen omaksi. Vielä hän siitä kuitenkin nousi ja jatkoi jälleen keskenjäänyttä työtänsä, vaikka kovien tuskien vaivaamana, koskaan kuitenkaan niistä valittamatta.

Ahkerana, tarkasti eläen, sai opettajatar Westrin kootuksi pienen omaisuuden, josta hän jälkisäädöksessä määräsi osan Maria-yhdistyksen palvelijatar kodille ja osan Tyttökouluile varattomia oppilaita varten, siten jättäen kauniin, unohtumattoman muiston rakastamaansa Tyttökouluun.

Elin Malin

HILDA KÄKIKOSKI

OPPILAANA JA OPETTAJANA

Hän kuului likeltä Helsingin Suomalaiseen Tyttökouluun. Sen oppihuoneissa hän keräsi koulutietonsa, ja sinne hän myöhemmin jälleen palasi, niitä opettajana jakaaksensa nuorelle polvelle.

Hilda Käkikoski, sepän tytär Lapträskin Porlammilta, pääsi tyttökouluun vasta viidennellätoista ikävuodellaan, nykyistä 1 varsinaista luokkaa vastaavalle kolmannelle. Se tapahtui syksyllä 1878. Omin päinsä hän oli valmistustyöt suorittanut, sen lisäksi mitä maalla oli oppinut kylä- ja kansakoulussa. Hänen tiedonjansonsa oli niin suuri, että hän kesällä usein oli lukenut yöt läpeensä, tehtyään päivin ankaraa peltotyötä. Talvella oli vaikeampaa, ei saanut polttaa lamppua eikä häiritä muita ihmisiä. Piironki oli kulmittain tuvan nurkassa. Tyttö kiipesi hiljaa sen taakse, toisessa kädessään kirja, toisessa pieni pärevalkea — »hyvin pieni, etteivät toiset olisi heränneet», hän itse kertoo. Eikä hänen kirjatyönsä rajoittunut pelkkään omaan opiskeluun. Kansakoulua käydessään hän samalla oli ollut kyläkoulun opettajana. Kansakoulunopettaja, joka oli kylä- koulun tarkastaja, todisti, että; Hilda oli »menestyksellä ja kiitettävällä innolla» hoitanut 'opettajaintaan, ja palkaksi hänelle annettiin kaksi tynnyriä viljaa. Onnellisena hän meni levolle sinä iltana, muistellen lauseita, jotka hän pienenä oli tavannut aapisestaan: »Jumala ei ole luonut kaikkia ihmisiä samanlaisiin virkoihin. Muutamia hän on luonut maanviljelijöiksi, toisia ammattilaisiksi, toisia hän taas on luonut opettajiksi.» Jo silloin, aikoja sitte, hänestä oli tuntunut, että Jumala oli luonut hänet opettajaksi. Se ajatus nyt yhä varmistui. Opettajaksi hän oli valmistuva koulunkäyntinsä kautta Helsingissä.

Veli saattoi sisaren pääkaupunkiin. Korillinen eväitä, toinen vaatteita sekä 10 markkaa — siinä tytön koko omaisuus. »Uljas oli mieleni», hän kirjoittaa. Pääsihän hän nyt tiedon lähteille. Mutta raskaampi oli hänelle koulu aika, kuin monikaan opettaja tai toveri tiesi aavistaa, kuullessaan luokalla hänen. viisaita ja varmoja vastauksiansa. Hän asui kurjimmissa työläisperheissä, usein kärsien nälkää ja villa. Yhteen aikaan hänen huoneenaan oli ruumisarkkumakasiini. Lisäksi hän kertoo ympäristönsä siveellisestä tasosta: »Sain kokea mieltä järkyttävää tuskaa juoppouteen sortuvien ystävien ja harhaan joutuneitten naisten seurassa.» Eipä ihme, että jotakin kulmikasta ja erakkoista ilmeni hänen olemussansa silloin. Itse hän sanoo, että runoiluinto ja uskonnollinen herätys suojelivat häntä henkisesti sortumasta. Kuitenkin hänen hermostonsa kärsi niin, että hänen kahden kouluvuoden jälkeen täytyi vuodeksi keskeyttää opintonsa.

Kun hän taas kouluun palasi, oli hän ruumiillisesti reipastunut ja sisäisesti syventynyt. Luvuissansa hän oli kaiken aikaa menestynyt; niin nytkin edelleen. Hänessä kasvoi nuori voima ja intomieli. Hartaasti hän

kiintyi opettajiinsa, etenkin johtajatar Otilia Stenbäckiin, joka äidillisesti tuki häntä hänen taisteluissansa. Hän sulautui toveripiiriin taisin kuin ennen ja ponnisteli parhaansa mukaan sen hengen kohottamiseksi. Hän kirjoittaa päiväkirjaansa: »Pitäisihän minun, luokan miltei vanhimpana oppilaana, jotakin matkaan saada. Olen päättänyt kirjoittaa innokkaan puheen sanomalehteen. Jospa se jotain vaikuttaisi!» Ja kirkossa hän kumartuu penkkiinsä laulettaessa »Rauha maassa ja ihmisille hyvä tahti», — sillä »silloin muistin luokkaani ja toivoin, että -Jumala antaisi tovereilleni hyvän tahdon opettajia kohtaan

Tämän ajan runoista on säilynyt m. m. v. 1883 kirjoitettu kouluaine: »Taikasauva jos mulla oisi.» Nuoren kirjoittajan epäitsekäs, ihanteellinen mieliala ja syvä runollisuus siinä lupaavana ilmenee.

20-vuotiaana Hilda pääsi tyttökoulusta. Pari viikkoa ennen hän kirjoittaa: »Kaikki opettajat ja toverit ovat minulle niin rakkaita, etten tahtois heistä koskaan erota.» Ja kouluaikaa muistellen hän myöhemmin lausua: »Suomen- parhaimmat miehet ja naiset jakoivat minulle opetusta tyttökoulussa. Siellä sujui suloisena Suomen kieli, oppisalit olivat avarat. Ja kun olimme koulusta lähtemäisillämme; - silloin opettajat kehoittivat meitä panemaan päämäärämme korkealle, koettelemaan 'lento kykyämme, jotta siipemme vahvistuisivat. Me tunnemme, että isänmaa meitä tarvitsee, ja siitä on Syntynyt rinnassamme ennen aavistamaton onnen tunne. Eikö kiitollisuus täyttäisi sydäntä sen, joka on saanut kansalaisoikeuden ihanteiden ikuisessa valta kunnassa!»

Tyttökouluun liitetty jatko-opisto, jossa Hilda Käkikoski sai tilaisuuden -jatkaa opintojansa, siten vahvistuakseen toivomaansa opettajaa tehtävään, vahvasti ja täydensi koulun vaikutusta. »Isänmaanrakkaus oli kuin ilma, jota hengitimme», hän lausuu. Hän muistelee erästä lehtori Godenhjelmin puhetta, joka 'oli painunut syvälle hänen sieluunsa. Puhuja oli lausunut, että elämä täysikasvuisten nuorten eteen avautuu avarana maisemana, jossa laaksot ovat sumun peitossa, mutta kukkulat kirkkaasti hohtavat. Laaksossa sumun keskellä kiertelee lukemattomia teitä; toiset vievät syvänteihin, toiset kukkuloille. Koulu, koettaa opastaa kasvattejaan sellaisille teille, jotka kirkkautta kohden -johtavat, mutta se ei voi joka kohdassa -tarkkoja ohjeita antaa, se vain -viittaa muutamia kukkuloita, muutamia korkeita puita, jotka hämärästä kohoavat. Itse tulee nuorten etsiä sumun keskellä tiensä. Mutta jos he uskollisesti noudattavat koulun antamia johtoviihtoja, pitäen katseensa aina noihin korkeisiin kohtiin tähdättyinä, silloin he eivät eksy syvänteihin, vaan heidän tiensä kulkee yhä korkeammalle, ihanteellisuuden auringon paisteisia ylänköjä kohden. — Ja Hilda Käkikoski tunnustaa kiitollisena: » tienviitat ovat ohjanneet meitä hyödylliseen elämään hyvien voimien palveluksessa.»

Tiedämme, kuinka kauniisti Hilda Käkikoski vaali koulun perintöä, kuinka rikkaaksi ja monipuolisesti hyödylliseksi hänen elämänsä tuli, hänen toimiessaan opettajana, esitelmäsiijänä, kirjailijana, eduskunnan jäsenenä, kaikkialla jaloja aatteita ajaen, uupumatonta työtä tehden ja pelkäämättömänä taistellen.

Helsingin Suomalaisella Yhteiskoululla oli onni kiinnittää hänet historianopettajakseen; siinä toimessa hän oli 12 vuotta. Samalla hänellä - kuitenkin oli tilaisuutta tuntiopettajana jakaa rikkaan henkensä antimia myös oman vanhan koulunsa oppilaille. - Suomalaisen Tyttökoulun yläluokilla hän opetti historiaa vuosina 1897—1902. Hän laajensi tietojansa lakkaamatta, tullakseen yhä pystyvämmäksi kutsumuksensa täyttämiseen; niinpä hän yliopistossa suoritti pohjoismaisen historian laudatur arvosanan. Koko sydämensä ja rakkautensa hän antoi työhön nuorison hyväksi. Yksimielisesti hänestä todistetaan, että hän oli harvinaisen onnistunut opettaja, sekä etevä tietojen jakaja että jalo kasvattaja. -

Useimmat niistä lausunnoista, jotka Hilda Käkikosken puheissa ja muistelmissa selvittävät hänen suhdettansa koulu- työhön ja oppilaisiin, kohdistuvat lähinnä yhteiskouluun.

- Mutta yhtä hyvin ne kuvastavat hänen vaikutustansa myös tyttökoulussa. Hänen papereissansa on paljon tämäntapaisia lausuntoja: »Ah, minä rakastan nuorisoa! Kuinka rakastan kalliita oppilaitani! Minä tahtoisin saada heidät onnellisiksi ja onnea tuottaviksi.» Oli hänelläkin vaikeutensa ja masentumisensa hetket, mutta työn rakkautta ne eivät laimentaneet. Puheessaan erälle oppilasparvelle hän lausuu: - »Oi kuinka onnellista rakastaa työtänsä. Jos minulle avattaisiin eteeni kuun kullat ja päivän päärlyt,— niin minä valitsisin juuri tämän. Minä uskon, ettei ole suurempaa onnea elämässä, kuin että voi koko sydämellään rakastaa tehtä-

väänsä.» Hän rakasti opettajaintansa niiden nuorten, rakkaiden ihmisyksilöjen tähden, jotka hänen käsiinsä oli uskottu. Ja vielä enemmän. Siinä, mikä hänelle aluksi oli »vihkokasoja, Annoja ja Liisoja ja arkihuolia» — siinä hän löysi kalliin isänmaansa, ja se aatelo i koulun vähäpätöisimmätkin toimet tärkeiksi ja korkea-arvoisiksi. Sydän oli pyhitettävä työhön isänmaalle, ylhäältä saatu valo oli ehtona siihen, että sydänjuuret oikein syvälle pääsivät isänmaahan tunkeutumaan — ja kun näin tapahtui, muuttui vähäpätöinen suureksi ja isänmaa löytyi juuri noista jokapäiväisistä pikku tehtävistä, jotka muuten olisivat joskus voineet tuntua raskailta ja yksitoikkaisilta.

Tällainen opettaja kykeni oppilaitansakin innostuttamaan. Niinpä kertoo eräs Suomalaisen Tyttökoulun oppilas muistelma n viimeiseltä kouluvuodeltansa: »Kevätlukukausi lähestyi loppuansa. Toukokuun aurinko lekotti lämpöisimmillään, ja iltasin löivät viidennen luokan isot tytöt neljää lyöntiä Kaisaniemessä tai vanhan kirkon puistossa. Silloin ilmoitti neiti Käkikoski eräällä historian tunnilla olevansa aivan neuvoton, kun kurssista vielä oli hyvin paljon jäljellä. Meillä oli heti keino keksittynä: pidetään lisätunteja iltapäivällä, jos vain opettaja jaksaa. Lisätunnit pidettiin, ja posket yhtä hehkuvina innosta kuin muina iltoina neljästä lyönnistä istuimme kuumassa luokkahuoneessa, johon iltapäiväaurinko paahtoi täydeltä terältä, ja tutustuimme »Käen» johdolla Danten Divina Commedian ihmeisiin.»

Hilda Käkikoski oli etsivä, tutkiva luonne, ja itsenäiseen ajatteluun hän tahtoi oppilaitansakin johtaa. Joskus hän antoi heille mietittäväksi kysymyksiä sellaisia kuin: »Mitä ajattelette Napoleonista?» »Millainen on siveellisesti vapaa ihminen?» Nuoret tytöt tunsivat tehtävän vaikeaksi, mutta heidän mielenkiintonsa heräsi. Ei puhunut opettaja kuuroille korville, kun hän oppilaittensa usein lapsellisiin lausuntoihin vaatimattomalla tavalla liitti omansa: »Napoleonista näemme, että mitä suuremmat luonnonlahjat ovat, sitä suurempaa turmiota niistä voi koitua, ellei niihin yhdy jalo luonne.» Tai: »Minun ymmärtääkseni se ihminen on siveellisesti vapaa, joka tekee hyvää, vaan ei palkinnon toivosta, ja karttaa pahaa, vaan ei rangaistuksen pelosta.» Vielä parin vuosikymmenen takaa Hilda Käkikosken oppilaat näitä hänen opetuskeskustelujansa muistavat.

Tietojen yksityiskohdat hälvenevät ajan varrella, mutta jalon opettajan henkilökohtainen vaikutus on katoamatonta siementä. Sellaista Hulda Käkikoski on suureksi siunaukseksi runsain käsin kylvänyt.

Syvällä kiitollisuudella Helsingin Suomalainen Tyttökoulu häntä muistaa, lukien hänet parhaimpainsa joukkoon.

Hilja Haahti.

MUISTELMIA KONVENTEISTA

Kukkia, lämpöä, kirkkaita valoja, iloisia kasvoja, loistavia silmiä, raikasta riemua! Jotain tällaista sisältyy siihen ihmeelliseen tunnelmaan, mikä on jäänyt mieleen kouluajan konventti-iloista. Juhlaa ne olivat, joka kohosi yläpuolelle arkisen aherruksen ja jokapäiväisten huolten.

Oli aivan kuin olisi päältään karistanut viikon varrella kertyneet pikku surut ja ikävyydet, kun lauantai-iltana puki ylleen pyhäisemmän puvun ja kiiruhti konventtiin. — Miten hauskalta ja kodikkaalta näyttikään meistä aina silloin tuo muuten niin jylhä juhlasali.

- Valkoiset liinat peittivät kaikkia pöytiä, jotka oli asetettu keskuksiksi tuoliryhmille ympäri saha. Jokaisella pöydällä oli kukkia ja ympärillä istui iloisia parvia tyttöjä. Aina kun joku uusi ihminen astui saliin, katsahdivat kaikki jännityksellä ovelle, sillä jokainen odotti lempiopettajaansa. Ihaileva, melkein jumaloiva ilme kuvastui sitten niissä silmissä, jotka näkivät kaivatun ihastuksensa saapuvan.

Ohjelma oli sangen vaihteleva. Kaikki toivat kortensa yhteiseen kekkoon joten ohjelmamme yleensä edusti kaikkia niitä harrastuksia ja taipumuksia, mitkä meissä liikkuvat.

Säveleitä iltamme olivat tulvillaan. Vuoroin soitettiin, vuoroin laulettiin. Olimmehan itse silloin niin täynnä välitöntä tunnetta ja siitä kertoivat konventit sekä sen säveleet.

Järjellekin koetimme antaa osansa. Yritimme kehittyä itsenäisiksi naisiksi jotka osaisivat täsmällisesti lausua mielipiteensä. Tätä tarkoittivat keskustelukysymykset, kuten esim. kotimainen teollisuus» y. m. Mutta yleensä me näissä aina epäonnistuimme Ne jäivät opettajien haltuun ja me saimme kuulla heiltä monia järkeviä ajatuksia.

Hauskinta oli kuitenkin vapaa seurustelu ja keskustelu. Silloin lähestyimme toisiamme ja uskalsimmepa joskus lausua jonkun sanan noille juhlallisille, kunnioitettaville opettajillekin. Tuntui niin oudolta, kun ei tarvinnut viitata, kun heitä puhutteli, eikä edes nousta seisomaan. — Lopuksi kuului aina ohjelmaan piirileikkiä. Se olikin illan loistokohta. Siinä me hypimme oikein sydämen pohjasta iloiten. Moni herkkä tyttösydän oli pakaht.ua onnesta, kun sai rakkaimmalle opettajalle piirissä laulaa:

»Sua lemmin, leinniin, omanani armaanani lemmin.» Ja viikkoja jälkeenpäin vielä muisteltiin, oliko joku opettaja hakenut piiriin.

Kun poislähdön hetki saapui, tuli se säännöllisesti liian varhain. — Silloin ryntäsi liuta tyttöjä alakäytävään ja sieppasi opettajien takit auttaakseen niitä heille ylle. Se, jolle ei riittänyt takkia, koetti korvata tappionsa pitämällä ovea auki tai — mikä oli parasta — saattamalla opettajaansa kotiin.

Mutta kaikki eivät kuitenkaan saaneet ottaa osaa näihin toimituksiin, sillä puheenjohtaja oli ankarana komentamassa penkkivaliokuntaa asettamaan penkkejä ja tuoleja asiamukaiseen järjestykseen. Emmekä me kai koskaan heti ensi kerralla osanneet panna »pitkiä penkkejä» ja »lyhyitä penkkejä» oikeille paikoilleen. Siivooja-Hilda päivitteli huonoa päätämme, joka, ei ottanut oppiakseen tätä penkkisysteemiä. Eihän hän käsittänyt, miten pyörälle koulutytön pää voi mennä, kun oli saanut auttaa takkia päälle ja pitää ovea auki ja saanut kiitokseksi maailman herttaisimman hymyilyn. —

Kun vihdoin kotona omassa sängyssään mietti illan tapahtumia, tunsu vaistomaisesti, että tämä oli sanomattoman onnellista aikaa, joka ehkä ei koskaan palaa. Mutta kuitenkin vasta jälestäpäin on tysin käsittänyt, miten kokonaan tyttökoulun vakavat suojat meitä varjelivat kylmiltä viimoilta ja elämän epäsoinnuilta.

Liisa Paloheimo

-

ERÄS TYTTÖKOULUN RYHMÄKUVA.

Joku vuosi sitte oli Helsingissä eräänä iltana koolla pieni seura herroja ja naisia ja oli tämän seuran huomion esineenä ruskea, kultakehyksiin sidottu kellastunut valokuva, joka kierteli miehestä mieheen tai kokosi läsnäolijat ryhmään ympärilleen. Kuva esitti lapsiparvea vanhanaikaisissa puvuissa, tyttöjä, jotka sävyisinä ja juhlallisina istuivat -nähtävästi ensi kertaa eläissään - valokuvaustoimituksessa. Mikä oli rikkaammin puettu, mikä köyhemmin, - ilme kaikkien kasvoilla todisti, että he vielä elivät varhaisen lapsuuden unen omaisilla mailla.

Kokoontunut seura etsi lapsiparvesta yhtä, jonka piirteet ensi kertaa olivat ikuistetut tässä ryhmäkuvassa, yhtä, joka oli kasvanut Suomelle suureksi ja rakkaaksi, häntä, joka hiljan oli kuollut. Ei kuitenkaan ollut helppoa vanhasta kuvasta eroittaa kasvoja, jotka sittemmin olivat saavuttaneet niin tavattoman - ilmeikkyyden ja sielukkaimpina mitä kansa oli tuottanut syöpyneet sen mieleen. Aika oli himmentänyt kuvan ja tehnyt kaikki nämä lapset samannäköisiksi.

Eipä kuitenkaan! Tuossahanhän oli, aivan selvästi hän. Yksi seurasta oli löytänyt hänet ja nyt tunsivat hänet kaikki, ihmetellen, että tässä uinuvassa yhdeksän vuotisessa tyttöessä todella jo saattoi nähdä idullaan suuren *Ida Aalbergin*.

Jo tässä ensimmäisessä lapsuuden kuvassa eroaa hän kaikista tovereistaan. Hän seisoo pää pystyssä omalla tavallaan, hänen koruttomalla puvullaan on oma erikoinen tyylikkyytensä, keskellä uinuvia tyttöjä seisoo hän havahtuva katse suunnattuna maailmaan. Hän on jo tässä ensimmäisessä kuvassaan prinsessa tuhkimon puvussa, hän on oma itsensä, ylpeä ja yksinäinen ihminen.

Kokoontunut seura viipyi hämärtyvässä illassa, liikutetuin mielin katselen Suomalaisen Tyttökoulun ryhmäkuvaa vuodelta 1869 ja suurinta sen oppilaista, jonka lapsenpiirteet he tässä kuvassa olivat nähneet ensi kerran. Ja he johdattivat mieleensä *Ida Aalbergin* loistavan ilmestyksen, silmät, jotka olivat kuin meri, äänen, joka soi, myrskysi ja nyyhkytti, solakan, teräksenjoustavanvartalon, liikkeet täynnä voimaa, suloa ja sopusuhtaisuutta. Minne hän tuli, siellä oli juhla ja missä hän kulki, siellä elämä elpyi ja syveni. Ja he johdattivat mieliinsä, mitä he olivat kuulleet hänen lapsuudestaan, kuinka hän isänsä, ratavartian punaisesta tuvasta ~Divikossa juoksi sepän pajalle ja siellä seisoj tuntiakausia katsellen rautaa, jota sulatettiin tulesta ja taivutettiin, kuinka hän äitinsä ruokasäiliössä luki seinään liimatusta sanomalehdestä ensi kerran sanan "teatteri" ja mietti mitä merkitsi, että joku esitti kuningataria, kuinka hän ensi kerran vietti unettoman yön pelkästä onnesta, kun hänen kotiseudullaan Leppäkoskella vierailevat ylioppilaat olivat olleet pyytämässä häntä esiintymään seuranäytelmätilaisuudessa, ja kuinka hän vihdoin viisifoistavuotiaana määrätietoisesti jätti kotinsa "ja liittyi Suomalaiseen Teatteriin. Hän ei valinnut tätä tietä sen vuoksi että jokin näytöntö teatterissa olisi hänet hurmannut.

Tyttökoulun ensimmäinen luokka v. 1869.
Keskimmäisenä *IDA AALBERG*.

Hän ei silloin ollut nähnyt yhtään teatteriesitystä. Vasta Hämeenlinnassa, kun ratkaiseva askel jo oli otettu ja hän jo oli teatteriin pyrkinyt, näki hän ensi kerran Suomalaisen Teatterin näytännön. Lisäksi ei se tehnyt häneen erikoista vaikutusta. Pyrkiessään näyttämölle seurasi hän sisäisiä vaistoja, jotka pienestä pitäen olivat, keskellä ahtaita arkisia oloja kodissa, sanoneet, että hän on määrätty joksikin suureksi. Yllämainitussa seuranäytelmässä lienee hänelle selvennyt, mikä se suuri oli, johon hän oli kutsuttu. Nuori Suomalainen Teatteri tarjosi uudelle näyttelijättärelleen

50 mkn kuukausipalkan, työtä ja ponnistusta. Pian sai vasta herännyt suomalainen kansallistunto hänestä yhden niitä tunnustähtiä ja ihmeitä, mitä se tarvitsi uskonsa lujittamiseksi. Puutteellisilla tilapäisillä näyttämöillä vietti Suomalainen Teatteri juhlia, joiden muistojen yllä kautta aikojen tulee palamaan aamuruskonhohde. Se ensimmäinen suomalainen sivistyspolvi, jonka muutamia jäseniä vielä on elossa, tuntee alati jotakin taikasauvan kosketuksesta, kun mainitaan nimi Ida Aalberg.

Hänen tiensä vie nyt raskaiden, ponnistuksen ja vaivannäön opintovuosien kautta - Dresdenissä opiskellessaan hän suorastaan näki nälkää - niille taiteellisen kypsyyden kukkuloille, joille ovat päässeet aivan harvat valitut. Hän vie suomenkielen ja suomalaisen taiteen suurille europalaisille näyttämöille, saaden aikaan ihmettelyn ja ihastuksen maailmankaupungeissa. missä Suomea siihen asti on pidetty raakalaismaana. Ilta pimenee, pimeä verhoaa lapsenkasvot tyttökouluun ryhmäkuvassa. Läsnaolijain silmien eteen nousee Ida Aalberg voimansa vuosina. Minkä mielestä hän oli suurin Ibsenissä: Hedda Gablerina, Merenneitona, Ella Rentheiminä, Norana, Rebekka Vestinä. Mikä väittää hänen Kleopatraansa, Juliaansa tai Ofeliaansa vieläkin suuremmiksi. Mille hän on unohtumattomin Kirsti Fleminginä, mille Orleansin: neitsyenä, Magdana, mille Maria Stuartina. Mikä haluaa muistella Cypriennen tartuttavaa. naurua, mikä kamelianaisen liikuttavaa kuolinkohtausta, mikä Kleopatraa, kun hän kaipauksensa ja mustasukkaisuutensa vallassa lausuu sanat: voiko Fulvia kuolla? tai Ofelian valitusta »kun ei hän palaja"! Mikä muistelee Hedda Gableria sinä hetkenä, jolloin hän pöyhii kilpailijattarensa punaisia hiuksia, tai sitä hetkeä, jolloin hän luo viimeisen katseensa elämäänsä, joka on "hänet pettänyt, mikä muistelee Rebekka Vestä sillä hetkellä, jolloin hän ripittää itsensä, mikä kyyneltyy vieläkin ajattellessaan Skottlannin kuningattaren ylimaallista korkeutta hänen astellessaan mestauslavalle.

Unohtumaton on hän jokaiselle joka joutui hänen persoonallisuutensa taika piiriin, lakastumaton on muisto hänen taideluomistaan silmille, joiden oli suotu nähdä niiden kukkivan.

Ida Aalbergissa omistaa suomalainen isänmaa yhden suurimpia näyttämöneroja, mitä Europpa ori tuottanut, yhden syvimpiä inhimillisen tunteen tulkitsijoita, mitä on syntynyt. Sellaisena kuuluu Ida Aalberg Suomen kansallisiin kalleuksiin.

Maila Talvio.

»HERTZIN PUULAAKI»

Tyttökoululaisia ja jatko-opistolaisia asui aina kahdessa suuressa »puulaakissa», Hertzin puulaakissa ja Vinterin puulaakissa.

1880-luvun keskivaiheilla minäkin olin päässyt Hertzin puulaakiin. Sieluna ja johtajana siinä oli tati Maria Hertz, pieni, ketterä, ijäti nuori tati Maria.

Ei suinkaan pidä uskoa että tati Maria piti meitä tyttöjä luonaan asumassa rikastuakseen. Ne joilla oli varaa maksoivat 65 markkaa kuukaudessa, ne joilla ei ollut varaa maksoivat vähemmän taikka ei mitään.

Pääasia oli että niin monta tyttöä kuin mahdollista pääsi osalliseksi suomenkieliseen sivistykseen.

Puulaakin tytöt olivat sijoitetut moneen eri taloon, jotka kaikki olivat tati Marian valvonnan alaisia. Siinä osastossa, jossa minä asuin, matalassa puurakennuksessa Annan- ja Uudenmaankadun kulmassa, meitä oli monta: Hilja, Mari, pikku Hanna eli Lilu-Hanna, iso Hanna, Emma, Elli, Elsa, Anna ja minä. Elli, Anna ja Emma olivat jatko-opistolaisia ja hiukan vanhempia kuin me muut, ja siitä syystä sekä myöskin siitä syystä, että me pidimme Emmaa lehtori Godenhjelm in suosikkina, heillä epäilemättä oli enemmän sanomista kuin meillä muilla - tarkoitan meidän kesken. Kun esim. joskus yhteisillä varoilla lähetettiin ostamaan munkkeja Ekbergiltä, Emma tavallisesti määräsi kuinka ne olivat jaettava.

Lilu-Hannalla ja minulla oli yhteinen pöytä ja sen äärestä saattoi nähdä kaksi tärkeätä tapahtumaa: Me tiesimme aina ennen muita milloin Maria-tati tuli tarkastamaan puulaakia ja milloin Maria-tädin palvelustyttö, pitkä Lieppo, toi meille illallista. Muut verot söimme tädin asunnossa, Annankatu 5, mutta illallisen, johon kuului teetä ja voileipiä sekä jotain leikkeleit, saimme omaan asuntoomme, jotta kotityömme eivät liikoja häiriintyisi.

Muistan aina kuinka tati kerran tuli tarkastusretkelle ja LiluHanna ja minä syöksyimme siivoamaan pöytäämme, jossa muutoin Hannan puoli säännöllisesti olikin siisti ja minun epäsiisti. Miten lie tati ollut pahalla tuulella, eikö malttanut tutkia asian oikeata laitaa, mutta tosi oli että Hanna sai toria ja minä sain kiitoksia, joka juurrutti Hannaan syvän vakaumuksen että niinä olin tädin suosikki. Siitä sitten usein väiteltiin, vaikka muutoin oltiin kovin hyvät ystävät.

Aina kun pitkä Lieppo oli tuonut antimensa, joita syödessä tietysti juteltiin ja laskettiin leikkiä, minulla tavallisesti tuuli kohosi niin etten mitenkään malttanut tehdä työtä enää. ja kovin oli vaikea antaa toistenkaan rauhassa lukea läksyjään. Mutta säännöllisesti joka aamu koitti minulle katumuksen ja nöyryytyksen hetki, kun kouluun astuessani ison Hannan ja Hiljan kanssa huomasin, kuinka he osasivat historian läksyn tai »Hermann und Dorothean» sujuvasti kuin vettä, ja minä en tiennyt tuon taivaallisempaa. »Rakas Hilja, pikku Hanna kulta, kertokaa hiukan minulle siitä Vandalien retkestä Afrikkaan. En ikinä enää häiritse ketään iltasilla . . . Hyvät tytöt. . . elköö nyt muistelko entisiä!» Ja Hanna ja Hilja tietysti säälivät ja päättäsivät päähäni kaiken minkä saivat siihen mahtumaan. Illalla valitettavasti hyvät aikomukseni olivat useimmiten unohtuneet.

Samassa huoneustossa kuin Maria-tati asuivat puulaakin kaikkein nuorimmat, Sally ja Benni, jotka aina, kun tati käänsi selkensä, kiusottelivat toisiaan. Se loppui useimmiten siten että Sally puhkesi kyyneltulvaan ja Benni sai toria.

Kerran kun tulin sinne, ei tati ollut kotona, mutta Benni irvisteli sanomalehden takaa ja Sally valitti huoliaan: »Se Bennibuu-uuh-huu - on aina semmoinen – semmoinen», huomasin että Sally haki muististaan jotain oikein voimakasta sanaa, joka kuvaisi Bennin kataluutta, ja vihdoin hän sen löysikin ~ »semmoinen marttyyri- buu-uhuu . . .»

Paitsi näitä kahta huoneustoa oli Maria-tädillä vielä parissa kolmessa paikassa, läheisimmässä naapuristossa huoneita, joissa asui hänen tyttöjään ja poikiaan, jälkimäiset enimmäkseen tyttöjen serkkuja. Kaikki söimme aamiaiset ja päivälliset tädin luona ja kaikkia meitä hän kohteli kuin omia lapsiaan, tuo ihmeellinen, uhrautuva, laajasydäminen tati Hertz.

Hertzin puulaakissa vallitsi hyvin lojaali toveruushenki ja puulaakin kunnia oli kaikille hyvin kallis. Muistan kerran erään pöyristyttävän tapahtuman, joka tuotti meille paljon huolta.

Elsa, tytöistä kiltein, hento ja hellä, joka ei olisi voinut karpästäkään loukata, sekä minä ja Elsan serkku Bertil olimme jonnekin menossa ja kuljimme pitkin verraten pimeätä Kaivokatua. Akkia tuli vastaamme pari meluavaa venäläistä sotamiestä, ja sekä Elsa että minä päästimme pienen hätähuudon - aivan syyttä tietysti. Bertil mutisi jotain että semmoisia raukkoja ne on aina tytöt ja tarjosi ritarillisesti käsivartensa kummallekin meille. Siinä me sitten marssimme, Bertil keskellä ja Elsa ja minä riippuen kiinni kummassakin käsivarressa, kun vastaamme tulee - oi kauhistus! -itse Tiila-tati.

Jo nyt taisi tulla aivan onnettomuus, ja jos se vielä tulee Vinterin puulaakin tietoon, niin kylläne nauravat . . .

»Pyh . se nyt on koko asia», virkkaa Bertil, »kyllä minä tiedän että ne Vinterin puulaakilaisetkin . . .»
»Mitä sinä tiedät?»

»Kaikenlaista tiedän, eikä siitä kukaan melua nosta.»

»Elä nyt yhtään. Et sinä tiedä mitään.»

»Tiedänpähän että kaikki Vinterin puulaakin tytöt ovat rakastuneet Hannekseen, kun hänellä on niin kaunis kihara tukka ja siniset silmät . . .»

»No nyt sinä taas! Kyllä ne on kaikki pojat ilkeitä! Ei ole

ainakaan Maiju häneen rakastunut, sen minä tiedän. . ”

”Kyllä se on Maijukin . . .»

”Jos sinä uskallat sanoa semmoista Maijusta, niin. . .”

Ja omat huolestukset haihtuivat hetkeksi jouduttuamme tähän hauskaan väittelyyn.

Kun saavuimme kotiin, olimme kuitenkin aika noloja ja toiset tytöt vielä pelottelivat että kyllä te nyt saatte. Pienenä lohdutuksena oli se että toisena syyllisenä oli Elsa, jonka täydellistä kiltteyttä ei kukaan voinut epäillä. Olisipahan ollut vilkas Lilu-Hanna tai kaunis Mari ja minä, niin voi, voi.

Elsa ja minä olimme päättäneet koettaa seuraavana aamuna koulussa mikäli mahdollista välttää Tiila-tädin silmiä, mutta kumpikin lensimme sattumalta melkein hänen syliinsä heti astuttuamme sisään tuohon vanhaan taloon Fabianinkadun ja Hallituskadun kulmassa. Mutta Tiila-täti vain nyökäytti päätään ystävällisesti eikä virkkanut mitään. Kun parina seuraavanakaan päivänä ei mitään sen kummempaa kuulunut, aloimme jo toivoa että ehkei Tiila-täti ollut meitä pimeässä tuntenutkaan.

Mutta kyllä hän oli. Muutamien päivien kuluttua hän aivan odottamatta pyysi meitä puheilleen ja sanoi ettei sovi sillä lailla kävellä, mutta hän ymmärsi myöskin aseman täydellisesti, eikä siitä sen enempää puhuttu. Hertzin puulaaki oli kuuluisa koko Helsingissä musikaalisuudestaan. Kaikki Maria-tädin veljen- ja sisarenpojat ja -tytöt lauloivat ja soittivat, ja me muutkin koetimme viserrellä kykymme mukaan. Hertzin puulaakin sekakuoro, mieskuoro ja naiskuoro täyttivät vallan korkeitakin vaatimuksia. Ellin ja ison Hannan kauniit sopraano-äännet, Jalon ja Fritiofin tenoriäännet ja Bertilin sulava barytoni olivat tunnetut koko Helsingissä. Lomahetkinämme laulu ja soitto olivat ilonamme, johon emme koskaan kyllästyneet, ja kaikessa hiljaisuudessa saimme joskus kuulla oman puulaakin sävellyksiäkin, joita varsinkin Elli oli näppärä laittamaan.

Tietysti me myöskin tahdoimme laatia sanoja musiikkiin ja kaikki puulaakin ilot ja surut muutettiin »runoiksi» heti paikalla. Niitä tuli tusinakaupalla ja metrittäin, mutta pelkään että helläsydämisinkin kriitikko kauhistuisi niitä lukiessaan. Ainoa puolustukseni on että niitä ei ajottukaan luettaviksi vaan laulettaviksi. Oli esim. tällainen tapahtuma:

Emma, jota meidän kesken sanottiin Sampaksi, piti esitelmän jatko-opistossa, mutta sai huononlaisen arvostelun. Tietysti me kaikki olimme vakuutetut että syy ei ollut Emmassa, vaan »lehtorissa», joka tietenkin oli ollut pahalla tuulella. Seurauksena oli »runo», jota laulettiin nuotilla »Arvon mekin ansaitsemme» ja jonka hirvittävä alku kuului näin:

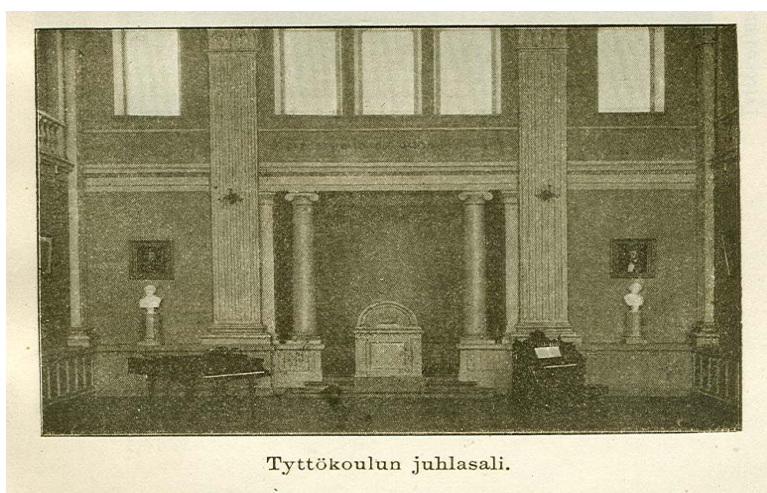
”Sampall’ oli esitelmä
Pidettävä kerran tääll’;
Ukko, vanha röhäelmä,
Oli sangen pahall’ sääll’” j. n. e.

En uskalla jatkaa. Ei ole epäilemistäkään että musikaalinen puoli oli paremmin edustettuna puulaakissa kuin kirjallinen puoli.

Joka lauantai-ilta kokoonnuimme kaikki puulaakin jäsenet ja monet tuttavamme täti Hertzin suureen koulusaliin. -Kuten tunnettu, oli tädillä lastentarha ja siihen tarkoitukseen käytettävänä hyvin suuri sali. - Siellä vietettiin ilta pääasiallisesti laulaen, mutta myöskin pyörähdellen piiritanssissa sekä joskus muunlaisissakin tansseissa. Kello kymmenen oli ilo lopussa ja silloin piti mennä pois levolle. Nuo illat olivat suurena virkistykseenä meille, ja Maria täti oli aina alusta loppuun saakka mukana. .

Ja milloinkapa Maria täti ei ollut mukana! . Kun ajattelen taaksepäin noita ensi nuoruuden aikoja, niin Maria täti on erottamattomasti liittynyt niihin. On kuin hänen suuri rakkautensa I vieläkin ympäröisi hänen »lapsiaan» kehoittaen ja tukien, kun elämä tuntuu raskaalta.

Aino Malmberg

Tyttökoulun juhlasali.

JUHLASALI

Pieni tyttö vieraasta kaupungista seisoo suhdattoman ovi- aukon pielessä. Pylväitten jalustat ulottuvat hänen päänsä ylä- puolelle, sieltä vasta alkavat pylväät, kohoten loputtoman korkealle. Hänen vaikutuksille alttiissa mielessään, elää syyskuun auringonpaiste ja liikarehevyydessään seisovat Vanhan kirkkopuiston puut, joiden alitse hän juuri on tullut. Tämä sali on viileä ja vihamielinen. Hänet johdetaan paikalleen, kiiltäviksi kuluneille harmaille penkeille salin perälle.

Penkit ovat täynnä kesämekkoisia kirjavine nauhoineen, valkoisissa sukissa ja mustissa kengissä. He ovat täällä kotonaan. Eturivien penkeissä on selkänojat - kuinka he saattavat istua siellä ylpeyteensä halkeamatta, nuo melkein aikaihmiset, joiden asema tuntuu niin saavuttamattomalta! Kylmillä seinäpinnoilla riippuvat välinpitämättöminä kuvat - mutta. . . tuollahan on toinen kerros ovia sen kerroksen päällä, josta tultiin sisään! Onko toisella puolen? ~ ei, siellä ei ole. Minne ne johtavat? Mitä on niiden takana? Ei, varmasti on siellä jotain paljon suurempaa, kuin mitä lapsen mielikuvitus voi keksiä ritarihinnoista ja satujen parvekkeista. Miksi niitä ei ole toisella puolella? Sillä varmasti aukenee sinnekin puolelle yhtä ihmeelliset avaruudet kuin ne, joihin näistä ovista pääsisi, jos olisi siivet. Tuolla toisella puolella on avaruus suljettu, siellä on varmaan jotain kammoittavaa ja pimeää. Aivan edessä, pelottavan korkeana, on suurin kirjaimin: *Herran pelko on viisauden alku*. Kirjaimet ovat vieraat ja kylmät, ne näyttävät vaativilta ja uhkaavilta. Salin henki keskittyy niihin.

Kuinka monta kertaa niihin onkaan tuijotettu? Niihin on katsottu, kun aamuhartaudessa »silmit on luotu ylös taivaaseen». Akkunarivi niiden yläpuolella, joka aina on ollut ystävä ja jolta ensin etsittiin suojaa noiden varmojen kirjainten ankaruutta vastaan, aukenee nyt sinne, taivaaseen. Heleän sinen peittää joskus kevyt valkoinen hattara, kuin enkelin siipi tai taivaan untuvainen patja, jolle enkeli nojaa käsivartensa ja jonka läpi Jumala katsoo, lähettäen henkensä saliin kajastuksena tai hattaran varjona; - koulun henki, jolle uskonnollisuus on luonnollinen asia, on ottanut lämpöiseen syliinsä pienen sielun. Tai on tuohon kirjoitukseen katsottu välinpitämättömin, näkemättömin silmin, ja päivänpaiste ja tankotikapuut, joita ennen ei ollut ja jotka nyt ne näkyvät akkunasta, johtavat mieleen vain kivetyn pihamaan ja kohta alkavan voimistelutunnin. Salikin on menettänyt osan salaperäisyyttään. On se aika, jolloin nauretaan lapsuuden romantiikalle. Tiedetään jo hyvin että nuo salaperäiset ovet johtavat vain yläkoridoriiin. Ja kuitenkin säpsähdetään kuin ylikuonnollista ilmestystä, kun eräässä joulujuhlassa muuan noista ovista onkin auki, ja laulunopettajatar katselee sieltä saliin.

Joulujuhlat, - ne ne poistavat salista kaiken kammoittavan ja vihamielisen. Ei yksikään soppi jää koskemattomaan jylhyyteensä. Kirkasvaloinen, lämpöinen ilma ja jouluihoisten lasten äänten humina täyttää nuo saavuttamattomat alat katonrajassa; suuri joulukuusi pienentää salin suhteita ja tekee sen kodikkaaksi; lattialla on ruskeita käärejä ja makeispapereita. Nyt uskalletaan hypätä leveille ikkunalaudoille istumaan ja katsellaan mustalle kadulle. Nyt ei haeta ulkoa turvaa, nyt on sisällä parempaa ja omaa. Joku kiipee kateederille, toiset tulevat kateellisina perästä - ei siellä ole mitään katsomista, ennen nähdyt Kouluvirret ja Virsikirja -, - mutta ettei vaan tuokaan paikka jäisi koskemattomuuteensa, että sielläkin olisi oltu. Riennetään taas joukkoon keskilattialle. Ja sanat akkunarivin alla katselevat kaikkea lämpimästi ja hyväksyvästi. - Kun sitte lukukausien alussa tullaan kouluun, katsovat ne taas ja kysyvät: ”muistatko?” ja näyttävät tutuilta. Ne kysyvät yhä enemmän ”muistatko?” joka syksy kun tullaan kouluun. Muistoja on

sieltä erilaisia; - rukoussali, joka ennen oli salaperäinen ja suuri, on nyt vain meidän koulun juhlasali, niin kuin jokaisella koululla .on juhlasalinsa, mutta koska se on meidän, on se kuitenkin rakas ja ystävä. Tulee sitte viimeinen vuotemme tässä koulussa. Me alamme tuntea itsemme aikaihmisiksi. Tulevathan monet meistä pian suoraan astumaan elämään, Opettajat koettavat antaa meille sitä, mitä me siihen saakka emme olisi kyenneet ottamaan vastaan. Mieleemme laajenee. Lapsellisissa konventeissamme ajattelemme isänmaata. - Saammepa jotenkin tietää, että monet opettajistamme ovat olleet ennen saman koulun oppilaita. Kuinka omituista! Joku opettajistamme sattuu kysymään, olimmeko jo koulussa, kun setä Topelius viimeisen kerran kävi täällä. Mekö, jotka useat olemme syntyneet jälkeen Satu-sedän kuoleman? Mutta hän tulee meitä ihan kuin lähemmäksi tuon kysymyksen - kautta. Olisimmehan mekin voineet olla siinä lapsijoukossa, joka tässä, meidän juhlasalissamme, parveili hänen ympärillään ja jota hän rakkaudellaan ympäröi. Hän on rakastanut meidän kouluamme, hän olisi rakastanut meitäkin. Saamme tietää, että monet muut suuret henkilöt ovat -kouluamme rakastaneet. Siksi katselevat ystävälliset kuvat juhlasalin seiniltä.

Koulullamme on historiaa, se on ollut tärkeä ja rakastettu, sen historia on osa Suomen historiaa. Se ei ole ollut vain meidän oppilaitoksemme. Monet oppilaspolvet ovat kuluttaneet juhlasalin harmaita penkkejä, katselleet katonrajassa olevaan akkunariviin ja kirjoitukseen sen alapuolella ja laulaneet Maamme-laulua rukoussalin korkean katon alla. Monet meidän jälkeemme tulevat sitä tekemään: Näköalat sielumme silmissä alkavat suurentua. Mutta ennen kuin mitään on selvänä, olemme poissa. Viimeisillä kerroilla juhlasalissa on mieleemme täynnään. Paljon on meissä muuttunut siitä kun ensin tulimme tänne. Ne vuodet, joihin juhlasalimme kuva niin keskeisenä liittyy, ovat olleet ne, jotka ovat lapsuuden puhtaana ja luottavan mielen ja nuoruuden korkean ihanteellisuuden välillä - se aika, jota Topeliuskin sanoo askeleeksi alaspäin. _Muistot siltä ovat. sekavia: hyviä ja tuskallisia.

Vanha rakas juhlasali, vanha rakas koulu! Sinä olet vienyt meidät yli kehityksemme vaikean laaksokohdan, sinä olet kohottanut ajatuksiamme korkealle sumuisen arkipäiväisyyden yli!

Helli Suominen

HESTEO

Sotien jälkeen, rehtori Taimi Wuorisen erojuhlassa keväällä 1947, oli herätetty ajatus koulun entisten oppilaiden yhdistyksen perustamisesta.

HESTEO (Helsingin ensimmäisen suomalaisen tyttöoppilaitoksen entiset oppilaat)-niminen yhdistys aloitti heti toimintansa.

Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena oli, paitsi toimia koulun entisten oppilaitten välisenä yhdyssiteenä, luoda entisten ja nykyisten oppilaitten välille yhteenkuuluvuuden tunne. Tämä tapahtui käytännössä ennen kaikkea »vanhojen tyttöjen päivänä», joka vuosittain järjestettiin koulussa. Samassa yhteydessä pidettiin Hesteon vuosikokous, joskin eri tilaisuutena. Vuosipäiväksi valittiin ensin huhtikuun ensimmäinen, jolloin koulun perustamisasiakirjat oli vahvistettu vuonna 1869, tai sitä lähinnä oleva lauantai. Ensimmäinen vuosikokous oli huhtikuun kolmantena 1948. Mutta kun ajankohta todettiin hankalaksi — esimerkiksi pääsiäisloma sattuu usein juuri huhtikuun alkuun — siirrettiin vuosipäivä jo seuraavana vuonna toukokuun toiseksi lauantaiksi, joksi se sittemmin vakiintui. Mainittakoon, että Vanhojen Norssien vuosipäivä on samaan aikaan, ja koulut vaihtoivat silloin tervehdyksiä lähettäen edustajansa toistensa tilaisuuksiin.

Hesteon päivän vietto koulussa muodostui ennen pitkää seuraavanlaiseksi:

Aamulla vanhat oppilaat kokoontuivat kouluun ja joku heistä piti aamuhartauden entisille ja nykyisille tyttönorssille. Veisattava virsi on useimmiten ollut 417: »Enkö Herraa Jumalaani riemuvirsin kiittäisi.» Hartauden jälkeen oli entisillä oppilailla tilaisuus seurata oppitunteja klo 12 saakka. Sen jälkeen sekä koulun omat oppilaat että vierailevat hesteolaiset kokoontuivat juhlasaliin, missä aikoi »Hesteon tunti». Sen aikana entiset esittivät nykyisille tai yhdessä heidän kanssaan ohjelmaa. Tunnin aiheet vaihtelivat: Esitettiin näytelmiä ja kuvaelmia, pidettiin tietokilpailuja, nähtiin voimisteluesityksiä jne, ja esiintymässä oli usein nimekkäitä tyttönorssseja. Jonakin vuonna ohjelma li studia generalia-tyyppinen. Joku alallaan tunnettu tyttönorssi piti siitä esitelmän koulutuntien aikana. Lähes joka vuosi Hesteo saattoi jakaa yhden tai useampia stipendejä abiturienteille. Stipendin oli usein rahoittanut joku entinen oppilas, mutta summa saatettiin koota muistakin lahjoituksista, joista on mainittava Suomalaisen Säästö pankin monivuotinen apuraha.

Muista Hesteon lahjoituksista koulun oppilaille on jo aikaisemmin kerrottu teinikunnan lipusta. Vuonna 1953 luovutettiin koululle 12 sinivalkoista airutnauhaa, vuonna 1954 kymmenen sinistä verryttelypukua koulun edustusurheilujoukkueen käyttöön. Pukujen luovutusta edelsi kavalkadi Tyttönorssin voimistelunopetuksesta vuodesta 1872 alkaen. Vuonna 1956 lahjoitettiin kaksi lipputelinettä ja Suomen lippu.

TYTÖT PORTAISSA

Vuonna 1952 pyydettiin kirjailija Aale Tynniä kirjoittamaan tyttönorssille oma laulu. Kirjailija Tynni oli joskus kertonut, että hänen ensimmäinen voimakas muistonsa koulusta oli suuret portaat, joiden yläpäässä seisoivat rehtori lukien pääsyutkinnossa hyväksytyjen tyttöjen nimiä. Tämä muistikuva tuli pohjaksi hänen sepittämälleen laululle, johon toinen entinen tyttönorssi, säveltäjä Helvi Leiviskä kirjoitti sävelmän. Laulu opetettiin koulussa joka luokalla ja hesteolaiset oppivat sen vanhojen tyttöjen päivänä, mutta kun sävelkulku ja rytmi eivät ole aivan helpot, laulusta ei tullut erityisen suosittua.

Ajatus synnyttää toisen: »Työtö portaiissa» tuli nimeksi kuvaelmasarjalle, jonka Tynni Tuulio kirjoitti koulumme ja samalla koko suomalaisen naissivistuksen historiasta. Se esitettiin Kansallisteatterin Pienellä Näyttämöllä huhtikuussa 1956. Esiintyjät olivat entisiä ja silloisia tyttönorssseja, näytelmä keräsi kolme täyttä katsomoa ja esitettiin samana keväänä vielä uudelleen koulussa vanhojen tyttöjen päivänä sekä seuraavana kesänä radiossa, missä se talletettiin ääninauhalle. Kuvaemat saavuttivat myrskyisän yleisö- menestyksen ja herättivät myös epätavallisen suurta huomiota lehdistössä. Suomen Kuvalehti kirjoitti mm.:

»Harvan tyttökoulun ‘vanhoilla tytöillä’ on keskuudessaan sellaisia kykyjä kuin Tyttönormaalilyseolla. Oli saatava näytelmä, sen kirjoittaja, ohjaaja, esittäjät. Ei muuta kuin Tyyni Tuulio näytelmäkirjailijaksi, Aale Tyyni hovirunoilijaksi, Helvi Leiviskä hovisäveltäjäksi, Ansa Ikonen ohjaajaksi, Irja Aholainen yksin laulajaksi, Marja Pöyry säestäjäksi, Anneli Kuusi kuuluttajaksi – kaikki ”meidän koulun tyttöjä.”

Lisäksi kuutisenkymmentä amatöörinäyttelijää ja teknillistä toimihenkilöä kotirouvista ja virkanaisista sekä Tyttönormaalilyseon nykyisistä oppilaista ja opettajista. Siten esiintyjien joukossa yhdestäkin perheestä oli iso äiti ja kaksi tyttärentytärtä. Äitejä ja tyttäriä oli useita.

»Kirjailija Tuulio oli sukeltanut vanhan koulunsa historiaan hänelle ominaisella innostuksella ja lämpimällä huumorilla ja kirjoittanut kuvaelmasarjan ‘Tytöt portaissa’. Sen viiden kuvaelman tapahtumat hän oli valinnut koulun perustamisen (1869) ja naisten äänioikeuden saavuttamisen (1906) välisiltä vuosikymmeniltä. Katsoja sai tuntee henkäyksen fennomaanien tulevaisuuden uskota. Katsomo sai tutustua koulun ensimmäisiin oppilaisiin, mm. Ida Aalbergiin. Laitoksen pitkäaikaisin johtaja Ottilia Stenbäck—Tiila—välähtää näyttämöllä tyttöjen dellisena kasvattajana ja patrioottina. — Kuvaelma sarja ei ole suinkaan unohtanut — tytön ikuista luonnetta. Aika muuttuu, tavat muuttuvat, mutta tytönmieli pysyy samana — koska Norssi on aina sama, aina. Niinpä viimeisessä kuvaelmassa Hanna-tädin tarjotessa tyttökoululaisille mehua ja leivoksia ‘Löffiksellä’ naisten äänioikeuden saavuttamisen kunniaksi tytöt pitävät koko äänioikeustouhua ‘opettajien hommana’. Ja kuvaelma päättyy Tyttönormaalilyseon oppilaskuoron esittämään kantaattiin ‘Tytöt portaissa’ sekä ‘Suomalaiseen rukoukseen’, joka muodostuu koko esityksen kohottavaksi apoteoosiksi.»

Tämän valtavasti työtä vaatineen yrityksen takana oli tammikuussa 1956 perustettu Hesteon Tuki-toimikunta. Oli näet päätetty ryhtyä rohkeaan yritykseen, koulun matrikkelin ja historian julkaisemiseen ensimmäiseltä 50-vuotiskaudelta, siis vuosilta 1869—1919. Historia ilmestyikin koulun 90-vuotisjuhlaan marraskuussa 1959 ja matrikkeli valmistui keväällä 1960. Paljon rahaa tarvittiin ja hankittiin, paitsi mainituilla teatterinäytännöillä, monilla muilla eri kulttuuritilaisuuksilla, joita saattoi olla viisikin vuodessa. Oli Aino Kallas-juhla oopperassa — siinä esitettiin Tauno Pylkkäsen säveltämä »Suden morsian» — oli Ida Aalberg-juhla, jonka ohjelmassa mm. kaksi pienoisenäytelmää, Benedixin »Kassan avain» ja Hannikaisen »Silmänkääntäjä», joitten palvelustyön rooleisa Ida Aalberg otti ensi askeleitaan näyttämöllä. Oli lausuntailta »Tuhat laulujen vuotta», jossa esiintyjinä koulun entisiä ja silloisia oppilaita, oli maisteri Annikki Toikka-Karvosen kuultokuvin valaistu esitys »Taideteos tekijänsä luonteen ilmentäjänä», ja paljon muita tilaisuuksia. Hesteon tuen uupumattomat jäsenet, parisen kymmentä entistä koulun oppilasta, ansaitsevat julkisen kiitoksen toiminnastaan, jota ilman ei matrikkeliä eikä historiaa milloinkaan olisi saatu julki, vaikka kustannustyöhön saatiinkin apuraha Suomen Kulttuurirahastolta.

Vuosi 1957 oli Suomen naisten merkkivuosi, sillä silloin tuli kuluneeksi 50 vuotta valtiollisen äänioikeuden myöntämisestä heille. Mainetta niittäneet hesteolaiset näyttelijät osallistuivat Suomen Naisjärjestöjen Keskusliiton Tyyni Tuuliolta tilaaman kuvaelma sarjan »Kuinka se oikein tapahtui» esittämiseen. Tämäkin sarja saavutti menestyksen ja esitettiin neljä eri kertaa.

Hesteon kilpi vanhan tyttönorssin seinään

Keskiviikkona 13.10.2004 kokoontui suuri joukko entisiä tyttönorsseja Runeberginkadulle, vanhan koulurakennuksensa luo juhlistamaan muistolaatan paljastusta.

Hesteo ry (Helsingin ensimmäisen suomalaisen tyttökoulun entiset oppilaat) olivat hankkeen takana. Kilven on suunnitellut taiteilija Jorma Hautala.

Sää oli kolea, mutta tunnelma lämmin kun rehtori Anita Koskimaan paljasti kilven violetin peitteensä takaa.

Rehtori Koskimaan puhe luettavissa toisaalla tässä lehdessä. Hesteon puheenjohtaja Laila Koski kertoi hankkeen eri vaiheista, luovutti kilven Kauppakorkeakoululle ja lopuksi kehotti juhlaväkeä siirtymään kahville viereiseen rakennukseen.

Iloinen puheensorina täytti salin, kun vanhat luokkatoverit tapasivat toisensa. Puheenjohtajan tervehdyksen

jälkeen professori Taru Valjakka esitti kolme yksinlaulua ja häntä säesti juuri palkittu pianotaiteilija Meri Louhos.

Muisteloita omilta kouluvuosiltaan esittivät Maine Wartiovaara 94-vuotias(oppilaana 1920 - 29) ja Inkeri Voipio (oppilaana 1932 - 41). Lehtori (ja entinen tyttönorssi) Ritva Markkanen kertoi muutamain sanoin ajasta, jolloin koulu sitten muutti Haagaan. Näitä muistelmia myös tuonnempana. Lopuksi kaikki esiintyjät kukitettiin.

Taru Valjakka kertoi mm. seuraavaa: Konventtipuvut olivat umpinaisia, hänellä oli silkkiä yläosa ja pitkä leveä alaosa tylliä Kavaljeerien taustat selvitettiin. Lääketieteellisestä ei kavaljeeriksi päässyt.

Penkkariajelu suoritettiin kävellen lippu edessä, koska autoja ei ollut saatavilla. Konventit olivat kielletty kolmen vuoden ajan, koska kerran eivät Resson pojat suostuneetkaan poistumaan ja poliisikin tarvittiin paikalle.

Puheenjohtaja Laila Koski kiitti kaikkia ja kertoi Hesteon seuraavaksi ryhtyvän arkistonsa kokoamiseen ja järjestämiseen. Arkistoaineistoa löytyy eripuolilta kaupunkia.

REHTORI ANITA KOSKIMAAN PUHE

Kohta paljastetaan Tyttönormaalilyseon kaunis muistolaatta niin kovin tutuksi käyneitten portaitten viereiseen seinään. Laatta ei ole ainoastaan kaunis esine, se osaa puhuakin. Puhetta ymmärtää se, joka osaa sitä

kuunnella. Se kertoo satojen ja tuhansien nuorten ihmisten iloista ja suruista, innosta opiskella ja kasvaa aikuisuuteen. Se muistuttaa mieleen tapahtumia koulun arjen ja juhlan saatosta. Muistot saavat värinsä kunkin omien kokemusten ja elämysten viitekehyksestä.

Toiseksi muistolaatta kertoo koulumme maineikkaasta menneisyydestä tämän talon suojissa. Kukapa voisi vähätellä koulumme kulttuurihistoriallista merkitystä sekä rauhan että sotien aikana. Koulumme perustettiin vuonna 1869 ja sai useitten vaiheitten jälkeen nimekseen Tyttönormaalilyseo v. 1934. Tähän taloon oli tultu jo v.

1924. Nykyisellään koulumme jatkaa toimintaansa Helsingin yliopiston Viikin normaalikouluna. Koulun juuret ovat syvällä, tulevaisuus avoinna.

Kolmanneksi muistolaatta kertoo entisten oppilaitten ja monien, monien talossa työskennelleitten rakkaudesta omaa kouluun kohtaan.

Lopuksi haluan kiittää taidemaalari Jorma Hautalaa tyylikkäästä työn tuloksesta sekä koulumme entisten oppilaitten, Hesteo r.y:n jäseniä tämän tapahtuman hienosta suunnittelusta ja toteuttamisesta.

94-VUOTIAAN MAINE WARTIOVAARAN MUISTIKUVIA RUNEBERGINKADUN KOULUN ALKUJAILTA

Minua on pyydetty tässä tilaisuudessa kertomaan joitain muistoja Helsingin Suomalaisen Tyttölyseon alkuajoilta Runeberginkadun koulurakennuksessa.

Koska olen uksi niistä harvoista silloin koulun alaluokilla olevista, jotka nyt vielä ovat elossa ja liikuntakykyisiä. Muistot ovat yli 80 vuoden takaisia ja voivat olla vähän hataria. Valitan.

Uusi koulurakennus sijaitsi silloin autiossa ja asunnottomassa Töölössä. Ensimmäiset talot sijaitsivat Arkadiankadulla. Välillä oli vain puinen koleraparakki. Nyt oli tilaa. Välitunnilla nuoremmat oppilaat “hyppivät lautaa” koulun pihalla olevilla rakennusjätteillä tai hyppivät alas koulutasanteelta ojan lumihankeen. Vanhimmat oppilaat kiersivät kävelen

ja samalla jutellen koulurakennuksen ympäri, ehtien kaksikin kierrosta ennen kellon soittoa. Kouluun pääsy julkisilla kulkuneuvoilla oli hankalaa. Lähin raitiovaunupysäkki oli Kansallismuseolla, jonne tie kulki pitkin kivettömiä katuja. Sateella hypittiin vesilammikoiden yli. Talvella taiteiltiin jäisellä tiellä. Koulun sisätilat olivat ihanat Bulevardin koulun ahtauden jälkeen. Bulevardilla koulua käytiin kahdessa vuorossa; kahdeksasta neljään tai kymmenestä kuuteen. Kaikilla oli keskellä päivää pitkä kahden tunnin väliaika, josta kärsivät varsinkin kaukana asuvat oppilaat. He joutuivat silloin syömään eväitään Vanhan kirkon puistossa tai kävelemään Bulevardilla. Jotkut kävelivät asemallekin asti, jos oli suojaisaa. Kaikki tämä epämukavuus oli nyt ohi. Koulun jokaisella kahdellakymmenellä luokalla oli oma luokkahuone. Oli piirustussali, josta oli mahtava näköala merelle asti yli vielä rakentamattomien tonttien. Oli oma koulukeittiö viidennen ja kuudennen luokan oppilaille. Oli vielä kaksi voimistelusalua pukuhuoneineen, jossa oppilaat vaihtoivat jumppa-asuun: valkoinen trikoopaita, siniset pussihousut, mustat sukat ja voimistelutossut.

Oman pihan siistiäytyttyä pelattiin siellä voimistelutunnilla usein pitkäpalloa, josta Tahko ei vielä ollut kehittänyt pesäpalloa tai sitä ei ainakaan vielä tunnettu tyttölyseon piirissä. Talvisin vedettiin joskus isoja, neljän istuttavia kelkkoja läpi kaupungin Kaisaniemen jäämäkeen.

Juhlasali oli hyvin vaikuttava. Sinne marssittiin luokittain aamuhartauteen, jota kuunneltiin seisten ja katsellen kateederin yläpuolella seinään maalattua kirjoitusta : "Herran pelko on viisauden alku."

Aamuhartauden jälkeen siirryttiin samalla tavalla luokkiin takaisin ja oppitunnit alkoivat.

Minua kohtasi järkytys heti koulun neljännen oppivuoden alkaessa. Kaikki harvat englannin sijaan vaihtoehtoisesti ranskaa lukevat, minut mukaan lukien, siirrettiin B-luokasta A-luokkaan eroon tutuista luokkatovereista ja opettajista. Oli käytännöllistä yhdistää kaikki ranskanlukijat samaan luokkaan. Me kiipesimme ranskanluokan ylimmässä kerroksessa olevaan omaan ranskanlukijoiden luokkahuoneeseen.

Opettajista osa oli opettanut jo Bulevardin koulussa. Melkein kaikilla oli kutsumanimi jo ennen meidän aikojamme annettuna. Toisten nimet oli johdettu sukunimestä ja toisten annettu jonkun opettajan ominaisuuden perusteella. Enkvist oli Enkka, Kivaro oli Kiffari, Tötterman oli Tötti, Vilkkemaa oli Vilkkari, Ingrid Melander oli Aris hänen r-kirjaimen särähtämisen vuoksi. Saima Jokisesta oli tullut Krapu, koska hän punastui helposti. Matematiikan ja fysiikan lehtorista Hallonbladista tuli Massa. Nimi viittasi sekä fysiikkaan, että Hallonbladina muhkeaan ulkomuotoon.

A ja B-luokilla ei ollut paljon yhteyttä kouluaikoina. Kumpikin luokka kokoontui erikseen luokkakokouksiinsa ylioppilastutkintojen jälkeen. Mutta aikaa myöten entiset A ja B luokan oppilaat rupesivat pitämään yhteisiä luokkakokouksia. Kerta kerralta osanottajien lukumäärä väheni, kunnes viimeksi keväällä 75 vuotta ylioppilastutkinnon jälkeen pidetyssä luokkakokouksessa oli vain kaksi osanottajaa: yksi A:lta ja yksi B:lta.

Panen tässä kiertämään kaksi valokuvaa, joista toinen on otettu Bulevardin koulun viimeisenä keväänä vuonna 1923 Kirkkopuistossa, juuri ennen siirtymistä Runeberginkadulle ja toinen 81 vuotta myöhemmin. Melkein kaikilla meillä oli päässämme juuri muotiin tulleet koululakit. Silloin useimmissa kouluissa oppilailla oli lakissaan oman koulun tunnusmerkki.

Esimerkiksi norssin pojat tunsivat jo kaukaa lakin kuvun yli kulkevasta nyöripunonnasta. Ikävä kyllä en muista enää oman koulumme tyttölyseon merkkiä. Koululakkien käyttö kuitenkin vähitellen hiipui useimmissa kouluissa muutaman vuoden jälkeen.

Maine Wartiovaara

MUISTOJA KOULUAJOILTA

Syyskuun 1. p:nä 1932 alkoivat opintoni Tyttölyseon 1A-luokalla. En alkuun tuntenut juuri ketään, mutta pianhan siinä tutustuttiin. Luokan takaseinää koristava suuri taulu oli kaikkien ihastus: bernhardilaiskoira sveitsiläis-maisemassa. Oli sääli, ettei sitä saanut seuraavaan luokkaan.

Kaksi vuotta koulurutiini oli samaa: Aamulla pariviini luokan eteen ja sitten juhlasaliin aamuhartauteen ennen tuntien alkua. Tämä tapa säilyi koko kouluajan.

Kahtena ensimmäisenä vuonna oli ruokatuntia puolituntia, jolloin syötiin luokassa eväitä ja sitten mentiin pihalle. Kolmannella luokalla tilanne muuttui, kun ruokatunti piteni 1t:n 15 min:n mittaiseksi. Useimmat ennättivät silloin kotiin syömään.

Jokin muukin muuttui. Ihmetellen katselimme, mitä kaksi miestä puuhaili koulun pääoven ääressä. Oven päälle ilmestyi sana: TYTTÖNORMAALILYSEO. Olimme saaneet koululle uuden nimen.

Neljännellä luokalla oli taas uutta ihmeteltävää: saimme uusia opettajia, joita kutsuttiin yliopettajiksi: Lauri Kaila, E.A. Saarimaa, Urpo Kuuskoski. Jotkut entiset opettajammekin kuten Aaro Hellaakoski, saivat tämän tittelin. Ja opettajaharjoittelijoita eli "naskaleita" oli varsin paljon. Olihan heitä ennenkin ollut, mutta lähinnä käsitöissä ja kotitaloudessa.

Vuosikymmenen lähestyessä loppuaan oli edessä suuri muutos. Oli kahdeksannella, kun käytyämme 1,5 kk koulua maailmansodan uhkaamana meilläkin alkoi Y.H. (yleiset harjoitukset) ja koulu loppui lokakuun puolivälissä. Vasta marraskuun loppupuolella aloitettiin taas. Oltuamme viikon verran koulussa, kuukauden viimeisen päivän aamuna, tulimme juuri rukouksista, kun alkoi kuulua myöhemmin varsin tutuksi tullutta ulinaa. Kaista (=Kaila) nousi seisomaan ja sanoi: "Tytöt, nyt tämä on totta. Ottakaa tavaranne ja menemme alas". Alkoi Talvisota ja kaikki hajaantuivat erilaisiin töihin.

Talvisodan jälkeen silloinen luokanvalvojamme rehtori Vuorinen keräsi meitä kotiinsa ja luimme historiaa eteenpäin muutamana päivänä. Koulu alkoi 1.8.-40 ja luimme kaksi kuukautta kahdeksatta luokkaa (ilman harjoitusaineita). Sitten oli viikon loma ja me aloitimme abiluokan.

Penkkarit olivat normaalisti helmikuun lopulla ja tenttikausi alkoi normaalisti. Tenttimme kaikki lukion aineet. Kirjoitukset olivat huhtikuun alusta alkaen joka toinen päivä. Itse asiassa olimme viimeinen vuosiluokka, joka kirjoitti vanhanaikaiset ylioppilaskirjoitukset.

Lakit me saimme melkein tyhjässä koulussa, koska koululaiset olivat menneet jo viikkoa aikaisemmin auttamaan maatöissä. Vain opettajat ja abien omaiset olivat paikalla.

Meitä edeltävä ja seuraava vuosiluokka sai lakkinsa ilman kirjoituksia viimeisen koulutodistuksen perusteella.

INKERI VOIPIO

AARO HELLAAKOSKI

Syntyi Oulussa 22.6.1893 Kuoli 23.11.1952. Vanhemmat lehtori Antti Rietrikki Hellaakoski ja Maria Lindman. Avioliitossa 24- opettaja Lempi Alina Aaltosen kanssa. Lapset Katri 25, Eero 29. Ylioppilas 13, fil.kand. ja maisteri 19, fil.lis. ja fil.tri 29. - Luonnonhistorian ja maantieteen opettajana Helsingin suomalaisessa yksityislyseossa 25-27, vanhempänä lehtorina Helsingin suomalaisessa tyttölyseossa 27-34, yliopettajana Tyttönormaalilyseossa 35-52, dosentti Helsingin yliopistossa 30-52. Julkaisut Runoja 16, Nimettömiä lauluja 18, Me kaksi 20, Elegiasta oodiin 21, Suljettujen ovien takana 23, Maininki ja vaahtopää 24, Iloinen yllätys 27, Jääpeili 28, Valitut runot 40, Huojuvat keulat 46, Hiljaisuus 49, Taidetutk. T.K. Sallinen 21, geol. -maant. tutkimus Suursaimaa 22, Puulan järviryhmän kehityshistoria (väitöskirja) 28, Die Eisstauseen des Saimaa-Gebietes 34, Zur Tiefenkarte des Saimaa-Sees 40.

Lehtori Hellevi Arjavan pitämä päivänavaus 14.10.1993

AARO HELLAAKOSKI

Voin hyvin nähdä itseni pienenä oppikoulun ekaluokkalaisena (vastaa nykyistä ala-asteen viidesluokkalaista) astumassa pamppailevin sydämin ensimmäiselle maantiedon tunnille. Isommat olivat pelotelleet hurjilla jutuilla, kuinka opettaja oli kamalan tiukka ja karjui vähästäkin. Tiesin, että opettajan nimi oli Koukku - oppilaat eivät hänestä muuta nimeä käyttäneet. Myöhemmin kyllä selvisi sekini, miten nimi oli syntynyt joskus kolmikymmentä luvulla aluksi väännöksenä Hellaakoski - Hellankoukku, joka sittemmin lyheni Koukuksi.

Ulkonäkökään ei rahoittanut: hän oli karunnäköinen mies, mielikuvissani yhä pukeutuneena karheaan tweedpukuun, ja kuten kuvasta näkyy, profiili on oudon jyrkkä. Myöhemmin olemme nähneet saman profiilin muuallakin, esimerkiksi Tampereen Hämeensillan veistoksessa, sillä Aaro Hellaakoski oli naimisissa kuvanveistäjä Väinö Aaltosen sisaren kanssa, ja taiteilija käytti mielellään lankonsa persoonallisia piirteitä mallinaan. Tunnettu on myös monessa kirjallisuudenhistoriassakin julkaistu penkkariauton kuva, jossa äidinkielen opettaja E.A.Saarimaa syöttää kielikukkasia Hellaakosken runoratsulle.

Osa isompien pelottelusta piti kyllä paikkansa. Koukku oli tiukka ja vaativainen mies - ei kyllä uskaltanut jättää tehtäviä tekemättä. Muistan esimerkiksi itse syyspimeänä iltana etsineeni

kasvitieteellisestä puutarhasta lehtimalleja uuteen kasviopin vihkoon, kun en ollut alkuperäistä löytänyt. Serkkuni kertoo päiväkirjassaan, miten hän oli joutunut hyppimään yhdellä jalalla luokan ympäri jostakin häiriöstä. Ekaluokkalaiset oppivat nopeasti, että sormi ei saanut eksyä suuhun, muuten sai kastaa sen mustepullossa. Pari luokkatoveriani keksi, että antaisimme Koukulle lahjaksi tutin, joka sitten jonkin aikaa kiersi luokassa tarvitsevilla. Toki se käytiin pesemässä käytävässä aina vaihdettaessa.

Mutta ei kestänyt kauaa, kun jo huomasimme, että karuus oli vain pintaa. Pikkutyötöt olivat hänen erityisessä suosiossaan. Kerran luokan pienin oppilas oli näyttämässä jotakin kartalta eikä ylettynytkään asianomaiseen kohtaan. Koukku nosti hänet muutta mutkitta syliinsä, niin että hän yletyi oikeaan. Ja saman huomasivat monet muut tyttöpolvet aikanaan. Minulla on tässä näytteeksi abiluokan 1943 Koukulle kirjoittaman penkinpainajaislaulun sanat, jotka ovat sukeltaneet esiin juhluvuoden touhujen yhteydessä.

Sävel: Maa ponteva Pohjolan ääriellä on

Sisun hurjan Koukkumme kaikki ties,
kuka hänen käskynsä väistää vois,
kun kerran on ärjynyt luontsan mies
on luulot - pois.

Me tunnemme urhosta toisenkin puolen,
kun pääsee syvemmas ulkokuoren:
Siell kohtaa huumorin railakkaan
Ja laajan runouden ihmemaan,
Sen uskomme, on Koukkumme
lempeä, lempeä!

Kaikki me tiesimme, että Koukku oli runoilija, vaikka emme itse silloin vielä runoja ymmärtäneet. Kävimme kuitenkin aina uuden kokoelman ilmestyessä vanhaa Tyttönorssia vastapäätä Runeberginkadulla olevassa Vainion kirjakaupassa ihailmassa ulkoasua ja tunsimme suorastaan jonkinlaista ylpeyttä, ikään kuin meihinkin lankeaisi jokin hohto. Eikä se ihan perätöntä ollutkaan. Esimerkiksi runo Lasten oppilas on kirjoitettu juuri samalle 1943: n abiluokalle.

Kallion kumpurata
aurinko hautoikos?
Lapsensilmä sata
sulatti naamios.

Kalliota vasten
aallot läikkyneet.
Sielut tuhantein lasten
on sua huuhdelleet.

Miss oli opettajat?
Miss oli oppilaat?
Vaikea sanoa. Rajat
joskus on mutkikkaat.

Tiedät: sielusi talon
raivasit puhtaammaks,
tuhanten silmien valon
vastaanottajaks.

Kun serkkuni luokka pyysi avustusta luokkalehteensä, syntyi runo Kerttusen terveiset:

Jospa nyt sitten punon
lehteenne pienen runon,

vaikka en muuta keksi
kuin mitä viimeiseksi
kerttusen kurkusta kuulin.
Näin sen sanovan luulin:

Meneppäs Koukku ja supise näin
sinne Tyttönorssiin päin:
Hyvää päivää, III A,
saan teille suvea toivottaa.

Vielä kaiketi muistatte minut,
vaikka olen kaukana talvehtinut
siellä, missä päivä oli tulista
jotta sauhua pihisi sulista
eikä jaksanut laulaa.
Neekerit silti nähtiin ja kuultiin,
muutaman kirahvin pitkää kaulaa
kirkontorniksi luultiin.
Kivaa se oli, mutta tänne teki mieli.
Täällä on taasen irralla kieli,
kohoan säteilevään
ilmaan viileän kevään,
ylistän vesiä, salmien suita,
silmuihin puhkeilevia puita,
rentukan kultaan, pajujen kissiin
ihastunut olen taas ihan vissiin.
Odotan teitäkin tänne
poluille toukokuun.
Paljon ystäviänne
helisee oksilla puun.

Kouluajasta harvoin jää mieleen yksittäisiä tunteja, mutta olen huomannut, että sekä itselläni että monella luokkatoverillani on selkeä muistikuva juuri jostakin Koukun tunnista. Muistan ensimmäisen maantiedon tunnin, jolloin tutustuimme karttaan piirtämällä jokainen ruutuvihkoon luokkahuoneen pohjapiirroksen ihan tarkasti mittakaavaan. Yleensäkin Koukun opetuksessa tehtiin itse hyvin paljon, mikä nykyoppilaille on normaalia, mutta silloin oli varsin uudenaikaista. Eron huomasi selvästi, kun opettajamme välillä vaihduttua pääsimme muutaman vuoden päästä taas Koukun oppilaiksi. Silloin oli vuorossa mustien maanosa, jonkanimisestä kirjasta opiskelimme Afrikkaa. Minulla on selvä näkökuva piirtämästäni arteesisesta kaivosta ja sadeprofilista, vaikka itse vihko on jo aikoja sitten hävinnyt.

Lukiassa en opiskellut biologiaa, mutta yhtä kaikki olin syvästi järkyttynyt, kun eräänä marraskuun päivänä levisi tieto, että Aaro Hellaakoski oli kuollut. Kuuntelimme hiljaa rehtorin aamuhartaudessa pitämää muistopuhetta. Sain myös olla koulun kuoron mukana laulamassa hautajaisissa. - Hellakosken kuoleman jälkeen ilmestyi vielä yksi runokokoelma, joka kertoi meille selvästi, että hän oli kestänyt sairautensa nöyrän miehekkäästi ja aivan kuoleman edellä oli kirjoittanut mm seuraavan lyhyen runon:

Kuolema istuu olkapäällä. Korppinakos? Ei niin.
Pienenpienellä linnun nokalla poskeen koputettiin
luvatun laulua jotakin, jonka takia kannattaa
varrota hetkeä, jolloin kaikki salvat raukeaa.

Olen usein ajatellut juuri Hellaakosken kohdalla, mitä tarkoittaa hänen runonsa

PORTIT

Kaksi porttia on kuolemalla.

Ensimmäinen, jonka taakse mennään
välitilaan, varttomaan, että
sammuu kaikki, ketkä meitä muistaa,
aivot, joitten komeroissa yhä
elämme, ei syöden eikä juoden,
muutenkin jo muuttuneina miltei
kieropeilin kuvan kaltaisiksi,
vapauten melkoiseen jo silti
siirtyneinä, irti vaivoistamme,
maininnoitten yltämättömissä,
kuulettamatta parjauksen kieltä.
Toisen portin taakse astut silloin
kun ei muistajaa, ei lasta eikä
lähimmäistä eikä tuttavaa,
jonka tajunnassa ehkä liikut
äskän vielä. Nyt se portti painuu
viimeinkin umpeen; aivan hiljaa,
huomaamatta silmän yhdenkään
siirryt lopulliseen. Olet vapaa.

On vielä paljon niitä, jotka, kuten minä, muistavat Hellaakosken erinomaisena opettajana, niitä, jotka ovat kuunnelleet häntä maantieteen laitoksella ja vielä meidän jälkeemmekin tulee olemaan niitä, jotka muistavat hänet yhtenä Suomen suurimmista runoilijoista.

KOULUN 140-VUORISJUHLASSA ESITTETTY HISTORIIKKI

Kirjoittanut Hellevi Arjava

Tämä koulu ei ole kymmentäkään vuotta ollut Viikin normaalikoulu. Sitä ennen se oli Helsingin II normaalikoulu, joka sijaitsi Haagassa

ja sitä ennen vähän aikaa Helsingin yhteisnormaalilyseo

Töölössä Runeberginkadulla se toimi nimillä Helsingin suomalainen tyttölyseo ja Tyttönormaalilyseo

Tyttölyseon uusi talo vielä rakentamattomassa Töölössä vuonna 1923. (Kuvan lahjoittanut Saima Jokinen.)

Ja aivan aluksi viisikymmentä vuotta se oli Helsingin suomalainen tyttökoulu, jonka ensimmäinen oma koulutalo on tämä rakennus Bulevardin ja Yrjönkadun kulmassa

Sitä ennen se toimi muutamissa eri rakennuksessa, mm. tässä

Oppilaiden maailma on kaikissa näissä vaiheissa kuitenkin ollut samanlainen: se on aina heijastanut omaa aikaansa ja sen virtauksia, usein aivan aikansa uusimpia piirteitä ja tulevaisuuteen suuntautuvaa ennakkoluulottomuutta. Tämä koulu ei ole koskaan jäänyt jähmettymään vanhoihin raiteisiin. Koulun vuosikymmenet kätkevät sisäänsä samalla sekä omaa aikaansa että tulevaa aikaa. Monet tämän hetken tärkeät asiat ovat olleet idullansa jo paljon yli 100 vuotta sitten. Tässä hetkessä on läsnä menneisyys ja siellä menneisyudessa on tämän päivän siemen.

Kun koulu perustettiin, Suomessa ei tyttöjen ollut mahdollista saada suomen kielellä alkeiskouluja korkeampaa opetusta. Mutta juuri niinä vuosina elettiin kansallisen heräämisen aikoja ja siinä maaperässä oli hyvä kasvualusta ajatukselle, että oli saatava tytöille suomenkielinen koulu. Ensimmäisenä sen lienee esittänyt Ida Godenhjelm, joka itse oli kasvanut ruotsinkielisessä kodissa, mutta sinnikkäästi opetellut suomea tutustuttuaan tulevaan mieheensä.

Tässä näette kirjaston seinältä tutut muotokuvat koulun perustajista Ida ja Bernhard Fredrik Godenhjelmista

Eivät he toki olleet yksin ajatuksensa kanssa. Heillä oli paljon tukijoita ja ystäviä

Lämmin suhde vallitsi esimerkiksi kirjailija Zachris Topeliuksen ja koulun välillä. Se oli syntynyt pikkulintujen suojelun merkeissä. Tätä varten Topelius oli perustanut koululaisten keskuuteen Kevät-yhtiön. Sen toimintamuotoihin kuului koulujen yhteinen kevätretki Kaisaniemeen. Sinne marssittiin kulkueena etukäteen valitun Kevään kuningattaren johdolla. Hän kanto lippua, jossa oli lentävä kyyhkynen lehtiseppeleen keskellä valkealla pohjalla. Siellä pidettiin kilpailuja juoksussa, nuoralla hyppäämisessä, pelattiin pallopelejä leikittiin piirileikkejä ja arvausleikkejä ja juotiin mehua. Ei ole kymmentäkään vuotta siitä kun muutaman kerran uudistettiin tämä perinne ja käveltiin Haagasta Kaisaniemeen retkipäivänä

Koulun ensimmäiseksi johtajattareksi tuli Ida Godenhjelmin sisar Minna Lindroos, mutta hän meni ennen pitkää naimisiin – eikä tuohon aikaan naimisissa olevan naisen sopinut olla kodin ulkopuolella työssä.

Ottilia Stenbäck, Tiila-täti, sen sijaan oli pitkäaikainen, peräti 43 vuotta ja hänen mukaansa ulkopuolisetkin kutsuivat tätä Tiilan kouluksi. Tiila oli tiukka kasvattaja eikä kovin hyvin ymmärtänyt maailmallisia huveja kuten teatteria tai seurustelua poikien kanssa – mutta tuohon aikaan tyttöjen elämä oli muutenkin rajoitetumpaa kuin nykyään

Millaisia olivat silloin oppilaat?

Tässä näette ensimmäisen otetun luokkakuvan, koulun ensimmäinen luokka lukuvuodelta 1869-70. Keskellä edessä istuu Ida Aalberg, oppilasluettelon numero 1, josta sittemmin tuli yksi Suomen kuuluisimmista näyttelijöistä

Kaikki tietenkin tyttöjä, koska oltiin tyttökoulussa. Koulun perustamisen periaatteisiin kuului, että he tulivat kaikista kansankerroksista, ei vain varakkaiden tyttäriä. Heitä tuli myös joka puolelta Suomea, koska valtakunnassa ei ollut muuta suomalaista koulua tytöille. Heitä tuli Rautalammilta ja Pieksämäeltä, Janakkalasta ja Hausjärveltä. Koska koti oli kaukana, he joutuivat asumaan koulukodeissa, jonkin täysihoitolaan pitävän rouvan luona

Ne, joiden koti oli Helsingissä, asuivat kävelymatkan päässä. Joukkoliikennettä ei ollut, koska kaupunki käsitti vain keskustan alueen.

Vanhimmat oppilaat olivat jo nuoria neitejä, muutama meni suoraan koulun penkiltä naimisiinkin. Seitsemän vuotta koulua käytyään he puhuivat suomen lisäksi ranskaa ja saksaa, olivat lukeneet kirjallisuuttakin näillä kielillä. Suomalaista kirjallisuutta ei siihen aikaan juuri ollut, varsinkaan nuorille tytöille sopivaa. Mutta sitä alkoi niihin aikoihin syntyä. He lauloivat äänissä ja olivat saaneet opetusta piirustuksessa läpi kouluajan ja tämä tyttökoulun perinne katkesi vasta yhteiskouluksi muuttumisen mukana.

Ei ollut helppoa löytää opettajia, jotka pystyivät opettamaan suomeksi. Alkuajoilta kerrotaan paljon juttuja opettajien kielikömmähdyksistä, joille monet suomenkielisten kotien lapset osasivat nauraa. Mutta nämä opettajat olivat innostuneita ja monet todellisia uranuurtajia alallaan. Näihin kuului voimistelunopettaja Elin Kallio, jonka toiminta alkoi neiti Waenerberginä 1884 ja jatkui ”mamma” Kalliona vuoteen 1924. Hänen vaikutuksensa ulottui niin laajalle yli koulun piirin sekä kurssi- ja julkaisu- ja toimintana että järjestötyönä, että hänelle on annettu kunnianimi ”Suomen naisvoimistelun äiti”. Näin hän on sanonut:

Voimistelu tarkoittaa koko ihmisolennon kehittämistä sopusuhtaisuuteen, sekä henkisiä että ruumiillisia kykyjä tulee kehittää sopiviin suhteisiin toisiinsa nähden. Jokainen opettaja koettakoon loitsia esiin hilpeätä iloa ja ystävällistä kohtelua, mutta sen ohella myös työntöä, sillä ilman todellista työtä ei koskaan saavuteta todellisia tuloksia, ei voimistelualalla enemmän kuin muillakaan aloilla.

Lukioluokkien tulo ohjelmaan oli suuri muutos koulun historiassa. Tarvittiin uusi, isompi koulutalo, joka rakennettiin kauas kaupungin laidalle, vasta kaavoitettuun Töölöön.

Johtajatar Otilia Stenbäck luovutti vallan rehtori Taimi Vuoriselle, jonka kausi kesti myös pitkään, 28 vuotta.

Koulun ensimmäiset abiturientit kirjoittivat ylioppilaiksi 1924. Siihen aikaan oli ollut tapana, että rehtori painoi lakin kunkin oppilaan päähän, mutta tyttölyseolaiset eivät tähän tyytyneet. ”Itse olemme lakkimme ansainneet niin kuin Napoleon kruununsa, itse sen myöskin päähämme painamme!” sanoivat he x ja niin he tekivätkin. Siitä pitäen meillä on niin tehty ja muut koulut ovat seuranneet perässä. Ylioppilasluokat toivat mukanaan myös lähtörituaalit. Ylimpien luokkien luokkahuoneet penkinpainajaispäivänä sisustettiin uudelleen tipulaksi tai vankilaksi tai luostariksi tai miten milloinkin. Kansallispuku vakiintui lähtijöiden asuksi. Opettajista kirjoitettiin lauluja, joita kierrettiin luokissa laulamassa. Erään abiluokan valvojaksi osui voimistelunopettaja Kaarina Kari, joka oli opettanut omalle luokalleen purpurin vuoroja. Sinä vuonna 1934 oli niin lämmin helmikuu, että koko koulu sai tilaisuuden seurata, kun tytöt tanssivat sitä kansallispuvuissaan koulun pihalla.

Vanhojen päivän viettämisessä olimme taas ensimmäisten joukossa, mutta se alkoi vasta sodan jälkeen 1950-luvulla varsin vähittäin. Olennaista oli se, että nyt oltiin koulun vanhimpia ja sitä korostettiin

aikuismaisena pukeutumisena ja lierihatuilla. Vähitellen asut muuttuivat yhä näyttävämmiksi ja lopulta tanssiaispuvuiksi. Vanhojen tanssien perinteestä saamme taas kiittää voimistelun opettajia, jotka keksivät yhdistää tunnilla opetetut tanssit vanhojen päivän pukeutumiseen esitettäväksi koko koululle. Mutta tämä tapahtui vasta Mäkipellontiellä samoin kuin vanhojen juhla-ateria .

Se merkitsi opetusharjoittelun tuloa koulumme vakinaiseksi työmuodoksi. Olihan harjoittelijoita ollut jo ennestään jonkin verran sellaisissa aineissa, joita poikanorssin opetussuunnitelmassa ei ollut ollenkaan tai ei ainakaan tarpeeksi: kotitaloudessa, laulussa ja tyttöjen voimistelussa. Mutta nyt he levittäytyivät kaikkiin aineisiin. Virallinen nimitys oli auskultantti. Poikanorssissa heitä oli kutsuttu puheessa naskaleiksi. Nämä nimitykset lyhenivät tyttöjen suussa auskuksi ja nassuksi, mutta ovat nyt väistyneet harjoittelija-nimityksen tieltä.

Harjoittelun ohjaajilta vaadittiin entistä suurempaa oppineisuutta, ja niinpä koulun opettajakuntaan liittyi useita tohtoritason asiantuntijaa. Yksi näistä oli biologian ja maantieteen yliopettaja Aaro Hellaakoski, joka 20-luvulla oli esiintynyt nuorena vihaisena runoilijana ja sodan jälkeen nousi oman sukupolvensa runoilijoiden kärkeen. siinä välissä hän ehti olla havainnollisen opetuksen malliesimerkki, jonka vahva persoonallisuus johti siihen, että häneen ei voinut suhtautua juuri neutraalisti: joko häntä rakastettiin tai sitten pelättiin, jotkut jopa vihasivat. Ainakaan hänelle ei sanottu vastaan.

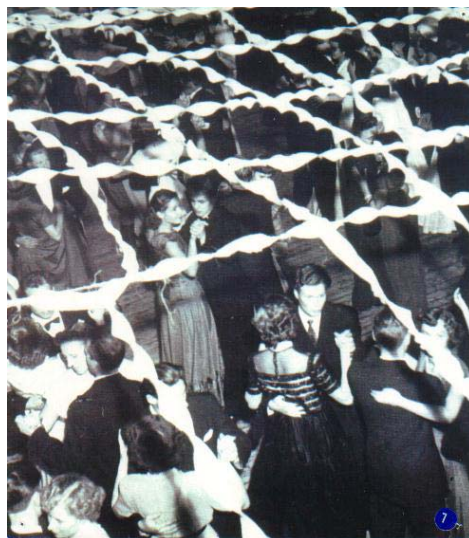
1940-luvulla käytiin koulua sodan varjossa. Kevätlukukaudesta 1944 tuli näiden levottomien vuosien erikoisin vaihe. Helmikuun alussa alkoivat Helsingin suurpommitukset. Valtioneuvoston määräyksestä koulutyö lopetettiin kaikissa Helsingin kouluissa. Alemmat luokat hajautuivat kuka minnekin maaseudulle sukulaisiin tai muihin turvapaikkoihin ja kävivät siellä koulua miten kävivät tai opiskelivat radion välityksellä tai saivat kirjeopetusta. Lukioluokat siirrettiin jatkamaan koulunkäyntiään Sysmään, jossa sikäläinen yhteiskoulu avasi ovensa siirto-oppilaille. Kaikkiaan 112 oppilasta ja 11 opettaja lähti Helsingistä kimpsuineen ja kampsuineen Äänislinnan pikajunalla Heinolaan ja sieltä edelleen häkäkaasulinja-autoilla kohti vieraita majoituspaikkoja.

Eräskin luokka oli yhteismajoituksessa paikallisen seurojentalon toisen kerroksen kahvilasalissa. He nukkuivat armeijan 16 kaksikerroksisissa laverisängyissä, kiistelivät viidestä kuhmuisesta pesuvadista ja kaipasivat kuumaa pesuvettä. Pahinta oli kuitenkin huoli kaupunkiin jääneistä perheenjäsenistä.

Sodan jälkeen tilanne saatiin jälleen vähitellen vakiintumaan. Rehtoriksi tuli Britta Hallonblad neljäksi vuodeksi ja hänen jäätyään eläkkeelle seurasi Lyydia Almila. Sanottakoon hänestä muuten mitä tahansa, niin hän oli kuitenkin se rehtori, jonka aikana kutsukonventit tulivat jokavuotisiksi.

Ennen sotia niitä oli järjestetty vain joka kolmas vuosi, niin että jokainen oppilas pääsi mukaan vain kerran. Muodot olivat kuitenkin entiset. Kutsuttavan kavaljeerin nimi tuli ilmoittaa etukäteen ja jokainen kavaljeeri esiteltiin kädestä pitäen rehtorille. Tytöt pukeutuivat parhaimpiinsa, vaikka pitkä iltapuku vaatepulan takia saattoikin olla ikkunaverhoista ommeltu. Ohjelmalla oli pääpaino. Oli oikea orkesteri ja juhlapoloneesin jälkeen siirryttiin koristeltuun voimistelusaliiin tanssimaan valssia, hottia tai jopa jivea.

Rehtori Inkeri Simola toi Yhdysvalloista uusia tuulia. Hänen aikanaan pantiin alulle oppilaskunnan itsehallinto. Ilman sitä ei ehkä olisi selvitty niin helpolla 1960-70-luvun vaikeista vuosista

Neljäkymmentä vuotta sitten oli taas muuton aika. Syy siihen oli se, että kantakaupungissa asui yhä vähemmän lapsiperheitä ja oli syntynyt uusia lähiöitä, jotka nekin tarvitsivat koulua. Koulun suunnittelu oli rehtori Simolan harteilla, mutta uudessa koulussa rehtorina oli jo Anna-Liisa Oksanen. Koulun 100-vuotisjuhlat vietettiin uudessa talossa Haagassa Mäkipellontiellä ja silloin nimi olikin Helsingin yhteisnormaalilyseo – siksi, että kouluun oli nyt määrätty otettavaksi myös poikia oikein oppilaiksi eikä vain konventtivieraiksi. Voitte arvata, että kun ensimmäiset 11-vuotiaat aloittivat, isot tytöt ottivat heidät vastaan kuin lemmikit. Ajan mukana pojat ovat kasvaneet ja sulautuneet kouluyhteisömmä täysivaltaisiksi jäseniksi.

Ja vain viiden vuoden päästä edellisestä nimenmuutoksesta koulusta tuli Helsingin II normaalikoulu ja siihen liitettiin ala-aste., vaikka se sitten toimikin eri rakennuksessa ja yhteydet eivät olleet kovin kiinteät. Tämä edellytti myös sopeutumista yliopiston hallintoon, missä työssä taitavana neuvottelijana toimi rehtori Anita Koskimaa.

Uudessa koulutalossa monien perinteisten käytäntöjen tilalle tuli uusia, jotka paremmin soveltuivat talon rakenteeseen. Ennen kullakin luokalla oli oma luokkahuone ja opettajat kiersivät. Aineluokkajärjestelmä muutti tilanteen päinvastaiseksi.

Enää ei marssittu luokittain pariijossa rukouksiin vaan päivänavauksiin kokoonnuttiin vapaasti. Se, että yleensä kokoonnutaan yhteen, on kyllä sellainen arvo, josta kannattaa pitää kiinni.

Kun rehtori Mikko Sinisalo vuorollaan asettui johtoon, elettiin koulumaailmassa jatkuvan uudistamisen aikaa. Aikaisempi hallinto purettiin ja päätösvaltaa siirrettiin yksittäisille kouluille. Lukioista tuli kurssimuotoinen ja sitten myös luokaton ja aina oli uusittava opetussuunnitelmia.. Mikko Sinisalo kannusti kaikkia kokeilemaan rohkeasti. Myös oppilaat pääsivät osallistumaan aktiivisesti. Mutta ilman hyvää yhteishenkeä muutoksista ei olisi selvitty. Siksi kannatti panostaa myös viihtymiseen.

Mäkipellontien auditorio tarjosi täysin uudenlaiset mahdollisuudet monentyyppisten juhlien järjestämiseen. Joulujuhlanäytelmien rinnalle nousi yhä suurempia projekteja: näytelmäesityksiä, toinen toistaan näyttävämpiä musikaaleja, jotka yhä jatkuvat

Tuskin Mäkipellontien laajennustyö oli saatu valmiiksi, kun tuli käsky muuttaa eteenpäin. Viikki tarvitsi koulun ja ala-aste haluttiin muiden kanssa saman katon alle.

Jälleen siis rakennettiin koulua uuteen kaupunginosaan.

Viikkiläisten mielestä koulu on ehdoton kaupunginosan keskus ja on tuonut ryhtiä ympäristöön. Erittäin merkillepantavaa on se, että asuinalue ei kierry ostoskeskuksen ja ravintoloiden vaan koulun ympärille. Se luo tunnetta siitä, että kuulutaan yliopiston yhteyteen ja ollaan kiinni suuremmissa kokonaisuuksissa. Näitä suhteita hoitaa taitavasti nykyinen rehtori Jyrki Loima

Viikki kirjoittanut Sirpa Kähkönen

Koulun ympäristöön nousi pikkuhiljaa taloja. Aivan ensimmäisiä olivat muutamat Nuppukujan puutalot ja Tilanhoitajankaari 20:n pienkerros- ja rivitalot. Mäellä oli joitakin taloja. Kaikkialla levisi valtava kivipelto. Ei ollut kauniita pihvoja, puut ja pensaat olivat pieniä. Aamuvarhaisesta asti kuului junntauksen jyske, kun taloille lyötiin paaluja saviseen maahan. Koululaiset kulkivat Norssin parakkikouluun Talonpojantien kulmaan pitkin Tilanhoitajankaarta, jolla ei ollut jalkakäytäviä. Helsingin Sanomiin tehtiin juttukin siitä, kuinka ekaluokkalaiset kulkevat rekkojen lomassa Tilanhoitajankaarella. Kaikki tuntemani viikkiläiset odottivat hyvän koulun tuloa. Moni oli valinnut asuinpaikakseen Viikin tietäen, että Norssi on tulossa tänne. Asuinalueen ekologisuus ja vahva koulu olivat suuria houkuttimia. Kun koulun avaaminen lähestyi, alkoi kulkea huhuja siitä, että oppilaaksiottoalue olisi hyvin pieni. Perättömiäkin huhuja levitettiin: esimerkiksi sellaisia, että koulun alueen raja kulkisi Tilanhoitajankaari 18, 20 ja 22 pihojen läpi siten, että saman taloyhtiön lapsista osa pääsisi Norssiin ja osa ei. Itse odotin Norssilta paitsi koulua tyttärelleni myös jonkinlaista kylän intellektuaalista keskusta - kirjastohan on Viikissä aivan onnettomasti sijoitettu syrjään.

Muistan suuren kuopan kaivamisen ja lauta-aidan, joka rakennettiin kuopan ympärille. Lautaidasta tuli todella kaunis, kun opiskelijat maalasivat siihen monivärisiä ihmishahmoja, jotka pitelivät toisiaan kädestä. Jäin kaipaamaan aitaa, kun se purettiin. Muistan ihmetelleeni, kun koulun pääty peitettiin metallilevyillä. Aurinkoisella säällä levyt heijastivat valoa häikäisevästi. Moni ulkomaalainen vieras on luullut kouluamme urheiluhalliksi niiden aaltoilevien levyjen vuoksi. Pyörätelineet ovat olleet pysyvänä vitsailun aiheena - sitä, joka ei ole koskaan ollut Viikissä, on kätevä neuvoa jäämään pois pysäkillä, jonka vieressä seisovat "maailman suurimmat pyörätelineet".

Valmis koulu tuntui istuvan maisemaan hyvin. Se tuntui hiukan sulkeutuneelta ja bunkkerimaiselta, mutta ei uhkaavalta. Sisältä arkkitehtuuri miellytti kovastikin, erityisesti kirjaston ja ruokalan seutu.

Kuulin tarinoita aika vähän, koska lapseni oli niin pieni, samoin kuin melkein kaikkien naapureidenkin lapset. Oikeastaan kuulemani tarinat liittyivät lähinnä juuri koulualueeseen.

Koulu on mielestäni ehdoton kaupunginosan keskus ja on tuonut ryhtiä ympäristöön. Erittäin merkillepantavaa on se, että asuinalueemme ei kierry ostoskeskuksen ja ravintoloiden vaan koulun ympärille. Se luo tunnetta siitä, että kuulumme yliopiston yhteyteen ja olemme kiinni suuremmissa kokonaisuudessa.

Hienointa on syksyisin, kun oppilaat palaavat kouluun ja kadunkulmat elävöityvät uudestaan kesän jälkeen. On mukavaa seurata lasten ja nuorten elämää. Ja kun eräänä elokuisena päivänä pari vuotta sitten näin paperitehtaan rekan koulun pihalla, tajusin, miten valtava tehdas meidän koulumme on. Siihen nähden kaikki toiminnot tavarantoimituksista lähtien sujuvat hyvin rauhallisesti ja häiriöittä.

Eräs alkuaikojen oppilas muistelee Viikkiin muuttoa näin:

Ennen Haagassa olin kävellyt kouluun kymmenessä minuutissa. Varsinkin alkuun koulumatkat olivat aika kommelluksia. Mainostettu jokerilinja ei lähtenyt vielä ensimmäisellä kouluviikolla käyntiin, vaan kouluun tultiin bussilla 79v. Aamubussit olivat niin täynnä, etten muista olisinko montakaan kertaa mahtunut kyytiin. Kaverit olivat nousseet bussiin jo muutama pysäkki aikaisemmin ja nauroivat takaikkunasta huvittuneina, kun kerta toisensa jälkeen jäin pysäkillä vain heiluttamaan. Yhden kerran hyppäsin sisään takaovista. Sitten alkoi 550 kulkea. Sekin oli aina täynnä, mutta vuoroväli oli tiheä. Siitä huolimatta taisi koko ensimmäisen syksyn yksi myöhästymisten vakiosyy olla jokerilinja: bussi oli täynnä tai myöhässä. Syksyn alussa meille jaettiin vihkonen, jonka takasivuilla oli uuden koulun kartta, kerros kerrokselta. Kyllä taisimme ensimmäisen viikon kulkea kartta kädessä etsien oikeaa kerrosta ja oikeaa solua oppituntia varten. Tekniikka oli kieltämättä hienoa. Uusien dokumenttikameroiden ja käytäväkoneiden ansiosta tunsimme olevamme edelläkävijöitä.

Pikkuhiljaa otimme koulurakennuksen omaksemme. Vuoden jälkeen ei enää voinut kuvitellakaan menevänsä johonkin toiseen lukioon. Meidän oma koulu oli paras, juuri niine ihmisineen ja uusine hienoine tiloineen.

Syksyllä, kun oppilaat palaavat kouluun ja kadunkulmat elävöityvät uudestaan kesän jälkeen, abiluokkalaiset ojentavat ekaluokkalaisille Aapisen. Se on yksi uuden koulun uusista perinteistä. Ja uutta on myös se, että käytävillä kuulee monenkielistä puheensorinaa. Kansainvälistyminen on tuonut taloon parikymmentä äidinkieltä.

MUOTOKUVAT JA MAALARIT

TAIMI WUORINEN	W. LAMBERG
OTTILIA STENBÄCK	EERO JÄRNEFELT
BRITTA HALLONBLAD	TUOMAS VON BOEHM
LYDIA ALMILA	EVA CEDERSTRÖM 1954
ANNA-LIISA OKSANEN	SONJA JÄÄMERI, 1979
ANITAKOSKIMAA	HEIKKI KUKKONEN, 1990
MIKKO SINISALO	MARJATTA HANHIJOKI, 2003
TOPELIUS	MARIA WIIK, 1888

KOULURAKENNUSTEN ARKKITEHDIT

YRJÖNKATU 18	SEBASTIAN GRIPENBERG, 1884
RUNEBERGINKATU 22-24	ONNI TARJANNE, 1923
MÄKIPELLONTIE 19	RAILI JA KALEVI HIETANEN, 1969
KEVÄTKATU 2	MARKKU ERHOLZ, 2003

